حیزب و گوتاری فاشیەت نیگایەك لەسەر تایپەکانی تیرۆر... نەبەز گەران

(1)

لەردا فاشیەت ناوەك نیە لە سیاقی مێژووەکی دیاریکراودا ئاماژەی پێبدەین، بەڵکو ئاماژەیە بۆ گوتارێك لەهەر چرکەساتێك لە چرکەساتەکاندا، لەشوێن و لە زەمەنێکی دیکەدا بەسیمای جیاجیاوە دەردەکەوێت. ئەم گوتارە یەکێکە لە مەترسیدارترین گوتارەکانی سەدەی بیست و سەدەی بیست و یەك. بەرهەم هێنی ئەم گوتارەش کاپیتالیزم و، هێگوریشە ئایدیۆلۆژیەکانە. مەترسی ئەم گوتارە لەویادا کەنابەتەوە خۆی دەردەبڕێت، بۆ پێچوانەوە لەپشت خۆدەرخستەکەیەوە مەترسیەکانی دەردەکەون. لەهێناوی بەر لەهاتنیدا دیوێکی جەهەنەمی خۆی مۆماس داوە، کە هەرگیز دەرکی پێناکەیت تا گوتارەکە دەتە ئاراوە. سیماکانی ئەوانەی لەژێر لەچکی ئەم گوتارەدا خۆیان داپۆشیوە، دەیانجار سیمایە. هەریەك لەم سیمایانە ناونیشانەك و شوێنەك و پانتاییەکی بۆخۆی داگیر کردوە. بۆیە مەترسیەکەش لە پشت خۆدەرخستنیدا دەبینینەوە، چونکە کاتی دەرخستنی برەکجار زەر روکەشانەیە، بەڵام کاتی دەرنەخستنی جوڕە شوێنی روکەش دەگرێتەوە.

سیستەمەکانی ئەم ناوچەیە سیتەمگەرلەکن خاڵی نین لەم گوتارە، لەناو سیستەمی دەسەڵاتی ئەمشدا زەر بەرووبی رژانە دەرگیری ئەم فزاییە دەبین. بەڵام یەکەك لە کەشە گورەکانی ئەم سیستەمی دەسەڵاتی ئەمە فرەسیما بوونیەتی. فرەسیمایی تەنها بە ئەوانە کەشە نیە دەیانەوێت دیوراستەقینەکە بدزنەوە، بەئەوانەش کەشەیە کە خۆیان لەناو ئاوێنەکەدان. ئەشێت لەدەرەوەی ئاوێنەکە بینەرەکان بەوردبوونەوەیەك فرەسیماییەکە ببینن، لە بوونی ئەوانەی لەناوەوەن نەخۆیان دەبینن، نە کەی سیماکانیان لەوە دیارە. کاتێکیش سیستەمکی فرە سیما دەتە بەرامبەرت ناچاردەبیت بەپەی کات و بەپەی دەرکەوتنی یەکەك لە سیماکانی خوێندنەوەی بەبکەیت و ناتوانی لەسەر یەك جەر بوەستی و پەویستت بە کاتی دەرکەوتنەکەیەتی بە چ جەرێك دەرکەوتوە بەو جەرە خوێندنەوەی بە بکەیت. ئەگەرچی رەگوریشە رژهەڵاتییەکە خۆی لەسەر پایەی ستەمکاریی رژهەڵاتی راگرتووە، لە لەپشت ئەو پایەیەوە کەمەڵەك سیمای دیکە دەنە پێش و بە سود

وەرگرتن لەو سیمایانە گۆریشە ستەمکارییەکەی خەڵکی بەهێز دەکات. ئاشناترین سیمای دەسەڵات لە ئێستادا بەرزراگرتنی گوتاری فاشییەت و بڕوادانە بە جەرگانی تیرەر.
بە ئاشنابوون لەیەکێك لەم سمایانە، لە ئێستادا تەنها لەسەر گوتارێك دەوستین، ئەویش گوتاری ئەویتر سینەوە، ئەویتر تەمەتبارکردن، ئەویتر تیرەرکردن. یانی گوتاری (تایپەکانی تیرەر،لەناو فاشییەتدا.)
ئەم گوتاری تیرەرە بە جۆرەکانیشیەوە تەواوی ریشەکانی لەناو فاشییەت و تەتالیتاریزمدایە. لەهەردوو سیماکەدا بە شێوەی جیاواز و ڕەنگی جیاوازەوە خەی نما دەکات، بەڵام لەهەر خەنماکردنێك دەبەتە دینەمەیێك بە فاشییەت و تەتالیتاریزم. حیزبی کوردیی بە راست و چەپەوە، بە ئیسلامی و عیلمانییەوە، خاوەن ئایدەلۆژیایەکن گوتارەکیان پانتاییەکی زەری لەناو فاشییەت و تەتالیتاریزمدایە. حیزبێك نادزیتەوە دینەمەیێك نەبەت بە گشەدان بەم گوتارە. لەپاڵ ئەواندا چ میدیای ئاراستەکراوی حیزبی، چی میدیای دەرەوەی حیزبی بوونەتە بەرهەم هێنی هەمان گوتار. دونیاکیان بە جۆرێك بەرەنگی ئەوگوتارە ڕەنگ کردووە قەرسە بە کەسی ناوەوەی ئاوێنەکە بتوانێت بە سانایی ڕەنگی دیکە بدزێتەوە. بەبە ئاگا و بەئاگاییەوە لەژێر چەتری دیموکراسی، ناسیونالیزم، مەدەرن، خەریکی بڕوادانن بەو گوتارە، بەر لەهەموویان دەستەی سەرەوەی حیزبەکان. ئەگەر تەنها وەك هەوەستەیێك لەسەر یەك وتاری یەکێك لە دەستەی سەرەوەی حیزبەکان بوەستین، ئەتوانین بە ئارگەمەنت دریخەین کە ئەم وتارە، جەوهەرەکەی هەمان گوتاری فاشییەتە و خزمەتە بە ئایدەلۆژیا قوڵەکەی تەتالیتاریزم و دیەوەت لەرگەی وتارەوە کە پیشەی هەمیشەیی حیزبە، جەرگانی تیرەر بزیندویی بهێڵێتەوە.

بەر لە هەموو شت،تیرەر یەکێکە لەو جوانەی لە ناوەراستی سەدەی بیست و ئێستای سەدەی بیست و یەکەوە، هەمیشە خەی دووبارە دەکاتەوە. لەو چرکەساتەی حیزبی کوردی ڕووبەرووی ئەویتری دوژمن دەبەتەوە، لەو چرکەساتەوە ئەم گوتارە لەدایك دەبەت و تائێستاش خەی نوێ دەکاتەوە. تیرەر تەنها لە چوارچێوەی تیرەرکردنی کەسایەتی ئەویتری دوژمنا خەی نەبینیەوە، بووە یەکێك لە چەکە بەهێزکانی حیزبی کوردی و، هەمیشە بەرامبەر ئەویتر، ئیدی ئەو ئەویترە لەناو خودی حیزب بەت یان لە چوارچێوەی دەوری حیزب بەکار هاتووە. شەهیدکانی حیزبە کوردییەکان پەڕە لە باەدەستی ئەم تایپی تیرەرە. مندااڵکانی حیزب لەسەر ئەوە گەشکراون، ئەوەی لەگەڵ ئەمە نەبەت کەوایە دوژمنی ئەمەیە. هەمان میتەد کە فاشییەت و تەتالیتاریزم

خەی لەسەر بونیاد دەنێت، حیزبی کوردیش خەی لەسەر بونیاد دەنێت. ناوەراستی سەدەی بیست سەرەتایەکە بە دەرکەوتنی ئەم گوتارە. کاتی جیابوونەوە و ناکۆکییە ناوخۆییەکانی حیزب چەکە بەهێزەکەی هەردوولا دەبێتە ئەم گوتارە. سەرەتا هەوڵی یەکتر وەرانکردن و پاشان تیرەرکردنی کەسایەتی یەکتر و پاش ئەوەش تیرەرکردنی جەستەیی دەست پێدەکات.

وەستگەیەك نادەزیتەوە ناکۆکی حیزبی و ناکۆکی ناوخۆیی بوونی هەبێت و ئەم گوتارە دەستی بەسەردا نەکێشابێت. خەمباری لەوداییە هەریەك لەخاوەنانی ئەم گوتارە ئەویتری پێ تەماتبار دەکات لەکاتێکدا هەردوولا خاوەنین. لەشێوە ناوخۆییەکاندا پانتاییەك نامەنتەوە بە دەرکەوتنی بەچوونەکی جیاواز لە م گوتارە. پاش شێوەکانیش ئەم گوتارە کاە نابێتەوە و هەڵدەگیرێت بە کاتی خەی. هەڵگرتنەکەی بە پێکردنی منداڵەکانی حیزبە.
ئەو پێکردنەی بەردەوام منداڵانی حیزب لەسەر ئەوە پەروەردە دەکرێن رقەك لەناخیاندا بچێنرێت و رقەکە گەورەبێت تا دەگاتە ئەو ئاستەی بکەونە ژێر هەیمەنەی گوتارەکە. لەکاتی وەلاوەنانی گوتارەکە پەروەردەیەك ئامادەیی هەیە خرێکی کەکردنەوەی زەخیرەیە بۆئەوەی هەرکاتێك پێویستیکرد زەخیرەکە بە هەمان کارەستەوە بەهێزکی دیکە و سیمایی دیکەوە بێتەوە ناوەوە. هەندێکجار دەستدرێژی ئەم خاوەن ناخە بیمارانە ئەگاتە هەموشوێنێك و تەنانەت ئەوانەش بەم گوتارە تەماتبارەکەن کە بە دیدێکی رەخنەییەوە تەماشای سیستەمەکە دەکەن. ئەوانەی لە چوارچێوەی رەخنە سەیری سیستەم دەکەن، بەگومان بەشێکیان زۆر هوشیارن و لەوە تێدەگەن نەکەونە ژێر هەیمەنەی ئەم گوتارەوە، لە منداڵانی حیزب لە ناهوشیاریان و لە خنکانیان لەناو گەماوەکەدا بە شاردنەوەی گەمژەیی خۆیان لەو دۆزەخەدا، ناچارن پەنجە بە رەخنەگرەکانیش درێژ بکەن، ئەگەرچی زۆرێك لەو رەخنەگرانە بە هیچ وەستانێك دورن لەم گوتارەوە و، لە جیهانێکی جیاوازەوە سەیری سیستەم دەکەن کە هیچ کات منداڵە پەروەردە کراوەکانی حیزب ناتوانن لەو جیهانەوە بە دونیای نوێ بڕوانن. بە داپۆشینی ئەو نەتوانییانیان لەناو هەژمونی گوتارە فاشییەکەدا سەرقاڵی هێنانی هەموو دەنگەکانن بە لای خۆیان و بەم کردەیان لەبری پشتکردن لە فاشییەت جارێکی دیکە دەبنەوە خزمەتچی فاشییەت!

(2)

-تیرەر و رەگو ریشەکانی لەناو حیزبدا

حیزبی کوردی لەك ئاڵانێکی تەواوەتی لەتەك تیرەردا هەیە. تیرەر بەشەکە لە مێژووی حیزبی کوردی. ئیدی ئەو تیرەرە تیرەری فیکری بێت، یان کۆسایەتی، یان هەرکام لە تاپێکانی تیرەر. حیزب نییە لەناو ئەدەبیاتیدا بەشێکی تەرخان نەکردبێت بە تیرەر. چرکەساتی دروستبوونی حیزبی کوردی، لەگەڵیشیدا چرکەساتی دروستبوونی تیرەری ئەوانی تری دەرەوەی خۆیەتی. گەر نمونەی ئەم چەنجا ساڵەی رابردووی حیزبی کوردی بکەینە وەستگەیەك بۆ وەستان. ئەتوانین بۆ ماندوو بوون دۆیان نمونەی و دۆیان وەستگەی دەست نیشانبکەین کە حیزب چەن تیرەریکردووە بە بنەمایەکی پیشەیی خۆی.
هەبەتە دوای ساڵانی شەستەکان ئەو دیدەی حیزب هەیبوو بە تیرەر گەرانکاریەکی ریشەیی بەسەردا دێت. ئیتر حیزب تەنها یەك دوژمنی بۆگانەی نییە، دوژمنێکی ناوخۆیی هەیە، بۆیە دەبێت دیدی بۆ تیرەر بگوازرێتەوە بۆ ناوخۆ. سەرەتا تیرەرکردنەکە لە تیرەری کۆسایەتی بۆچوونە جیاوازەکانەوە دەست پێدەکات و پاشان دەگاتە سەر خەڵکان و پاشان دەگاتە ئاستی مەترسیدار کە کەمەکۆزی خەڵکەکەی و حیزبی تێدا رووبدات.(ئەرە شۆنی لەکەینەوەی تەواو نییە بۆ ئاشنابوون بەو کردانەی ئەنجامدراون، ئێشت لەشوێنێکی دیکە لەسەری بوەستین.)
ساڵی شەستەکانی رابردوو ساڵەای دروستبوونی کەی نەخشیە گۆڕەکانی حیزب و کەمەگەیە. ساڵی سەرهەڵدانی چەکە مەترسیدارەکانە. ساڵی دروستکردنی کەمەگەیەکە لەسەر بنەمای ئایدەلۆژیا و بە ئایدەلۆژیاکردنی خەڵ. ساڵی دەست پێکردنی ڕەش و سپی، دەست و دوژمنی ناوخۆ، من و تۆ، ئەمە و ئەوانە، ساڵی یەکلایکردنەوەی ئەو بیماریانەیە کەمەگەیە لە هەناویدا هەیگرتووە و دەت لە ڕەگەی حیزبەوە ئەو بیماریە بەشەوەی سیمای جەراوجۆر، هەم فاشیانە، هەم ستەمکارانە، هەم تۆتالیتریانە تەحقیقی دەکات. ئەگەر شۆنێك هەبەت بۆئەوەی لەوە دەست پێبکەین بە شنکردنی تەوای بیماریەکانی حیزب، ئەو شۆنە ساڵی شەستەکانە. ئەو ساڵانەیە حیزب خۆی دەکات بە تارمایەك و دەچەتە ناو ژیانی کەمەگەوە و دەیەوێت لە هەموو شتێکی تاك و کۆ ئاگادارببێت. لەو ساتەوەی بەچونی جیاواز لەناو حیزبدا سەر هەڵدات لەگەڵ سەرهەڵدانی بەچونی جیاوازدا تیرەر سەر هەڵدات.

ناکرێت بەبە گەرانەوە بۆ ئەو ساتە مێژووییە ترسناکانە باس لە ئێستا بکەین. ئەوەی ئێستا دەیبینین بەرهەم و پێگەیاندنی ئەو چرکە ساتانەی رابردووە. ئەو چرکە ساتانەی کە لەشێستەکاندا پایەکانی داکوتان و ئەمڕۆ بە ناوی دیکە و لە سەردەمێکی دیکەدا خۆی دەردەخاتەوە. ڕەگوریشەکانی تیرەر بە تایپەجیاکانییەوە لەناو

ساڵانی شەستەکانی حیزبی کوردیدایە خەی پەگیاندوە. سەرەتای جیابوونەوەکانی بەشەکانی حیزب، سەرەتای دەستپەکردنی دەزەخەکەیە. دەزەخەك کە لەگەڵ خەیدا کەمەڵەك چەمکی هەنا ئەم چەمکانە بوونە نەخشیەك و چوونە ناو گیانی کەمەگەوە و گەشیانکرد. (خوێنەری بەڕێز: ئەو مەدلولە فاشیەی بەعسیش بەشەکی گەورەیە لەوەی نیهەشت ئەو چەمکانە بمرن کە حیزب لە ساڵانی شەستەکانەوە هەنابوونیە ناو کەمەگەڵ، ئەڕە شوێنی باسکردنی کاریگەریەکانی بەعس نیەیە لەسەر کەمەگەڵ، تەنها باسکردنی کاریگەریەکانی حیزبی کوردیی و بەرهەمە دەزەخیەکەیەتی کە ئەمڕە دەیبینین.)

سەرەتا تیرەڕەکە بە تیڕەری وشەی یەکتر بەدوژمن زانین. یەکتر بە خائین زانین، یەکتر بە دژە کورد زانین، یەکتر بە خراپ زانین، دەست پێدەکات. گەر تەماشایەکی بەاوکراوەکان و دیداری کەسە باڵادەستەکانی ئەوکاتی حیزب بکەین، تەدەگەین روانینیان بەیەکتر چەند فاشیانەیە. چەن کار لەسەر نەوکان دەکەن جەوهەریان پرکەن لە پەروەردەی تیڕەری یەکتری و کەسایەتی یەکتری داماڵن تا ئەو ئاستەی دەست ببەن بە هەموو تەمەتەك بە تیڕەرکردنی کەسایەتی. تیڕەری کەسایەتی تەنها بەشەك نەبووە لە راگەیاندی حیزب، بەشەك بووە لە تەگەیشتنی سەرکردە حیزبیبەکان و لە زەر شوێندا خەیان بەزمانی خەیان کەسایەتی بەرامبەر تیڕەر دەکەن. لە هەندەك شوێندا تیڕەڕەکە باڵدەکێشیت بە تیڕەری فیکری و یەك ناوچە بە گوتاری تیڕەری فیکریی دنە دەدرێت و دادەپشرێت.
تیڕەڕە فیکرییەکە هەندە باڵادەستی پەیادەکات لەناو هونەری گەرانی وتن و، لەناو ئەدەبدا ڕەنگ دەداتەوە و، ئەو کەمەڵە شاعیرە مشەخەڕی لەدەوری خوانی حیزب کەبوونەتەوە، لەژەر هەیمەنەی ئەو گوتارە فاشیەدا شیعر دەهەننەوە بە تیڕەرکردنی بەرامبەرکەیان. شیعر دەهەننەوە بە ستایشکردنی خەیان و سرینەوەی بەرامبەرکەیان. کەشکەش لەوەدایە بەرامبەرکی بگانە لەئارادانییە، ئەوەی هەیە لەسەر بنەمای جیاوازی تەگەیشتن دروستبووە و جیاوازییە تەگەیشتنەکە پەرتەوازیی لەدەکەوتەوە و بەرەو فاشیەت هەنگاو دەنێت.

گەمژەیە تیڕەر جیابکەینەوە لە ئایدەلەژیای حیزبی لە فەزایی کوردیدا هەمیشە تیڕەری بە تایپیە جیاوازکانەوە بەرهەم هەناوە. ئەو مەترسیانەی لە ساڵانی شەستەکانەوە دەست پێدەکان چ لەناو حیزب و چ لەناو کەمەگەدا ڕەگی خەیان دادەکوتن و، لە سەردەمە جیاوازکاندا جارێکی دیکە بەریان دەکەوینەوە.

حیزبی کوردیی هەمیشە دوو دیوی هەیە، دیوێکی فریودەرانە کە لەپشتەوەیە و خەی نمایشدەکات و زەردەخەنەی پووکی پووەیە، دیوێکی جەهەنەمی کە لەپشتەوەیە و لە ساتە ترسناکەکاندا دەیبینی و ژیان وێران دەکات. حزبێك نییە بەدەربێت لەم دوو دیووە.
کەی ئەو حیزبانەش لەم دواییانەوە دروست بوون لە هەمان چوارچێوەدا خەیان ڕەسم دەکەن. گەرچی هەندێکیان هەر سەرقاڵی گوتارە ڕوکەش گەرایەکەی فاشیەتن، ئەما لەبنەمادا ئەم گوتارە بیرکردنەوەیەکە و بوونی هەیە. لە، دوو حیزبە سەرکییەکەی باشوور، دوو حیزبن بە ئاسانی دەتوانیت بنەما فاشییەکانیان تێدا بدۆزیتەوە و لەسەریان بوەستی و تێبگەیت لە بنەوانی ئایدەلۆژیاکەیان.

تیرەری جەستەیی لەناو حیزب و دەرەوەی حیزب ساڵی شەستەکان دەست پێدەکات. لەگەیشیدا تیرەری فیکری و، تیرەری کەسایەتی دەست پێدەکات. لەوەوە دەت تا دەگاتە ئەمڕی قسەکردنی ئەمە. هەموو ئەو کارەکتەرانەی دەبنە قوربانی ئەم تیرەرانە بریتین لەوانەی لە هەڵەی بیرکردنەوەی حیزبێك لایانداوە و بەشوێن دونیایەکی نوێدا گەڕاون.
هەندێك چرکەساتی حیزب بە ئایدەلۆژیاکەی خەیەوە دەگاتە ئاستێك بەباکانە هەڵەی سەینەوەی مرۆڤێکی داوە تەنها لەبەر ئەوەی بەچونەکی تایبەتی خەی هەبووە. تایبەتی بوون لەو فەزا ئایدەلۆژیەدا یەکێکە لەترسە گەورەکانی حیزب.(هەرچەن تەتالیتاریزم تایبەتی بوون دەکوژێت و هەمووی دەخاتە چوار چێوەی جەماوەری بوون،حیزبی کوردیش لەسەرەتاوە لەسەر هەمان میتۆد بڕوی بەخەی داوە.) تەنانەت حیزب لە خودی بیرکردنەوەش دەترسێت و، کەم نین ئەو قوربانیانەی لەبەر بیرکردنەوە کەوتوونەتە ژێر تەوژمی تیرەرەوە. دیارە کە گەمژەیی مرۆڤ بروا بەو دونیا ڕوکەشە بکات حیزب لەرگەی وتارە فیداویەکانیەوە دەیدات بەرووی جەماوەرەکەیدا، ڤەلێ چونکە کەمگەی کوردی، کەمگەیەکە یادەوەری لاوازە و، زیاتر کەمگەیەکی (غەریزە)ییە، نایەوێت جەوهەری شتەکان ببینێت و شەیدای ڕوکەشە. خە گەر ئەم کەمگەیە کەمێك وردتر بیری لەتەواوی ئەو مێژووە بکردایەتەوە حیزب دروستیدەکات، بگومان فەزای ئەستای سیستەمی دەسەڵات بەم جۆرە نەدەبوو کە هەیە. کاتێك کە حیزب خەی هەڵهاتووبووە بە شاخەکانەوە هەڵەی سەینەوەی نەیارەکان و جیاوازییەکانی داوە، دەبێت کاتێك ببێتە دەسەڵات چی ڕووبدات؟ جگەای سەرسوڕمان نییە ببینین زنجیرەی تیرەرەکان بەردەوام دەبێت و، تیرەرکرداو دیاربێت و تیرەرکەر نادیار. جگەای سەرسوڕمانیش نییە هەمیشە بە داپۆشینی کردەکە، سیناریۆیەکی بەمانا بێتە ئاراوە. ئەمە بەشکە لە سروشت و پەروەردەی حیزبی.

گەر بەنمونە ئاخر کردی تیرەر وەربگرین. ئەم کردەیە جیاوازییەکی لەگەڵ سەرتاپای کردەکانی تردا نییە. دەکرێت چاوەڕی ئەوەش بکرێت سیناریۆییەك بۆتە ئاراوە بۆ ئاوەژوکردنەوەی کردەکە. راستییەکەی ئەوەیە کردەکە لەناو حیزبەوە هاتووەتە دەرەوە. ئەوە حیزب و ئایدەلۆژییایە نزیکی پێنجا ساڵە نەوە بەرهەم دەهێنێت لەسەر جەرگەکانی تیرەر. ئەوە حیزب و ئایدەلۆژییایە هەمیشە کار لەسەر گوتاری فاشییەت دەکات و خەریکی ئەوەیە بۆ پشت بەستن بە (هەرچی و پەرچی)یەکانی خۆی، هەوڵی لەناو بردن و تیرەرکردنی بۆرامبەرەکانی بدات. ئیدی گەر لەشوێنێکیشدا حیزب بۆ ئاگابوونەوەی لەکردەیەکی تیرەر، لە هەمان شوێندا دەتوانرێت دەست بۆ حیزب رابکرێشرێت، چونکە حیزب دینامۆی دروستکردنی تایپیەکانی تیرەرە.
بۆ ئاگایی دەخشبین بۆی بکرانی کردەکە بدزرێنەوە، لەکاتێکدا تیرەر وەك چەمك و وەك گوتار هەمیشە ئامادەیی هەیە و، بەردەوام حیزب و ئایدەلۆژیاکەی کار بۆ زیندوکردنەوەی دەکات. لەکاتێکدا دەبێت دەخشبین لە کامبوونەوەی تایپەکانی تیرەر، حیزب دەست لە گوتارە فاشییەکەی هەڵبگرێت و، کۆتایی بەو ریتمەی تێگەیشتن بهێنێت لە پشتیوانە دونیایەکی دزەخی خۆی مەناس داوە. چ تیرەرکردنێی ئەوانەی لەسەر جیاوازی تیرەرکران، چ تیرەرکردنی ئەوانەی لە هەڵی حیزب و خۆ لایانداوە، چ تیرەرکردنی ئەوانەی لە ئایندەدا تیرەر دەکرێن، بریتین لەو قوربانیانەی حیزب کاری بۆ لەناو بردنیان کردووە. هەتا ئەم گوتارەش بوونی هەبێت، زەحمەتە کۆتایی بەو چیرۆکە بێت کە پێنجا ساڵە حیزب لەناو کۆمەڵگەدا ئیشی لەسەر دەکات.

نەبەز گەران

جیهان لەچەرخی قومارسالارێک دا … نیگار نادر

ئەو ئەستێرەیی ناوزەدکراوە بە زەمین سەهمین گەڕەستێرەی نزیک لە خۆر ، ئەتەسی جیهانی سەر ئەو ئەستێرەیەی لەسەربنەما و بەدەستی سەردارانی براوەی جەنگ ، خودان هێزی بەمبی ناوکی نەخشەکێشراوە و

هەبردراوە ، بەبردەوامی سیاسەتمەداران بە ئاوگۆ بەدەستهێنانی دەسەڵاتی سەروەری ئەو جیهانە، باجی کوشندە دەدەن و جەرەها سیاسەتبازی ڕکدەخەن جەرەها سیستەم دادەتاشن ، بەڵام دوا ئاوگۆی سەرکایەتی ئەمریکا هەدەئامێزانە جێگای بەسیاسەتسالاری چەکردو قومارسالاری کردە ئایدیال و براوەی ئەو چەرخە .

بەدرێژایی میژووی مرۆڤایەتی، سیاسیەکان هەمیشە گومان و ترسیان و هەبووە لەوەی نەوەک ڕێژەک وسەردەمێک دابەست جەوی سیاسەت لەدەستیان دەربچێ و سیاسەت بکەوێتە دەست شاعیرونوسەرێک و نەخشەی ئەو جیهانە لەسەر لەبوردەی و خۆشویستی ڕکبخاتە ، یان جەوی ئەو جیهانە بکەوێتە دەست هونەرمەند یان ئایدیالکی ڕووحی و نەخشەی ئەو جیهانە لەسەربنەمای دژە بەرژەوەندی و دژە جەنگ داڕێژێتەوە ، بەڵام نەخافڵبوون لەوەی لەپڕ جەوی سیاسەت دەکەوێتە دەست کەنە دەڵاڵی خانووبەر و سەرمایەدارێک و ئەوان و پاڵادایمێ زانستیەکان مایەپووچ دەهێنێتەوە .

جێگای داخە مرۆڤایەتی کەوتە سەردەمێک کە دراو دەبێتە جێگرەوەی مەڵا و ئابووری دەبێتە جێگاچوکەربە هەموو بەهاو پەیوەرەکان ، ئێستا کاتی ئەوەیە هەموو قوتابخانەکانی فیکری سیاسی ، فەیلەسوفەسیاسیەکان ، پرۆفیسەرەکانی زانستی سیاسەت ،سیاسەتمەدارە بەئەزموونەکان ، سیاسەتدارێژەر کارامەکان ، شکستی خێران ددانپیدابنێنن و بارگەو تیراژی فیکرو تەورو کتێبێ ئەکادیمیەکان کەبکەنەوە و دەستبکەشنەوە لە پێنووسەکانیان .
هەبڵزاردنی تڕامپ نیشانەیە بە گۆڕانی سیستەمەکانی جیهان بە یاریگەڵکی وەک قوماری دیجیتاڵی و بلیاردەک کە گەی زەوی تەپکەیەتی ، سیگناڵکە بە کۆتایی ویژدان و هەبڵزاردن و سیستەمەکان، ئاماژەیە بە پوچەڵکردنەوەی مەڵا و ئیتیک و ئاستبەژی ، ستراتیژکە بە بڕوودان بە شمەکخەری و تایکۆنەکانی بزنس ،زێنگکە بە سەرکەوتنی ئاستۆکان .

سەرداری سیاسەتی جیهان لەنمایشکی هەیدستایل دا بەخەی و بە هاوسەرە مەدەل ستارکەی ئەوەی پشتئاستکردۆە کە گرنگ نیە چەندو چۆن پێنکراوی گرنگ ئەوەیە پێنەی جوانکاری و پێنەی پارە توژکی جەستەو مەشکی داپۆشیبی ، گرنگ نیە چەند خاڵی بیت لە بەها بەکو گرنگە چەند سەرڕێژ بیت لە ژمارە ، چیتر جێی بایەخ نیە کەسایەتیت لەکامە ژمارەبەندی فیکر و مەعریفەدابیت بەکو ئەوەی جێی بایەخە کەسایەتیت لە کوێی ژمارەبەندی تاوەرو بەرسەکان دابیت! .
لەداهاتوودا ترسی گەورە ئەوەیە وەختێک قومارمەدارێک دەبێتە

جێنشینی سیاسەتمدارێک ،مەترسیدارترین ئاوێنە سەرکێک دەبێتە سەرۆکی ئاو جیهانێ کە لەناویدا هزر نا بەکو ماشێنکانی قومار کاردکەن ، ترس ئاوێنە جەوی دونیا دکاوێتدەست تاوەر بونیادنەرو تاوەر نشینکان و سیستەمێ دادپەروەریکان دبنێ سیستەمی دراوپەروەری .

ئەی چ کارساتێ ئەمە پێدخینێ سەردەمک کە پارێ مەحالەکان دەستێنە و پێنووسکان دنوشتنێتاوە، سیستەمی سەرمایەداری وکو فیلمکی هولیود بەرهەمهێنراو لچقی کوشکی سپی ئا ، چارەی ئش بەهموو سیستەمکانی ئاو جیهانێ پیشان ددات ، دروشمی(یان لگەل ئەمەی هاوەای یان تیرەریستی) هەدگەینێتاوە بە(یان سپی پست و سەرمایەداری یان بەچەک و تیرەریستی) .

چ خەمهنەوێ پاشکشکردنی عەقڵ و کورتهێنانی مەال ، کورتکردنەوەی مرۆڤ لە بەرخەرکی بچوک و بێبەتکی تەرخانکراو قازانجکردن و بەپارەکردنەوەدا ، دبێ لەربەدوا چاوەوانکراو بە لێ ئەمریکایکی بەنگشکەری ئازادی دا، پێکەرکانی ئازادی و سەربەخێیی دابگیرێن و ئایکەنکانی بازرگانی و فاشیێن و پەرنێ و لە جێگایان بچێسپینرێن، .

ئەی لەو ئایندێ تەومژاویەی(ئاپێ و ترامپ و ئاتەم) سێ دوگمەی سەرکی نائاسایشی جیهان بن ،سەروەری سودخەرکان بکارێ جەرەها دیوار هەچنەت چ دیواری بەگەزی ، فیکری ، فەرهەنگی جۆگرافی ،ئاوەی لە سیاسەتێ کەنکرەتکراوکانی هەبژاردنی سەرکی گەورەترین سپەر پاوەری جیهاندا چاوەوانەکراو بوو سەرکاوتنی فیگەرکی پرفاشیستی کەمدی بەوتارو گوتار بوو بەسەر فیگەرکی هەکاوتووی ئاسایشی نیشتیمانی یان مشقپکراو بە سیاسەتی ئەمریکانیزم دا. .

تامپی مشقدراوی ناو گازنو و باڵ تاریکەکان هات تا بجیهان بڵی ، ئەمریکا هیچیتر پێویستی بە پشینی ماسک نێ ، ماسکەکانتان فڕێبدەن ، ماسکی دژە تیرەر ،ماسکی دژە نژادپەرستی ، ماسکی نەوت بەتاڵانبردن ، ماسکی دیمکراسی چونکە ئەمەی ئەمریکایی چمان گەرەک بێت بەدەستی دهەنین بەقازانجەوە ئاوێش ئاگەر سەالمەتیتان گەرەکە بەدوامانبکەون و ئیتر تەپی زەوی دخەینە ژێر پێکانی خەمانەوە .
زەر بە ئاشکرا دوا ستایلی ئەمریکانیزم نیشانی دا کە سەکسمدارێک بەشانازیکی نەرسالارانەوە دێت و گوزارشت لە شکاندنی شکەی چەندین خانم دکاتەوە وبەهەمان پێوەری قومارسازی، قوماربازی بە کەسایەتی

و سەزو شکۆی خانمانی دەوروبەرو هاوسەزی دەکاو لەگەڵ گەنجترین ژنی خێدا نمایشی خەزانێکی سەرکەوتوو دەکات و جیهانیش بە چەپڵەزانکی شکئامەزەو پەسەندی دەکا .
جێی گومان نیە سەرۆکایەتی چەسپاوی ئەمریکا بەنام ئەجەندای ترامپ بە رژهەڵاتی ناوەڕاست و جەنگی تیرۆر و پەست داعش جیاوازی تەدادەبە ، جێی خێیەتی کوردیش بە ئەزموون وبەنەخشەی پەلهاویشتوی خێیدا بچەتەوەو لەناوچەکە بەتایبەت لەباشورو رۆژئاڤا و چاوەڕێی گەڕانکاری و نەخشەداشتن و ستراتیژێ تەومژاوێکەی تەامپ بکات ، یان بە واتایەکی تر هەموو ئەو نەخشە نوە و پەچەکراوانەی لەسوەی بەش و ئەبامادا بەهەویایان بوو دەبەت لەسوەی تەامپدا چییان لەبەسەربەت؟!.
دەبەت چاوەکانمان لەابهەنین ئەوەی دەبینین فیلمەکی سینەمایی یان دەکیەمەنتاری نیە، ئەوە تەامپ بەتەکەوتوەو دەت بەخێیی و بە قافەڵێک ژنی هاوشەوەی هوێیود سەروسیماوە بە هەلیکەپتەرێک لەمافیاتایپی پەپەلیستەوە ، بە کەشتیێک لە بزنس ستایلی شە تایپەوە تا ستراکچەری نوەی ئەو جیهانە بەعەقڵی نەژادپەرستانەی خێی داڕێژیتەوە .
لە کەتایی دا هەموومان دەزانین دەشە ترامپیزم گەڕۆکێکی بازرگانی ، قومارسازی ، ڕگەزپەرستی ، بانک بازی بەت کە ئەو جیهانە ترسناکانە بهەژنەت و کاولکات ، بەنام کەسمان توانی بەرگرتنی نیە چونکە هەر هەوداکی نامە و کەسکی ناوازە کە ئەمریکاسالاری پەسەندو پشتەاستی بکا ئەوا ئەو دەبەتە سالاری ئەو جیهانە و ئەوچەرخە بەمەیلی خێی دەسوەنەتەوە.!

حەقیقەتی نووسەر و وەهمی خوێنەر … ڕزگار عەلی

لەم دوو ڕۆژەی ڕابردووەدا هەندێك لە پەستەکانی نووسەرێکی کورد کەمەڵە چالاکییەك بوو لە دەرەوەی کوردستانە کرابوو، لە یەکێك لە پەستەکاندا هەندێك کەمێنت نووسرابوو کە بە قوڵی سەرنجی منی ڕاکێشا، نووسینی کەمێنتەکان بە نووسەر ئەمانەبوو (خێزگە کچی تە دەبووم، خێزگە ژنی تە دەبووم، خێزگە …) کەمەڵە خێزگە هیوا و

ئاوات نووسرابوو، كه هەموویان ئاماژەبوون بەوەی حەز دەكەن لەگەڵ نووسەر بژین، لێرەدا پرسیارەكە ئەوەیە، ئایا ئەو خوێنەرانە بە دەیانەوێت لەگەڵ نووسەر بژین؟ ئایا نووسەر بە چی تێگەیشتوون؟ ئایا چییان لە نووسەر دەوێت؟ من دڵنیام ئەوانەی ئەم جۆرە خۆزگانەیان هەیە بچوكترین زانیارییان دەربارەی دونیای نووسەر نییە، ئەم جۆرە خۆزگانە ئاماژەیە بەوەی كە كتێبێك، چیرۆكێك یان ڕۆمانێكی نووسەرییان خوێندۆتەوە و كتێبەكە یان یەكێك لە چیرۆكەكانی ئەو نووسەرە بووەتە نایەبترین هۆوداو لایان كە چۆڵكی لە ئادەبەری پێبەخشیوون، بەڵێ، چۆڵك و هۆوداوگەلێك كە لەناو چیرۆكەكاندا هەیە و لە واقیعدا نین، واتە ئەوەی خوێنەر دەیەوێت خۆقاندنی ژیانێك و جیهانێكە كە لەناو جیهانی واقیعدا نییە، خوێنەر پێی وایە وەكو چۆن نووسەر دەتوانێت هۆوداوگەلێك بخوڵقێنێ لەناو كتێبەكانی كە بەدڵی خوێنەر بێت دەتوانێت لەناو جیهانی واقیعیشدا هۆوداوگەلێك بۆ ئەمان بخوڵقێنێت، واتە خوێنەر لەناو دونیایەكی خاڵی لەوەدایە كە بوونی كامێ نەبووە و هۆوداوگەلێكی ناو كتێبەكان وایلێدەكات كە وابزانێت نووسەر كامێبوونی پێ دەبەخشێت، ئەمەش وایلێدەكات بۆ ئەوەی كامێنەبوون لای تەواو بێت و بگاتە یەتێپیا نزیكبوونەوە یان كچبوون یان ژنبوونی نووسەر بە ئاوات بخوازێت، بەڵام پرسیارە جدییەكە ئەوەیە، ئایا بەڕاست نووسەر دەتوانێت لەناو واقیعدا جیانكی یەتێپیای بە كچ و ماڵ و منداڵی ببەخشێت، یان دەتوانێت وەكو چۆن حیكایەتێك دروستبكات لەناو ڕۆمانەكانی هەمان حیكاتەیش بە واقیعی بخوڵقێنێت؟ یەكێك لەو فیلمە یەكجار سەرنجڕاكێشانەی كە دیدی خوێنەر و خۆزگەكانی خوێنەرمان بەرامبەر نووسەر بۆ هۆوندەكاتەوە فیلمی (هەڵە لە ئەستێرەكانمان) ئەم فیلمە باس لە كچ و كوڕێك دەكات كە نەخۆشی ژڕپەنجەیان هەیە و بە نەخۆشییەكەوە دەناڵێنن، بەڵام تاڕادەیەك كوڕەكە نیشانەكان چاكبوونەوە و وەزع باشی پێوە دیارە، كوڕە و كچە تا ڕادەیەك نزكیبوونەوە لە نۆوانیاندا هەیە تا ئەوەی عاشقی یەكتربوون، ڕۆژێك كچە ڕۆمانێك دەخوێنێتەوە باس لە كوڕ و كچێك دەكات كە عاشقی یەكن و هەمان نەخۆشی ئەمانیان هەیە، ئەمە وایلێدەكات ئەم ڕۆمانە پیشانی كوڕە هاوڕێكەی بدات و دوای لێبكات كە بیخوێنێتەوە، بەڵێ، كوڕ و كچە بە قۆڵی دەكەونە ناو جیهانی ئەو ڕۆمانەوە، ئەو قۆڵبوونەوەی كوڕ و كچە هەم هی ئەوەیە كە خۆیان لەناو هۆوداوەكانی ئەو ڕۆماندا دەبینەوە، هەم هی ئەوەیە نووسەر هۆوداوەكانی ساحیرئاسا خوڵقاندووە، سیحری نووسەر لە ڕۆمانەكەدا ئەوەیە هۆوداوەكانی بە ناتەواوی هێشتۆتەوە، ئاخر بەڵای خوێنەر چۆن دەبێت هۆوداوگەلێك هەبن كە كۆتاییەكەی دیار نەبن، بەڵای كچ و كوڕە

چۆن دەبێت لەناو کتێبەکە کۆتایی خۆیان دیار نەبێت، چۆن دەبێت نەزانن ئەو کارئەکتەرانەی ژێرپەنجەیان هەیە کۆتاییان چییە، ئایا چاکبوونەتەوە، یان بەرەو پیر مەرگ ڕۆیشتن؟ بەڵێ کچ و کوڕە بێ عەوداڵی ئەو پرسیارانە عەوداڵی نووسەر دەکەون، ئیمڕۆل لەسەر ئیمڕۆلی بێ دەکەن، تا دواجار نووسەر کە لە شارێکی تر وەڵامیان دەداتەوە و بە داواکارییەکەیان ڕازی دەبێت کە یەکتر بینینی بکەن، کچە کە نەخۆشییەکەی لێی پیس کردووە و دکتۆرەکان ئامۆژگارییان کردووە کە بە هیچ جۆرێ نابێت سەفەر بکات، بەڵام کچە تەنیا یەک خۆزگەی هەیە ئەویش ئەوەیە (نووسەر) ببینێت، ئەم خۆزگەیەش تاڕادەیەک زۆر لەو خۆزگانی سەرەوە نزیکە، خۆزگەی ئەوەی کە نزیکبوونەوە لە نووسەر ژیانێکی بێ عەیب و موتەکاملت پێ دەبەخشێت، نزیکەبوونەوەیەک کە نووسەر دەتوانێت وەڵامی بۆکۆتایی پرسیارگەلێک بداتەوە کە واقیع ناتوانێت بیداتەوە. بەڵێ کچە دواجار مجازەفە بە ژیانی خۆی دەکات و لەگەڵ کۆڕە و دایکی سەفەر دەکات بۆ لای نووسەر. لەیەکەم ساتدا لە دەرگای ماڵی نووسەر دەدەن و ژنی نووسەر دەیکاتەوە، ژنەکە فەرموویان لێدەکات بۆ ژووری نووسەر، بە خەیاڵی خۆیان نووسەر دەبێت موتەکامل بێت، دەبێت لەباوەشیان بگرێت، دەبێت ماچییان بکات، دەبێت بە پێکەنینەوە فەرموویان لێبکات، بەڵام چی ڕوودەدات؟ نووسەر بە پیچامەیەکی خەت خەت و بۆباکانە، بەڵام بۆباکییەکی ناوەکی نەک دروستکراو و ڕوویەکی گرژ پەرداخێک ویسکی بەدەستییەوەیە و دەخواتەوە و لێیان ڕادەمێنێت کە میوانەکانی چەند (گەشبینن) یەکسەر ئاماژە دەکات کە هەڵە بووە وەڵامی ئیمڕۆکەی داونەتەوە، لەگەڵ ئەمەدا گرانییەکی بۆ مانای ڕاپ دەخاتە سەر ڕێکردەرەکەی کە تەواو کچ و کوڕە هەرەسان دەکات، هەر لەسەرەتاوە پرسیاری ئەوەی کە نووسەر بەرزترین و بە بەهاترین و بە ئەخلاقترین کەسە بەلای خۆیەنەردا خاڵی دەبێتەوە، نووسەر ئاماژەکانی بۆ ئەوە دەڕوات کە ئێوە هەڵەن خۆزگە و ئاواتەکانتان لەسەر کەسایەتی من بنیاد دەنێن، نووسەر پێمان دەڵێت بە (قەولی ڕۆلان پارت) دەبێت ئێمە بکوژن بۆ ئەوەی دەق لەدایکبێت. بەڵێ کچە بە شۆکێکی سەرەتاییەوە دێتە سەر ڕێمانەکە، کچە باسی کۆتایی کتێبەکە دەکات، نووسەر بە هاوکێشەیەکی ئەوەی کە ((بۆکۆتایی کۆتایی نایەت)) وەڵامی کچە دەداتەوە، کچە دەڵێت: ((ئایا ئەو دوو کارەکتەرە چییان لێدێت، ئایا کۆتاییان چییە، ئایا داهاتوویان چۆنە، ئایا چی ڕوودەدات؟)) کچە لەگەڵ ئەم پرسیارانەدا هاوار بەسەر نووسەر دەکات، نووسەریش هاوار بەسەر کچێک دەکات کە موجازەفەی بە گیانی کردووە و هاتۆتە لای و دەڵێت: ((هیچ ڕوونادات، ئەوانە هەمووی خەیاڵن، دوای تەواوبوونی ڕۆمانەکە بوونیان نامێنێت)) کچە دەڵێت:

((ئاخر نابێت)) نووسەریش بەباکانە دژەقانە ئاماژە دەکات: ((ئارەزووە منداڵییەکانت کۆشەی من نین، هەتیدەکەمەوە بەزەیم بە تۆدا بێتەوە، چارەنووست ئەوەیە کە نەخۆشیت و چاوەوانی ئەوە دەکەیت ژیان دوای ژمان بوونی هەبێت)). لەوانەیە لەیەکەم بینینی دیمەنێکی واهادا بیرۆکەی ئەوەمان لا دروستببێت کەسێك دەبێت چەند دژەق بێت کە بەو شێوەیە مامەڵە لەگەڵ کچ و کوڕکدا بکات نەخۆشییان هەیە و کاتێکی کەمییان ماوە بۆ ژیان، بەڵام ڕاستی بابەتەکە و هەڵەکە عەوداڵبوونی خۆنەرە بەدوای ژیانی ڕاستەقینەی نووسەر، نووسەر لە شوێنێك دەژی ناتوانێت یەتەپیا بۆ ئەوانی تر بخوێنێت، سیمبۆڵ و دیمەنەکانی واقیعی نووسەر ئەو ڕووئیایە نییە کە خوێنەر لەسەری بونیادنان ناوە، بونیادنان بەو مانایەی چۆن بتوانیت کارئەکتەرێك، دیمەنێك و شارێك بخوێنێت لە کتێبەکاندا بشتوانێت هەمان شت لە واقیعدا بخوێنێت، سومبول و دیمەنەکانی واقیعی نووسەر کتێبخانەیە، حەقیقەتی نووسەر مامەڵەکردنە لەگەڵ خەیاڵی مرۆڤێکی حەقیقی، ئەوە خەیاڵی مرۆڤە ڕووئیای مرۆڤمان بۆ ڕوونەدەکاتەوە. لێرەدا نووسەر شتێك دەبینێت کە خوێنەر ناتوانێت ببینێت، بینینی ئەو شتە بۆ نووسەر لای خوێنەر یەتەپیایە و خوێنەر دەیەوێت بگاتە ئەو یەتەپیایە، بەڵام ئەو یەتەپیایە لای نووسەر تراژیدیایە، واتە لای نووسەر مامەڵەکردن لەگەڵ نووسین و خەیاڵ دەبێتە دژینەوەی دژخی تراژیادی لای مرۆڤ، بەڵام کارەساتەکە ئەوەیە ئەو تراژیدیایە خوێنەر بە یەتەپیای دەزانێت. کێمیدیاکە ئەوەیە نووسەر تراژیدیای لەناو خودی ئەوانی دیکە و خوێنەر دەبینێتەوە، بەڵام خوێنەر دەیەوێت بگاتە نووسەر، نووسەر دەیەوێت تراژیادی ناخی خۆیان پیشانی خۆیان بدات بۆ ئەوەی چارەسەری بکەن، بەڵام خوێنەر لە جیاتی ئەوەی بە کۆمەکی نووسەر بگەڕێتەوە ناو خودی خۆی دەیەوێت بێتە ناو نووسەر. مامەڵەکردنی خوێنەر لەگەڵ نووسەر بۆ ئەوەی بێنە ناو ژیانی نووسەر گەورەترین هەڵەی بیرکردنەوەی خوێنەرە، ناو خودی نووسەر شوێنێك نییە تا ژیانێکی یەتەپی بۆ خوێنەر ببەخشێت، ناو نووسەر شوێنێك نییە ئارامی لێ سەوز بێت، بەکو شەڕکی بکۆتایی لێ سەوز بووە، شەڕك کە ئەو ژیانە پڕپڵیستی دەرەوە ناتوانن ئاشتییەکی درزنانەی پێببەخشن، دەرەوە ناتوانێت لەگەڵ واقیعی نووسەردا بژی، نووسەربوون لەسەر تۆران لە جیهانی دەرەوە بونیاد دەنرێت، مامەڵکردنی نووسەر وەکو ژیانی ئاسایی لەگەڵ جیهانی دەرەوەدا نییە، بەکو ژیانی ئاسایی نووسەر بونیادنانی فیکرەی جیاواز و ئایدیای جیاوازە، تۆ داوای کۆتایی چیرۆك لە نووسەر دەکەیت لەکاتێکدا فیکرەی نووسەر کۆتاییهاتنە بە کۆتاییەکان، کۆتاییهاتنە بە هەاکان، هیچ

کۆتاییەك و فیکرەی کۆتایی لای نووسەر پەسەند نییە، بەڵکو ئەوە فۆرم بە نووسەر دەبەخشێت ئەو شەپۆلە بەردەوامەیە کە لەناو نووسەردا هەیە و هیچ کۆتاییەکی نییە، هەر کاتێك نووسەر گەیشتە کۆتایی، گەیشتە کۆتایی شەپۆلی نۆو ئایدیاکانی ئەوە نووسەربوونیشی گەیشتە کۆتایی، کەواتە ژیانی ئاسایی نووسەر لەگەڵ شەپۆلە بەردەوامەکانی ناو خۆیەتی، ئەم شەپۆلە ناو نووسەر دەتوانێت ژیانێکی باشتر بە ئەوانی دیکە ببەخشێت، بەڵام هەر کاتێك خۆنەر لە ئایدیاکان هاتە دەرەوە و ویستی کەسایەتی نووسەر ژیانی پێببەخشێت ئەوە هەڵەکەیە، نابێت خۆنەر هەرگیز بیر لەحەقیقەتی دونیای نووسەر بکاتەوە، نووسەر خۆی وەڕان دەکات لە پێناو ئەوان، هەڵە گەورەکەش ئەوەیە ئەوان لە جیاتی ئەوەی بیانەوێت مامەڵە لەگەڵ ئایدیاکان بکەن مامەڵە لەگەڵ ژیانی دەکەن و خۆزگەکانیانی لەسەر ئەو بونیاد دەنێن، کۆشەی نووسەر کۆشەی (مانع و جمع) یان دەبێت لەگەڵ جیهانی پێپۆلیستی بێت یان لەگەڵ ئایدیاکانی، ئەو ئایدیانەی کە نووسەربوونی پێدەبەخشن. بەڵام ئەمە بە مانای ئەوە نییە نووسەر پشت لە جیهان دەکات، بەڵکو پشت لە تەئویل و تەفسیری جیهانی پێپۆلیستی دەرەوە بۆ جیهان دەکات، یەکێك لە هۆکارە گرنگەکانی نووسەر ئەوەیە ئامرازێکمان دەداتێ بۆ ئەوەی لە زەمەن تێبگەین، بەڵام ئەو زەمەنە نا لە ژیانی ڕاستەقینە هەیە، وەکو ماریۆ ڤارگاس یۆسا دەڵێت: ((لە ژیانی ڕاستەقینە زەمەن شتێکە قوتمان دەدات))، بەڵکو ئەو زەمەنەی کە ڕاستەقینەی بونیاد ناوە، زەمەنی ئەودیو ژیانی پێپۆلیستی.

خواستی نەتەوایەتی و ویستی ئۆلیگارشی … بەشی دووەم … و سێیەم… نجمەدین فارس

[بۆ خوێندنەوەی باشی یەکەمی ئەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن … باشی یەکەم]

بەشی دووەم...

هێزەکان و سروشتی هێزی سێهەم :

بە ئاوەژوی باس لە هێزی سێهەم بکەین , پێویستە دەستنیشانی ڕەگ و ڕیشەی پێکهاتەکەی بکەین ,ئامانج و بزاوت و سیاسەت و میتۆدی و پەیوەندی و لۆگۆی هێزەکانی دەورووبەری , بە دژ و هاوتاکانیەوە بزانین , چونکە جیهان دوو هێزی دژ بە یەك و دوو جۆر بزاوتی سیاسی تێدایە , دوو کەمپی جیاواز لە بەرژەوەندی و لە ئامانجدا ڕەنگدانەوەی دەبێت لەسەر ئاوەژوی هێزی سێ یەم دەست نیشان بکەین , ئایا هێزی سێ یەم هەیە ؟! یان تەنها ناونان و ڕەنگکردنە , بە بۆچوونی من هێزی سێهەم نیە ,چونکە دنیا لە نێوان زۆردار و زوڵمەکراو دابەش بووە , ئیتر هێزێکە لە کام ڕەنگ بێت , لە ڕەنگی جیاوازەکانی دوو باوکەکان , چونکە باوکی ڕەنگکانی سەرمایەداری و بەرژوازی , ڕەنگ و ڕوخساری جیاوازییان هەیە و یەك ئامانجن , لیبراڵەکان , نەتەوەییەکان , لیبراڵە نوێکان , لیبراڵە کلاسیکەکان , دیموکراتەکان , محافزکارەکان , سوشیال دیموکراتەکان , گەلیەکان , بیرکراتەکان , دیکتاتۆرەکان , تەکنەکراتەکان , علیمانیەکان یان خاوەن کارەکان ..... هتد .

ئەمانە هەموویان ڕەنگی جیاوازەکانی ناو باوکی سیاسیەکانی سەرمایەدار و بەرژوازییەکانن , هەروەها ئەتوانین چەپەکانی ئێستاش بە هەمان چاو سەیر بکەین بە جیاوازییەکی ڕوکەشییەوە , لە بەرامبەریشدا , یەك هێز هەیە هێزی چینی زەحمەتکەش و کرێکارانە , ئەمەش ئاگەڵر بە پەیڕەو پڕۆگرامێکی مارکسیستیانە و سوسیالیزمی زانستی , بیر و باوەڕ و پڕۆگرامی بزاوتنەکیان سیخناخ بوو بێت و جیهانبینیەکی واقعی و ڕاستی سەردەمیانیان هەبێت , بە پێی پێویستی سیاسی و کەمپایەتی و ئابوری ئەو چینە پان و بەرینەی کەمپگا , ئامانج و ستراتیژیان ئاراستەی کەمپگا و سیستەمەکەی کردبێت . واتە لە جیهان و لە ناو یەك بە یەکی ووڵاتەکانیدا , باوکی لە ڕەنگ و ڕوخساری پارتایەتی و بزاوتی فکری و سیاسی هەیە و هەموشیان یەك ئامانج و پراکتیکیان هەیە . لە ووڵاتی عێراق و لە هەرێمی کوردستان بە تایبەتی , ئەتوانین هەموو حیزبەکانی بخەیتە ناو ئەو باوکی ڕەنگدارەوە , لە بەرامبەریشدا , هێزی خەڵك و ئاگەڵر تەکۆشەرەکانی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی هەبێت , لە نێوان ئەم دوانەدا هێزی سێهەم نیە , ناونانی هێزی سێهەم , چەواشەکردنە و پاشکۆکردنە بە هێزی ڕاستەقینەی دووەم و

خەخزانـــدنە نـــوان ئەو دوانە لە بەرژەونـــدی هـــزی یەکەم و چەواشەکارییە .

هزی یەکەم و بە ناو سێ یەم دەکەونە بەرەو , دژی بەرەکی تر و بنەما شۆشگێرییەکانی یەتی . نابەت , ئەوشمان لە بیر بچێت , لە سیستەمی سەرمایەداریدا , لە پشکەوتوو دواکەوتویدا , دووبەرە هەیە , بەرژوازی و سەرمایەداران بە حیزب و رێکخراو , و ناونیشانە جیاوازکانییەو , لە بەرامبەر دا بەریەك کە لە کرێکاران و زەحمەتکێشان و پرۆلیتاریا لەگێ کۆمۆنیستە زانستیەکان هاوخەباتی و ئامانجی سیاسی و چینایەتیان هەیە . تەنها ئەمانن دەتوانن بەرامبەر بە بەرەی کۆنەپەرست و بەرژوازی بوستەتەو و گەرانکاری ڕیشەیی لە کۆمەڵگا دا دروست بکات , ئەو کاتەی ووردە بەرژوا دە بەو خەش دەکات , هەزی سەهەم , دوو حیزب یان سیانیان دان بەودا ئەنێن هەزێك لەگەیاندا بە ژمارە لە دوایی خیانەویە , لەرەو بتەوەت ڕاستی پراکتیك و تیۆری خەت بسەلمێنیت , ئەم بیر کردنەو و تەوانینە پووچ و بە مانایە ، کۆمۆنیستەکان هەڵگری ئاوا بیرێك بن . ئەوشمان لەبیر نەچێت , هەر هەزێك لە دوای هەزی ترەو بوو , هەوڵبدات دەوور و کاریگەری لەسەر هەزەکانی پێش و دوای خەی دابنێت , نێك بە ووتە و قسەی لە گیرفانکراو , بەڵکو بە کردار و تیۆری کۆمۆنیستانەی شۆرشگێرانە , جە بە هەزەکانی بەرەی بەرژوازی و سەرمایەداران و ئەلیگارشی سیاسی و ئابووری لەق بکات و ئەگەر توانرا لە ڕێگەو دەریبهێنێت , و ئەرك و فرمانی لە بەدەست هەنانی سەروەریەکان بە مرۆڤایەتی بگەێتەو و لە خەباتیاندا بەدەستیەو بگرێت و بەدیان بهێنێت و بەڵێی ژەر پیەان دەربهێنێت , چونکە تەنها هەزی شۆرشگێڕ لە ئەمەڵەی سیستەمی سەرمایەداری (دیموکراسی و لیبڕالی) کۆمۆنیستە زانستیەکانە , هەزەکان بە فەوفیشاڵی تیۆریزان و سیاسەتمەدارە خیانەپاوەکان گەورە نابێت .

ئەگەر لە واقیعدا بوونیان نەبێت , لە خەو و بە خیاڵی ئەندێشمەندانە , هەزی خەت گەورە پیشان بدەیت , وەکو فوو کردن بە میزەدانداید , ئەبێت ڕاستی هەزی خەت لە بەرامبەر هەزەکانی تردا بزانیت و دەستنیشانی ئەرکەکانت بکەیت , بە ئەوەی کار و کرداری خەت بە لەزانیەو لە بەرامبەریاندا جەبەجێ بکەیت . واتە ئەوەی کە ئەبێت کۆمۆنیستەکان بیکەن , هەڵسەنگاندنی زانستیانەی واقعییە بە هەزەکانی خیان , تا بتوانێت لە کاتە جیاجیاکاندا , ئەرك و ئامانجەکانی بە باشی وەاستی ودروستی بباتە پێشەو و جەبەجێ بکات .

لە ئابردوودا چەپ , خۆی بە هێزی سێیەم ئەچواند , بەڵام لە ئێستادا قسە وباسکی تریان هەیە , لەهەردوو سەرجەم جیاوازیکدا , فێوفیشاک و ناڕاستی هەڵسەنگاندنکانیان , لەگەڵ نەبوونیان یەکسانی کردوون , ئەوەی لە ئابردوودا ئەیان بڕژا , هەروەها هاوبیرکانیان کاوژیان دەکردەوە , لە وەهم زیاتر هیچی تری لە سەوز نەبووە, ئەوان دەڵێن "تەنانەت بە باوەڕی دوو حیزبە ناسوونالیستە سەرکیەکە خۆشیان , هێزی سێهەم هەر ئێستا لە مەیدان دایە ئەویش (ح.ك.ع)ە"(9)
لە پەرگرافکدا , ئەوە دەبینرێت کە لە ئابردوودا چەپ بە میکیالی خەون وخەیاڵ واقعیان هەڵسەنگان , ئێستاش ئەو دیدگایەی ئابردووییان نەگۆڕیوە و ئاستیان درک نەکردووە .لە(ح.ک.ک.کوردستان)دا،هێزی خەیان لە ڕیزبەندی ژمارەییەوە دیاری کردوە. کە ئەمەش پەیوان ودیدگایەکی نا ڕاستە و تەنها بە میکیالی حیزبکانی هەرێم جگە و ڕەگەی خەیان دەستنیشان دەکەن , لە ڕاستیشدا هێزی چەپ لە هەرێمی کوردستاندا بە تیۆر و پراکتیکیش , بەشکی دانەبڕاون لە سیاسەت و میتۆدی سەرمایەداری و دیوی ئەودیوی یەك دراون , حیزبە کوردیەکانی وەك پارتی ویەکێتی یان بە ناسیونالیست ناوزەند دەکردو کردووە , نازانم ئەمانە چ پەیوەندیك و تێڕیێکیان بەکارهێناوە و بە ناسیونالیست ئەیان ناسێنن , بەڵام لە ڕاستیدا پارتکانی هەرێمی کوردستان بە ئاینی و نائاینی و بە یەکێتی وپارتیشەوە , نەناسیونالیستین و نە نیشتمانیشن , پەکهاتەکانیان و بیرو کرداری سەرکردەکانیان , هی ووردە پەرژوازی کەمپرادۆر و مشەخۆری دەکەن , چین وخەزانی ئەلیگارشیان پەکهێناوە و بەجگە لە گیرفان پەکردن و تاڵان و بڕی سەروەت و سامانی ووڵات کارکی ئەوتە بە ئاڕاستەی خزمەتکردنی ئازادی وسەربەخۆیی کوردستان ئەنجام نەداوە , لە خەیاڵدانیدا وای داناوە دوو حیزبکەی کوردستان ناسیونالیستن و بەم پەوڕەش ئەمان دەبنە کەمەنیست .

هەروەکو لە پێشتردا ووتمان کراونەتەوە , دووبارە هەن , کەچی چەپ کردوونی بە سێ هێز و سێ بارە , ئەمەش بەجگە لە هاوتابوونی سیاسیانەی هێزکان هیچ هێزکی تر دروست ناکات , سەشیاە لیبراڵ بەت وەکو چەپکان , مشەخۆرکانیش وەکو حیزبکانی تر , هیچ جیاوازیەك دروست ناکات . ئیتر هێزی یەکەم و دووەم و سێ یەم هیچ نییە بەجگە لە دریەکی ووت , کراس بینە بە بڕگی شڕە بەفرینەدا , و ناونانیان بە ناسیونالیست وکەمەنیست , هیچ نییە لە دروستکردنی پاساو نەبەت بە ناونانی هێزکان و ناتوانەت لە بازنەی چەواشەکاری دەربچەت , دەروبەری پە لە خشتە دەبات .

ڕەوتی چەپ و حیزبەکانی تری هەرەمی کوردستان , هەنگری دیان بیری ڤایرەساویی و نەخشی , خەبە زل زان و یەکەم حیزب و حیزبی گەورە و دیان ناونیشانی ترن , بە ناونیشان مەدەرن و بە ناوەك كلاسيك و کۆن و کۆنەپەرستن , لە بەرئاوەی چەپ دنیایەکی خیاڵیان لە ناو واقعەکی عەینیدا دروستکردووە , نەیان توانیوە کاریگەری لە سەر بیر و نەستی کەمە دابنەن و ببنە هێزی بەرامبەر , هەروەها بزاوتی کرێکاران و زەحمەتکێشانیان بە ئاڕاستەیەکی دروستدا ڕاکێش نەکردووە و ئەرکەکانیان لە مەژووی مرۆڤایەتیدا ڕوون و دیارنەکردووەتەوە , هەر بۆیە ئەو هێزە نەیتوانیوە و ناتوانێت ملیمەك بزاوتی چینایەتی بباتە پێشەوە و ڕابەرایەتی بکات . لەبەر ئەوە ئەمانیش هاوڕاز و هاوکاری بەرژوازین و دەسەاتی سەرمایەداری قایم و توند و تۆ دەکەن , هەنگەکانی باوەڕ هەنگدارەکەن , سەردەمی ئێستا ئەوەی تێپەراندووە , کە چاو لە تەزەك کەمو کوڕی بنوقەنیت , یان لە حساباتی خۆتدا , سەرچاوەی پوختی تیەریی و زانستی بە هەند وەرنەگریت .

کاتەك دەڵێن لەبەر ئەوە ناتوانن ببنە هێزی یەکەم , لەبەر ئەوەی کەمەگای پلورالیستی جێگیر و پەرلەمانی نیە لە هەرەمی کوردستاندا , ئەمانە هەمووی پاساوی درێینانەن و ناتوانێت ملیمەك لە کورتی و درێژی قوماشە سیاسیەکیان بگۆڕێت , چونکە کەمنیستەکان لە پێناوی بەدەستهێنانی مافە هەواکانی خەڵك و ئامانجەکانی کرێکاران و پرلیتاریا , جاری کەمەگاکانی بە گرنگ نیە , بە پێی داخوازیەکانی و پێویستیە هەژانیی و مژویەکانی ئەندامانی کەمەگا خەبات و تەکۆشان دەکات , ئیتر دەسەاتی دیموکراسی , لیبراڵی یان پلورالیستی بێت ... هتد .

ئەو دیدگایەی ئەوان ئەگەتەوە بە خشباوەییان بە کەمەگایی پلورالیستی , و پەرلەمانی , بە بۆای من بە خەکی زەحمەتکێش و کرێکار و هیچ جیاوازیەکی ئەوتە نیە , کەمەگا جێگیر بێت یان ناجێگیر , هێزی یەکەم و دووەم و سێیەم دیاری ناکات . بەکو دەبێت کەمنیستە زانستییەکان هێزی یەکەمی خەبات وتەکۆشان بن لە پێناوی ئامانجە دوور و نزیکەکانی پرلیتاریا , لە هەموو دۆرانەکی سەرمایەداریدا جێگیر بێت یان ناجێگیر . لە ڕابردوودا چەپی ئێران ئامژگاری (ح.ك.ع) ی ئەوسای دەکرد و ئێستاشی لێگەدا بێت بە هەمان ئاوازی ڕابردوو دەخوێنن , لە ڕابردوودا دیان ووت "هێزی سێیەم یان دەبە ببێتە هێزی یەکەم , یان دەبە تەماشەکەری ئەوە بە کە چارنووسی کوردستانی عێراق لانی کەم لەم دۆرەدا ,

بەرژواکانی بیکەشن ,..... "(10)
چەپ لە ئابردوو لە ئێستاشدا ڕێگا چارەی دەربازبوونی لە زرووفی سیاسی کوردستانی عێراق , هەمان بڕوا و بۆچونیان هەیە , ئۆباما گرتنەبەری ڕێگا چارەی (UN) ی لە ڕگەی چاودێریکردنی هەڵبژاردنەمی جیابوونەوەی کوردستانی عێراق , لە دەوڵەتی ناوەندی عێراق . لە ئێستاشدا حیزبەکانی دەرەوەی چەپیش هەمان بڕوا و دیدگایان هەیە و ڕێگە چارەکە بڕوە دەبنین کە لە پێشتردا باسیان کردووە , کۆشەی نەتەوایەتی ناتوانرێت لە ڕگەی ڕێکخراوەکانی (UN) و دەزگاکانی تریەوە ئەنجام بدرێت هەتا هاوڕاتیانی نەتەوەکە و هەروەها نەتەوەکانی تر یەکدەست بیار لەسەر جیابوونەوە و سەربەخۆیی نەدەن . چونکە ئەزموونی لەوەو پێشی زەرن , کە ڕێکخراوە جیهانیەکان ناتوانن ئەو ئەرکە لە ئێستە بگرن و جێبەجێ بکەن , بەم پێیە چەپ جوانترین و تەکمەترین و نوێترین فۆرش بە ژێر پێ ی سەرمایەداری و بەرژوازی دروست دەکات . چەپ بە هەی سیاسەت و بڕوای هەڕەوە لە ئابردوو ئێستادا, نەیتوانیوە جەماوەری ببێتەوە .

هەربۆیە ناتوانێت دەورو کاریگەری لەسەر زروفە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری و بابەتیەکان هەبێت و دابنێت . هەمان وەڵامی بەرژوازی و سەرمایەداری و دەزگاکانی هەبێت. ناتوانێت چارەسەری کۆشەی نەتەوایەتی بکات . هەر وەکو ناکارامەییەی کە چەپ هەیەتی , ئیتر هەزی یەکەم بێت , یان سێهەم , هیچ لە بابەتکان ناگۆڕێت , چونکە ڕێگە چارەی چارەسەری کۆشەی نەتەوایەتیان نی یە .

بەشی سێهەم

دەوڵەتی نیشتمانی و خۆش باوەڕی ووردە بەرژوازی :

دەوڵەت بە پێی پێناسەی سیاسی و جیۆسیاسی , پێکدێت , لە چوارچێوەیەکی دیاریکراوی زەوی , یان جوگرافیایەك , کە گەلەك یان کەمینەك کەس , لە ژێر سایەی سیستەمێکی سیاسیدا , تێدا دەژین , جا دەوڵەت ناوی دەوڵەتی نیشتمانی , نەتەوەیی , لیبڕاڵی , یان هەر ناوێکی تری هەبێت , کەمینەك لە دەسەاتدا , کەمینەکی زەری کەمینگا دەخاتە ژێر کاریگەری بیر و بڕوا و سیاسەت و ئامانجکانی خۆیەو , دەسەات و بەرژەوەندیەکانی ئاسەپێنەت بەسەریدا و جیاوازی چینایەتی , ئابووری , سیاسی , کۆمەایەتی بەرجەستە دەبێت و دوو چینی دژ بە یەك و جیاواز دروستدەبن.

بە جۆرێکی تر ژیانی ڕکابەری و دژایەتی دروست دەبێت لە نێوان تاکەکانی کۆمەڵدا , دەسەات لە ڕگەی دەزگای پۆلیس و هێزی

سەربازی و هەواڵگرییەوە , جەنگەکانی دەسەڵاتی خەیان دەسپێنن و بەرگری لە بەرژەوەندییەکانیان دەکەن و ناعەدالەتی پێ بەرجەستە دەکەن .
دەوڵەتی سەرمایەداری , کرێکاری ، نیشتمانی ,یان نەتەوەیی و بە هەموو جۆرەکانیەوە , چەوساندنەوە و زاڵکردنی دەسەڵاتی کۆمەڵگە بەسەر کۆمەڵگەی تردا . بەڵام لە دەوڵەتی کرێکاریدا , لە پێناوی فەوتان و لەناوبردنی خێی دەسەڵات بە دەستەوە دەگرێت , و جیاوازییەکی گەورە و بنەڕەتی هەیە لەگەڵ جۆرەکانی تردا , سەرتای دەرکەوتنی دەوڵەت , دەگەڕێتەوە بۆ سەرتای دروستبوونی دوو چینی جیاواز لە یەکتری , واتە "دەوڵەت بەرهەمی ململانێیەکی ئاشتی چینایەتی یە"(11)
ململانێکان لە مێژوودا , بۆ پێی کات و سەردەمەکی و فەرمی دەسەڵاتەکی دەگەڕێت و توندوتیژی زیاتر , کەمتر ئەو ڕاستیە ناشارێتەوە کە ململانێ لە نێوان چینەکاندا هەیە ." دەوڵەت بەرهەم و دەرکەوتەی جیاوازی چینایەتی ئاشتی ,. دەوڵەت بابەتیانە دروست دەبێت , بۆ پێی ڕادە و مقداری جیاوازی چینایەتی , لە حاڵەتێکدا کە ڕێکەوتن لە نێوانیاندا ئیمکانی نییە , وە بۆ پێچەوانەوە , بوونی دەوڵەت , بەگەی ئەوەیە کە جیاوازی چینایەتی ڕێکەوتن دروست نابێت لە نێوانیاندا" (12)
ووداڵی ئەمش پێیوەندی بە هەموو ئەو جیاوازییەوە هەیە کە لە نێوان باڵادەست و ژێر دەستەی سیستەمەکاندا دروست دەبێت , کاتێك دەوڵەت پشتگیری خاوەن سەرمایە و زۆییەکانی دەکات لە بەرامبەر کرێکارەکان یان جووتیارەکان , یان کۆیلەکان دەکات هەر لە کۆنەوە , جیاوازییەکە فراوانتر و دژایەتیەکانی نێوانیان توندتر دەبێت .
دوای ئەوەی سیستەمی کۆمۆنی سەرتایی ووردە ووردە دەگەڕێت بە کۆبونەوەو دروستبوونی هاوخوێنی و کۆمەڵی بچوک وعەشایەری وکۆمەڵگا دەگەڕێت، لە هاوبەشییەوە بۆ ئیشکەر و بەرخەر, بۆ دەسەڵاتدار و سێرکەر, بۆ خاوەن مڵك و ماڵات و بەخۆکەری, سەرتایی گیانی کۆمەڵایەتی و پێیوەندییەکان, سیستەمی سیاسی و دەوڵەتی لەو پێکدێت.
"یەکەم هەوڵی دامەزراندنی دەوڵەت , بە تێکشکانی پێیوەندی خێڵەکی (عەشائیری) دەست پێدەکات , ئەویش بە دابەشبوونی ئێندامانی هەموو خێڵێك بۆ ئێندامی باش و خراپ (جیاواز لە ڕووی دەور و کاریگەریان بەسەر پێیوەندی خێڵەکانیانەوە) و بەم دابەشبوونە , بۆپێ ی ڕێ و کاریگەریان , بۆ پێ ی جۆری کارەکانیان بە دوو چین دابەش دەبن , ئەمش پاڵ بە هەندێکیانەوە دەنێت , کە دژایەتی کۆمەڵکی تریان بکات"(13)

سەرچاوەی دروستبوونی دەوڵەت , دژایەتی و لێك جیاوازی چینایەتی یە , لە کۆنەوە هەتا ئێستا , دژایەتیی و جیاوازییەکانی , فەرمی جیاوازییان وەرگرتووە , بەڵام لە ناوەڕۆکدا کێشە و ململانێی دەسەڵاتدار و رەعیەت بووە , ئیتر دەوڵەت لە ئێستادا نیشتمانی بێت یان لیبڕاڵی , لیبڕاڵ دیموکرات , سۆشیال دیموکرات , مەسیحی , ئیسلامی , جوو و یان نەتەوەیی . هەمان پێکهاتی سیاسیان هەیە و , چەوسانەوە و بە مافیش سیمای حکومڕانیەکەیانە .

دەوڵەتی نیشتمانی , جیاوازی ئەوتۆی لەگەڵ جۆرەکانی تردا نییە , بەڵام دەوڵەتێك کە ئابووری و سەربازی و سیاسی بەدەستەوە بەسەر دەوڵەتەکانی تردا , بەجگە لەوەی کە دەوڵەتە بچووکەکان دەکەونە ژێر هەژموونی سیاسی و ئابووریەکەیەوە , مامەڵەی خاوەندار و رەعیەت لەگەڵیاندا دەکەن . ئەمەش قورسایی لەسەر شان و ڕەنجی چینێکی پان وبەرین لە کەمەگای ئەو دەوڵەتانەدا دادنێت , وەنەبێت ئەم قورسایی یە نەکۆتووبێتە سەر شانی چینی کرێکار لە ووڵاتەکانی خۆیاندا . لە نیزامی سەرمایەداریدا , لەهەر شکڵ و شێوەی هەر دەوڵەتێکیاندا بێت , خزمەت بە چینی باڵادەست و خاوەن سەرمایە دەکات .

ئەگەر مەسەلەکە کێشانی سنووری دەوڵەت بێت , ئەوا ئەمە خواست و ویستی چینی سەرمایەدارییە, جیاوازیش لە نێوان نەتەوەکاندا کە دروست دەکرێت ئەمەشیان هەر لەبەرژەوەندی ئەوان و خواستی سیاسی و ئابووری ئەوانی لەسەرە . کێشەش لەسەر لابردنی و چارەسەری مەنپەڵاتی ووڵاتانی گەورە ئیمپریالیستی بێت لەسەر سەرمایەی نیشتمانی بەرزوازی , ووڵاتدواکەوتووەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ودونیا, ئەوا دەوڵەتی نیشتمانی و بەرژوازی نیشتمانی لە دەسەڵاتدا ناتوانێت کەمەك لە ئازارو مەینەتیەکانی کرێکاران و زەحمەتکێشانی ئەو ووڵاتانە کەمبکاتەوە, کێشە و ململانێکانی نێوان دەوڵەتانی ئیمپریالیست و دەوڵەتە نیمچە سەرمایەدارە دواکەوتووەکان و سەرانە سینەکان, ناتوانێت لە ڕاستیی و ڕەوایی ململانێکانی ناوخۆی نێوان خاوەن سەرمایە و کرێکاران وزەحمەتکێشان کەمبکاتەوە هەروەکو لینین لە پێشکی یەکەم چاپی کتێبی ((دەوڵەت و شۆرش))دا بە ڕابردووی ئەو کاتە باسی کردووە و دەڵێت "لە کاتی ئێستادا پرسی دەوڵەت , گرنگیەکی تایبەتی بە خۆی بەدەست هێناوە, لە لایەنی تیۆریەوە بێت, یا کرداری سیاسیەوە, جەنگی ئیمپریالیستی (مەبەست جەنگی جیهانی یەکەم) تۆندی وخێرایەکی هێنا ئەوپەڕی داوە بە گەشەی سەرمایەداری مەنپەڵی بە سەرمایەداری دەوڵەتی مەنپەڵی, ئەو زۆم

و زۆر ناڕەوایی کە بە بڕی جەماوەری ئیشکەرو زەحمەتکێش دەبێت لایەن دەوڵەتەوە, کە توند و توندتر تێکەڵ دەبێتەوە لەگەڵ یەکێتیە سەرمایەدارییەکانی خاوەن دەسەڵات , تا دێت زۆرداریەکە زیاتر و زیاتر دەبێت , دەوڵەتە پشکۆوتووەکان مەبەست (ئامانی دوایی), بە نیسبەت کرێکارانەوە دەگەڕێت بە سجنکی سەربازی لەکاری تاقەت پەوکێن"(14).

بەرژوازی نیشتمانی, هیچ نییە بەجگە لە ناو نیشان و شاردنەوەی کەمەک مەرامی ئابووری و خزمەتگوزاری سەرمایەدارییانە نەبێت , لە ووڵاتەکانی خۆیاندا . ئەگینا هەر ململانێیەک کە لەگەڵ سەرمایەی جیهانی دەیکات , یا بە ناوی ئەوەی کە چەقی ئەوان لەسەر ملی هاووڵاتیانی وولاتەکەیان لادەبات , هیچ نییە جگە لە دروێکی باڵدار . چونکە لە ئێستادا , سیستەمی بەناو جیهانگیری , ئەو دەمامکەی ئەوانی هەڵماڵیوە و , درۆ و دەڵەسەکانیانی , سوای ناو سیاسەت کردووە , لەبەر ئەوەی دەستیان لەگەڵ یەکتردا تێکەڵ کردووە و خزمەتی یەکتر دەکەن . ئەوان دەیانەوێت لە ڕێگەی بەناو جیاوازییەوە , پرسەکانی وەک پرسی نەتەوایەتی, بە ئامانجی چارەسەری لە لایەن خۆیانەوە بیان بکەن، بەڵام ئەم جیاوازە و لە هەلومەرجی ئێستادا , ئابووری سەرمایەداری مانەپێی و ئەلیگارشی دارایی جیهانی , بە ووڵاتە دروستبووەکانی ئابردو و ئێستا , , مانا و دەلالەتی جیاواز لە خۆ دەگرێت . لەسەردەمانەکدا ئەوروپا سەرچاوەی جیاوازی ئایینی و دژایەتی نەتەوایەتی بووە و , سەردەمانەک ئاریایی بوون و ئەوروپی بوون , یا ڕەڕەهاتی ڕەگەزی گەورەی لە دژبەری بیینیوە و جیاوازییان خستووەتە نێوان خۆیان وئەوانی ترەوە , ئێستاش ئەو جیاوازییە فەرمی تری وەرگرتووە و بە سوود و قازانجی خۆیان بەکاریان هێناوە . دەوڵەتی نیشتمانی ناتوانێت یان نایتوانیوە , کەتایی بە پرسی نەتەوایەتی بهێنێت و بەتەواوەتی بنەبڕی ئەو کێشەیە بکات . لە زەرترین شوێن وڵکاتە جیاوازەکاندا داڕدەشیان داوە و کێشەکیان قوڵ کردووەتەوە لە نێوان نەتەوە جیاوازەکاندا , لە ئەوروپادا بەجگە لە ووڵاتی سویسرا کە ئاویش بە هەلومەرجێک لە ئابروودا و لە بەیارەکی نەو دەوڵەتی لە ساڵی 1890 دا بووە ووڵاتێک کە بەلایەن بێت و لە کێشە نەودەوڵەتیەکانی دوورخرایەوە و هیچ جەنگ و ململانێیەکی نێوان دەوڵەتەکان کاریگەری لەسەردا نانێت , هەربۆیە لەو ووڵاتەدا کێشەی نەتەوایەتی بوونی نییە لە دواتردا زیاتر ڕوونیان دەکەینەوە , ئەگینا کێشەی نەتەوایەتی لەناوخۆی ئەو ووڵاتانەی کە نەتەوەی جیاوازی تێدایە و هەروەها لەسەر ئاستی هەرمایەتی و یان لە ئاستی

جیهانیشدا , ئەو کەشەیە بە شەڕ و پراکتیکی جیاواز لە بڕوادایە . کرێکاران لە ئەروپادا خەڵکی لە هاوچینە ڕەش پێست و , قژ ڕەش , و چاو ڕەشەکان , و لە کرێکارانی ئەفریقایی و ئاسیایی و ڕەژەگەلاتی و ... جیاواز دەبینێت .

"تەنها بەپێی بڕژەوەندی دەوڵەتەکەی ئەوان نییە , لەبەر ئەوەی زۆربەی ئەوانەی کە ناو ئەبرێن بە دەوڵەتە گەورەکان, ماوەیەکی زۆرە , کەمەک لە گەڵە بچووك و لاوازەکانیان کێبڕکێ و ژێر دەستە و وەبەرهێنان تیاداکردووە لە بەرژەوەندی خۆیان . جەنگی ئیمپریالیستی جەنگێك نییە , بۆجگە لە جەنگ لە پێناوی دابەشکردن و دووبارە دابەشکردنەوەی ئەو جارە لە تاڵانی کە دەستیان دەکەوێت . تەکەشان لە پێناوی ڕزگاری جەماوەری هەزی کار , لە دەسەاتی بۆرجوازی بە شێوەیەکی گشتی و بۆرژوازی ئیمپریالیستی بە شێوەیەکی تایبەت , مەحاڵە بە بێ تەکەشان دژی وەهم و خەشباوەی هەڵپەرستەکان لە پێناوی ((دەوڵەتدا))"(15).
هەروەها چارەسەری نەتەوایەتی لای ڕابەرانی کرێکار و زەحمەتکەشان کردەیەکی تاکتیکی یەو , مانایەکی بەرجەستەی ستراتیژی ناگرێتە خۆی , بەڵام دەبێت سیاسەت و پراکتیکێك بۆرجەستە بکات ,ئەگەر ڕزگاری نیشتمانیش بێت بخاتە دەستوری کارییەو لەو ناوچانەی کە کەشەی نەتەوایەتی هەیە , بە ئاقاری چارەسەریدا ببات , و ئەنجامی ئەرێنی بە ئەصلی مەسەلەی چینایەتی لەبکەوێتەو . دەبێت ئەو بکات کە کەتایی بە پرسەکان بهێنێت , ئەگەر داگیرکاریش نەبێت لە لایەن ووڵاتانی ترەو و هەروەها لە ناوخۆشدا دەبێت کەتایی بە بیرو بۆچوونی هەوادارانی بۆرژوازی نیشتمانی بهێنرێت .

لە لایەکی تریشەو , نابێت ڕەگری لە بۆرژوازی ناوخۆ بکرێت , ئەگەر هەوڵی چارەسەری پرسەکیان دا ,هەرچەندە لەگەڵ ئەوشدا بە باری بۆرژەوەندی خۆیان کەشەکە یەکلایی دەکەنەو , لەبەر ئەوەی دەیانەوێت لەو ڕەگاوە و لە چوارچێووەی جوگرافیایەکی دیاریکراودا , پارێزگاری لە سەرمایەکیان بکەن وخۆیان لە هارین و لەناوچوون ڕزگار بکەن , لە ڕەگەی تاڵان و بڕی سەرمایەی ووڵاتەو, زێر جار ئەم بۆچوونانە کرێکارانی پەهەئەخەلەتێنن و هانیان ئەدات لە پێناوی جێبەجێ کردنی میتەدەلۆژیەکی بۆرژوازیدا بیر بکەنەو و کا ئیشی پێبکەەن , ئەمەش لە ڕەگەی ئەو بەواوبۆچوونانەی کە ووردە بۆرژوازی فەلسەفاندنی لەسەر دەکات . گوایە هەتا نیشتمانەکەی لە چنگی کۆنیالچیەکان ڕزگار نەبێت , بەها بە جووڵانەوەی چینایەتی پرۆلیتاریا دروست نابێت و مانایەکی دیفاکتۆی نابێت , لەگەڵا

ئەوەی ووردە بەرژوازی بە قازانجی سەرمایەداران, دەستی داوەتە خەباتاندنی ئەندامانی کۆمەڵە لە ووڵاتکانیاندا , ناتوانن چارەسەری کێشەی ئابووری و سیاسی و ژیگاریان لە وابەستە یان بە سەرمایەداری جیهانیەوە بکەن .

لەدەستی هێزموونی کۆمپانیا فرە نەتەوەیی گەورەکانی جیهان و مۆنۆپۆلی سەرمایەداری ووڵاتانی ئیمپریالیستی بۆنە دەرەوە . چونکە ئابووری ئەو ووڵاتانەی نەژەهێناتی ناوەڕاست , دواکەوتوون و ناتوانن سەربەخۆ لە ئابووری جیهانی ئەرك و فرمانی خۆیان جێبەجێ بکەن , لەبەر ئەوە دەوڵەتی نیشتمانی ناتوانێت وەڵامدەرەوەی پرسەکان بێت کە بەرەکی کۆمەڵگاکەیانی گرتووە .
"خەباتکانك وا تێدەگەن کە هەنگاوێکی گەورە چوونەتە پێشەوە , وە بە ئازایەتیەوە خۆیان لە بەرەبووون بە پشتاوپشتی پاشایەتی ژیگارکردووە و بوون بە لایەنگری کۆماری دیموکراتی . بەڵام لە ڕاستیدا , دەوڵەت هیچ نیێە بەجگە لە دامودەزگایی سەرکوت کردنی چینێك لە لایەن چینێکی تریەوە, وە ئەمەش بە کۆماری دیموکراتیش ڕاستە , بەهەمان پلە کەمتر نیێە , لەو ڕاستیەی کە بە پاشایەتی ڕاستە .."(16).

لەگەڵ هەموو ئەماندشدا , پرسی نەتەوایەتی کورد , لەهەر شوێنێك بێت و لە هەر کات و ساتێکدا بێت , پێویستە چارەسەر بکرێت و وەڵامێك وەرگرێت , ووردە بەرژوازی و بەرژوازی و سەرمایەداران , بە ناونیشانی دەوڵەتی نیشتمانیەوە , بە چارەسەرکردنی کێشەکان ,ئەیانەوێت کرێکاران لە ناوچەکە و دنیا لێك دابڕێت . لەگەڵ ئەوەی دەبێت , بە کردەوە بە نزیك بوونەوە و , هەمئاهەنگی نێوان نەتەوەکان وهەوڵێك بێت دژایەتی نەتەوەکان بگۆڕێت بە دژایەتی چینایەتی , و کەتایهێنان بەو ئازارانەی کە سەرمایەداری خستوویەتە جەستەی کرێکارانی ووڵاتە جیاجیاکانی جیهانەوە .
لێرەدا دێنە سەر پرسیارێك , ئەبێت ئەو داواکاریێە چی بێت , کە ووردە بەرژوازی بە پرس وخواستی نەتەوەیی و دامەزراندنی دەوڵەتی نیشتمانی لە کوردستاندا دەیکات؟!
ئایا چارەسەرکە دامەزراندن و جێگە وەگەی دەوڵەتی نیشتمانیێە , بە مافی یەکسانی نەتەوەکان؟ یان ئەمە کردنەوەی گرێیەکە لە گرێ کوێرەکان ؟! بەگومان نەخێر وەڵام دەوڵەتی نیشتمانی نیێە , چونکە داخوازییەکان و جێبەجێ کردنی مافەکانی کرێکاران لەم دەوڵەتاندا جێگای نیێە .چونکه کردەیەکی ژیگاری بەخشی چینایەتی نییە،لەبەر ئەوەی جیاوازی چینایەتی سەرچاوەی جەنگ و هەموو ململانێ کەمەایەتی

،سیاسی، نەتەوایەتی وئابوورییەکانە لە ناوچەکەو جیهاندا .
ووردە بەرژوازی بەم شێوەیە باس لەخواستی نەتەوەیی دەکات (وەزعیەتی ناسك و ترسناکی ئەمنی کوردستانی عێراق لە پایەیترین ئاستدا بە هەی دوو واقعیەتی بناغەییەوە , یەکەم مەسەلەی کورد وەك , مەسەلەیکی میللی چارەسەرنەکراو نەك تەنها لە عێراقدا بەڵکو لە ناوچەکە هەموویدا , دووەم , شکستی عێراق وئەمریکا و بە دوای ئەودا نادیار بوونی جەنگو ناگری حقوقی –سیاسی وە پێناسەی دەوڵەتی (نیشتمانی) کوردستانی عێراق.)(17).

ئەم جارە بەچوونە ئەوە دەگەیەنێت کە ووردە بەرژوازی بە دوای فرستەکەویە کە پلاتفۆرمی دەوڵەتی نیشتمانی تەدا بەرز بکاتەوە , هەروەکو پێشتر لەی دواوین , بتوانێت بەو هەیەوە پارێزگاری لە پەگەی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی خۆی بکات . وە لە لایەکی تر لایان وایە جەگای باسکردن لەسەر مەسەلەی نەتەوایەتی , کاتێك دەبێت کە زووروفێکی دژوار لە ئارادا بێت بە ئەونەتەویە , ئەمش بە بەوای من نابێت مەرجی باسکردن و تێکۆشان بێت لەسەر ئەو پرسە . ئەویش لەبەر ئەوەی نا کە نەتەوەی ژێر دەستەی نەتەوەی زەردارە , یان لەبەر ئەوەی زرووفێکی لەبارە بە باسکردن چارەسەری کێشەی نەتەوەکەیە , بەڵکو دەبێت لەکاتی تریشدا , ئەو پرسە تەواونین و بەچەنی زەر زانستیانەی لەسەر بکرێت و تاکتیکی چوونە پێشەوەی خەباتی چینایەتی چینی کرێکار بێت . ئەوە ئەو مژوویە لە دژایەتی و بە مافی نەتەوەیەك لە لایەن نەتەویەکی ترەوە ((مەبەست لە دەسەڵاتدارانە)) بەیار لەسەر خەبات لە پێناوی بە دەست هێنانی مافی نەتەوەکان دەدات , ئەرکی سەرشانی کرێکاران و کۆمۆنیستەکانە , کە بە تەڕ وپراکتیك وەڵامی بنج بە بدنەوە بە پرسەکە . بەپێی بوون وکاتی کێشەی نەتەوایەتی , ناگۆ چارەی تەواوەتی بە دەدەزرێتەوە , وە بە پێی پێویستی چارەسەریەکەیە , دەست بە هەڵوەشانەوەی کێشەی نەتەوایەتی دەبڕێت .
“دەوڵەتەکی میللی (الشعبیە) ئازاد گەراوە بە دەوڵەتەکی ئازاد , لەو حاڵەتەدا دەوڵەتی ئازاد , بە پێی مانای زمانەوانی ئەو دوو وشەیە , دەوڵەتەکی ئازادە بەرامبەر داننیشتوانەکەی , دەوڵەتەکە لە ئەنجامدا حکومەتەکی سەرکوتکەری تەدا دروست دەبێت” (18).

بە پێی بەچونەکانی ووردە بەرژوازی بێت , کە بە ناوی ئینسان دەستی , کاوەژی یاسا و هاسەکانی مافی مرۆڤ و سیاسەت و ئامانجی لیبرالی دەکەنەوە ,ناتوانن دە بە سەردەمی ئابردوو بدەن و سەردەمکی نوە بهێننە ئاراوە . نەتەوەی کورد , لەسەردەمکانی ئابردوودا و لە

هەلومەرجی ئێستای ژیانی کۆمەڵگای عێراق و تورکیا و سووریا و ئێراندا , ژیانێکی سروشتی مرۆڤانەیان بەسەر نەبردووە , ئەگەر لەمە ولاوە شتێکی بچووکی ممارسەی کەلتووری و زمان و هەندێك عادات و تەقلیدیان کردبێت , ناکاتە مافێکی سیاسی نەتەوە و ئازادی سیاسیان هەبووبێت , بە بەواو بەچونی مارکسیانە , هەلومەرجی ژیانی نەتەوەکان , شایەنی ژیانی ئازادی سیاسی و پرسیسکردنی ئێرك و مافەکانی دەوڵەتداریین , ئیتر هەلومەرجەکانی هەر چەنێك بێت , دەبێت کۆمەنیستە زانستیەکان و شۆرشگێڕەکان شیعاری (دروشمی) چارەسەری کۆشەی نەتەوایەتی هەڵبگرن و چارەی بنەڕەتی بکەن , نەوەکو بەرژوازی بەناو نەتەوەیی و حیزبەکانیان , ناونیشانی چارەسەری کۆشەی نەتەوایەتی , بە مەرامی سیاسی و ئابووری خۆیان بیکەنە بنەشتە خۆشەی سەر زاریان و , کاتی ژگاریەکە بە قوربانی چەردەیەك پارە و بازرگانی پێوە بکەن . ئەگەر کۆشەی نەتەوایەتی هەبوو , پێویستی بە لابردن و چارەسەری هەیە , ئەگەر بە دامەزراندنی دەوڵەتی بەرژوازیشی لێبکەوێتەوە , چونکە " هەموو دەوڵەتێك بریتیە لە {هەزێکی تایبەتی سەرکوت کردن}ی چینی ستەملێکراو.

لەبەرئەوە هەموو دەوڵەتێك نە ئازادە و نە میللی یە "(ئەنگیدەکان هی لینینە)(19).
هەر لەبەر ئەوەیە پرسی ژگاری نیشتمانی , مەسەلەی فەڵە و تەکەی بەرژوازی نەتەوەیی ژێردەست و وابەستەی ئابووری کارتێل و ترستە دارایەکانی جیهانە و ناتوانێت لە سیاسەت و ئابووری ناوخۆی ووڵات , دەست لە چەوسانەوەی کرێکاران هەڵبگرێت و سەرمایەگوزاری لە هەزی کارییان نەکات , ناتوانێت دەست لە هەموو ئەو پەیوەندنامە کۆنەپەرستانەی کە لەگەڵ سەرمایەدارانی نەتەوەیی لەسەر دەسەڵات و ئیمپریالیزم بەربدات . لەبەر ئەوە داواکارییان لەسەر دامەزراندنی دەوڵەتی نیشتمانی , داواکاری بەرژوازی و ووردە بەرژوازی کەمپرادۆری نەتەوەی ژێر دەستە , چونکە دەوڵەتی نیشتمانی ناتوانێت تەواوی گرێی ئەو کۆشە گەورەیە بکاتەوە , کۆکۆشەی چەوسانەوەی کرێکارانی خۆ ووڵاتی یە . تەنها یەك لایەنە مافەکانی بە جێدگەیەنێت , ئەویش ژگاری نەتەوەیەکە لە ژێر دەستی دەسەڵاتدارانی نەتەوەی لەسەر دەسەڵات . ئەمش تەنها دەبێتە هەنگاوێك بە ئامانجێکی تری فراوانی چینایەتی
دەوڵەتی نیشتمانی , کە جەنابانی ێفڕمیستەکانی پرسی نەتەوایەتی ووردە بەرژوازی کەمپرادۆر و حیزبەکانیان داوای دەکەن , ناتوانێت بە تەنها ساتێك دەستی زوڵم و زۆری دەسەلاتداران لە ڕگەی "سووپا و

پۆلیس کە دوو دار دەستی سەرکین بە هەز و دەساتی دەوڵەت"(20). لەسەر خەڵك و بە تایبەتی لەسەر کرێکاران لابەن.

ناوەڕۆکی دەوڵەت گرانی بەسەردانایەت , چونکە دەستی دەوڵەت کەتا ناکرێت لەسەر ژیانی ئابووری و سیاسی , کۆمەڵایەتی نەتەوەکان , کە دەوڵەتیان پێکهێناوە , ناوەڕۆکی دەوڵەتی نیشتمانی کە یەك نەتەوەی تیادا ئژیت , لەگەڵ ناوەڕۆکی دەوڵەتێکی تری نیشتمانی کە چەند نەتەوەیەکی تێدایە , جیاوازییەکی ئوتە دروست ناکەن , بەرژوازی نیشتمانی , یان بەرژوازی بگانە یەك ئامانج و بەوای ئابووری سیاسییان هەیە .

"لە لایەن هەموو فەیلەسوفەکانی مافی دەوڵەت , بەچوونکانیان لە بنیاتنانی دەوڵەت سەرچاوە دگرێت لە غەریزەوە – بە نموونە , ئاوات , خۆشگوزەرانی , یان تانانەت لە عەقڵەوە , بەڵام لە عەقڵی کۆمەڵایەتیەوە نا , بەڵکو لە عەقڵی تاکەکەسەوە. بەڵام فەلسەفەی نوێ , کە پێویستە بە بەچوونی تیەری زیاتر نموونەیی و قوڵتر , ئەوا بنیاتنانی دەوڵەت لە بیری گشت (الکل) سەرچاوە دگرێت , کە لایان دەوڵەت بریتییە لە ئێندامێتیەکی مەزن , کە پێویستە ئازادی ماف و ئەخلاق و سیاسەتی تێدا بێتە دی , بە زانیین ئەو هاووڵاتیەی ملکەچ دەبێت بە یاساکانی دەوڵەت , ملکەچی یاسا سروشتیەکان دەبێت , بە تایبەتی یاساکانی عەقڵی خێی , یاساکانی عەقڵی مرۆڤایەتی."(21).

چارەسەری کێشەی نەتەوایەتی , بەهەمەندبوونی کرێکارانی نەتەوەکانە ,لە سیستەمی سوسیالیستی زانستی ,لەبەر ئەوەی وەڵام بە هەموو لایەنەکانی ژیانی کرێکاران دەداتەوە , یەکسانی و بەهەمەندبوون لە توانای ئابووری و بەدەست هاتووەکانی وهاومافی و دادپەروەری , پێشخستنی ژیان لە هەموو ڕوویەکیەوە .
چونکە ئەگەر دەوڵەتیش بە نەتەوەکانی ژێر دەست بێت , کە کارەکی خراپ نیە, هەشتا پرسی نەتەوایەتی و ملمانێی ناوچەیی و جیهانی نەتەوەکان , بەهەی سیستەمی سەرمایەداریەوە کەتایی نایەت , بەهەی دروستکردنی سەرچاوە و بەرژەوەندی ئابووری جیاوازی جوگرافیا جیاوازەکانی ئابووری سەرمایەداری بنجبە نابن. واتە دەوڵەتی نیشتمانی دەوڵەتی خێشباوەڵی ووردە بەرژوازییە , لەبەردەم ڕەگە چارەی پرسی نەتەوایەتیدا , لەگەڵ ئەوەی هەوڵەکە بە چوونە پێشەوەی هەنگاوەك لە کەی داخوازییەکانی کرێکارانی نەتەوەیەکی ژێر دەستە بە ئاستەی جارەکی تر بیر نەکردنەوە لە کێشە و ململانێی نەتەوەیی لە ناوخەی ووڵاتەکیانەوە , بەهەی ئەوەی "جارەکی تر

دەگەینێوە بە شوێنی کە دەستمان پێکرد , ناوەندێتی بریتی یە لە بنەڕەتی دەوڵەت , لەگەل ئەوەشدا بە شێوەیەکی حەتمی پێویستە بە دیسپلینی ناوەندەوە , ناچاریدەکات , دەوڵەت لە چوار چێوەکەی خۆی دەربچێت , خۆی ئەچەسپێنێت بە شێوەی گشت و باڵا و کۆتا . خۆی وا دەردەخات کە هاستە , ئەم هەلومەرجەش تەنها تایبەتە بە مێژووە , وەکو دەخوازرێت دەوڵەت ئازادی ڕەها بە دینا هێنێت ؛ لەم حاڵەتەدا , ئەو دیالێکتیکەی کە پێشتر ئاماژەی پێکراوە , بە تەگەیشتنی دەوڵەت کرداری نییە , دەوڵەت تەنها ئازادییەکی بابەتییە , ئازادی هاستەقینەی خود ,کە هاوتای ئازادی ڕەهایە , لە پێناوی جێبەجێکردنیدا پێویستی بە شەوازکی تر هەیە بەجگە لە دەوڵەت"(22).

_____

سەرچاوەکان؛

9 ـــ مەنسوری حیکمەت،لەبەرگریکردندالەداخوازی سەربەخۆی کوردستاندا،گۆڤاری بۆپێشەوە،ژمارە(21)،27ی ئاب .995
10 ـ هەمان سەرچاوەی پێشوو،ل.5
11ـــــ لینین،الدولةوالثورة،دارالتقدم،موسكو،طبع في الاتحادالسوفيتي،ص.6
12ـ لینین،هەمان سەرچاوەی پێشوو،ص.8
13ـــ ماركس،آنجلس،مختارات في أربعةأجزاء(الجزءالثالث)،اصل ألعائلة و ألملكية ألخاصة و ألدولة ، دارألتقدم ، موسكو ،1970 ،ص.322
14ـ لینین ، ألدولة و ألثورة ،هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل.3
15ـ هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل.4
16ـ ماركس ، ألحرب ألاهلية في فرنسا ، (مقدمة من قبل انجلس ، عام 1891) ، دار التقدم ، فرع طشقند ،طبع في الاتحاد السوفيتي ، ص19 .
17ـ مەنسوری حیکمەت ، لە بەرگریکردندا لە سەربەخێیی کوردستاندا ، گۆڤاری بۆپێشەوە ، ژمارە(21) ، 27 ئابی 1995 ، ل 5 .
18ـ ماركس ، انجلس ، رسائل مختارة (1844ـ 1895) ، رسالة من انجلس الى بيبل ، 18 ـ 27 آزار 1875 ، دار التقدم ، موسكو ، طبع في الاتحاد السوفيتي ، 1982 ، ص 215 .
19 ـ لینین ، الدولة و الثورة ، هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ص 24 .
20 ـ هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ص 12 .
21 ـ ماركس ، انجلس ، بصدد الدولة ،{ من افتتاحية (KOLNISCH E ZEITUNG) العدد 179 ، كتب بين 29 حزيران "يونيو" و 4 تموز

“يوليو” 1842 .} ، ترجمة الياس شاهين ، الاعداد و الترجمة و الفهارس ـ دار التقدم ، طبع في الاتحاد السوفيتي ، 1986 ، ص 28 .
22 ـ ماركس ، انجلس ، بصدد الدولة ، (من مقالة ، المركزة و الحرية ، كتب في النصف الاول من ايلول “سبتمبر” 1842) ، ترجمة الياس شاهين ، الاعداد و الترجمة و الفهارس ـ دار التقدم ، طبع في الاتحاد السوفيتي ، 1986 ، ص 33 .

گەنج ونوسین – شیعرنوسین وەك نمونەیەك … ن: شاخەوان صدیق

“مرۆڤ بۆ ئەوەی بیەوێت شیعرێكی جوان بنوسێت دەبێت ڕۆحی پیربووبێت” (بەختیارعلی)

هەمیشە لەدنیای ڕۆشنبیریی ئێمەدا شتێك كەزۆرترین قسەو باسی دەرباڕە دەكرێت نووسینە (بەتایبەت لای ئەو نەوەیەی كە هێشتا لە سەرەتاكانی هەنگاوناندایە بەرەو دنیای ڕۆشنبیریی) بۆیەدەبینی زۆرترین هەخنەكان لەم ناوەندەدا ڕووبەڕوی ئەمان دەبێتەوە تادەگاتە ئەوئاستەی كەهەندێك جار بپرسین كە ئایا ئێمەنوسینی گەنجانەمان هەیە ؟ كێن ئەونوسەرە گەنجانەی دەنوسن و؟ چی دەنوسن ؟ هەچەندە هەر جۆرێك وهەرچەندێك بێت، ئەمانە لە سەرەتای ئەزمون كردنی خوێنەوەو نوسیندان، بەڵام دەبێت هەكارو مەدلولەكانی پشت سیاقی واتای نوسینەكان بخوێرێتەوەو شرۆفە بكرێت. من لەم نوسینە كورتەدا هەوڵ ئەدەم بەپێی ئەزمونی خۆم كەمێك دەرباڕەی شیعر نوسین لای ئەو نەوەیەی كەپێی دەوترێت گەنج ونوسینی گەنجانە بوەستم وباسی بكەم ، چونكە پێم وابێت زۆرترین ڕۆژە لە گەنجانی ئێمە كە دەنوسن بەشیعر دەست پێدەكەن وبەخۆشی شیعریەت سەرەتای چونە ناو دەروازەكانی بیركردنەوەو نوسینە.

چونكە شعر تاكە ئامرازێكە لە ژیاندا كە دەتوانێت ڕاستیەكانی ناخی ئینسان دەربڕێت وهەموو ئەو نهێنیە شاراوانەی ناوەوە كەشف بكات كە لەكاتی ئاسایدا هەستی پێناكرێت، لەوی ئەركیشەوە هەمیشە وەزیفەكەی لە ژانەرەكانی تری ئەدەب قورستروو گەورەترە، چونكە

ئەركی شاعیر ئەوەنیە کەووداوەکان بگڕێتەوە یان واقیع کۆپی بکات، بەڵکو ئەرکی ئەو گۆڕانەوەی ئەو شتانەیە کەدەشێت ڕووبدەن ، ئەوە شیعرە کە مرۆڤ هەمیشە دەتوانێت گەمەی خەیاڵاتەکانی ناوەوەی خۆی تیابکات وهەموو ئەو شتانەی کەلە واقیع جێبەجێ نابێت لەودا دروست کردن وداڕشتنەوەی هەمیشە کارێکی ئاسانە، بۆیەدەبینی گەنجە کاتێك شعردەنوسێت چەندە دەیەوێت تەعبیرلەو هەموو شتەکەبت کراوانەی ناوناخی بکات ئەوەندەش دەیەوێت خۆی بەتاڵ بکاتەوە کە بەبۆای من ئەمەش باشترین هاوڕێ ودەربڕی ئەون هەرچەندە هەندێك جار ئەم جۆرە شعرنوسینە لەمەسەلەی ئەدەب دوورەدەکەوێتە وەو دەبێتە دەروازەی بەتاڵ بوونەوە لەکێشە زاتیەکان وەك ئەوەی ئەمڕۆ لای زۆر لە گەنجی ئێمە بوونی هەیە، بەو پێیەی کە ئەگەر سەیری ئەوبۆاوکراوە شعریانە بکەیت کە لێرەو لەوێ گەنجان چاپی دەکەن هەست بەو ڕاستیە دەکەیت کە گەنج چی دەنوسێ و بۆدەنوسێت ؟
هەئەمەشە بەبۆای من وای کردوە بەم سەردەمە بوترێت سەردەمی لێشاوی شعری ، ئەمە لە کاتێکا شیعر بۆ خۆی وەك ژانەرێکی سەرەکی ئەدەب کەمەڵك یاساو بنەمای تایبەت بەخۆی هەیە کەناکرێت بەتەواوەتی بوترێت ئیحساس وهەستە.
ئەرکی سەرەکی ئەو بەتاڵ بوونەوەی ئینسانە بەهێندەی ئەوەی کە شیعر دەبێت لە مەعریفەیەکی قوڵ ولە باگراوندێکی ئەدەبیەوە هاتبێت چونکە (ئەرستێ) واتەنی (هارمۆنیاو کێش ،ەگەزی جەوهەری شعرن، کە ئەمەش پەیوەندی لەنێوان شعرو مۆسیقاو هونەرەکاندا دروست دەکات) چونکە شعر بەتەنها لاسای کردنەوەنە نیە، بەڵکو هارمۆنیاو ئیستاتیکاش لەهەیە سروشتیەکانیەتی، هەرئەمەشە ئەو گرنگیە دەدات بەشیعرو لە مۆزووی جیادەکاتەوە ، چونکە شیعر شتی گشتی دەڵێت، بەڵام مۆزوو شتی تاك وپاچەر یەکی تایبەت ودیاری کراو مۆزوو ئەوە دەڵێت کە ڕووی داوە، بەڵام شیعر شتێك دەڵێت کەدەشێت ڕووبدات.

چونکە لەِاستیدا شیعر هەوڵدانە بۆ کەشف کردنی لایەنەکانی تری دنیا، بەڵام بەداخەوە ئەوەی هەمیشە جێگای پرسیارو لەسەروەسانەی لەشیعریەتی ئەم نەوەیەدا لەقاڵب دان وتەسك کردنەوەیەتی بۆکێشەیەك وبچوککردنەوەیەتی بۆمەسەلەی ئیحساس وشتی هەستیو زاتی وپاڵانەوە کەدەشێت هۆکاری سەرەکی نەبوونی باگراوندی مەعریفی وشارەزانەبوونبێت لە دەنیای ئەدەب دا چونکە مرۆڤ پێش ئەوەی بنوسێت پێویستی بەوەیە بخوێنێتەوەو لە چۆنێتی نوسین وخەسڵەتەکانی نوسین بەتایبەت شعرتێبگات چونکە (بەختیار)واتەنی (هیچ شاعیرێکی ڕاستەقینە لەسەرەتادا لەشیعرنوسینەوە دەست پێناکات، هەمیشە شعرخوێنەوە پێش شیعرنوسین دەکەوێت) چونکە شعرشتێك نیە مرۆڤ فێری

بێت، بەکو دڵخۆکی زهنیه تێیدا دەژین وکەجێمان هەشت جگەلەتارمایی جوانیەکی وەسف نەکراو هیچی ترمان لەیاد نامێنێت.
ئاستە مرۆڤ دەتوانێت لەشیعردا ئەودنیایە دروست بکات کەخۆی ئاواتە خوازیەتی بەڕام لەگەڵ ئەوەش دا لەقاڵبدان وبەرتەسك کردنەوەی یەکێکن لەوپەتایەی کەئەمڕۆ شیعریەت بەتایبەت لایگەنجی ئێمە توشی بووە بۆیەلەکاتی خوێنەوەی بەرهەمی نوسراوی شیعر لای گەنج تەنها و تەنها جگە لە چەند هەستێکی عاتفیانەی دوورلە پڕسەی عەقڵانی کەپتکراو زیاتر هیچی ترنابینیت، کە ئەنگە وەزیفەی نوێ لای ئەمانە تەنها نەبوونی ئەگەزی بەرامبەر بێت .
کە بەبوون وهاوکێیەتی کردنی ئەوئەگەزەش هەمووشتێك دەوەستێت وکۆتای دێت، لەکاتێکا لەسەر وەختی نوسینی ئەم بەناو شیعرانەدا گەورەترین پاساولای ئەوان بەتاکردنەوەی ئیحساسی تاکەکەسیە ودەیانەوێت لەڕگەی شعرەوەخەونەکانیان ببینین لەکاتێکا شیعر بەتەنیا ئەمەنیە وپڕسەیەکی تەواو عەقڵانیە بەختیار واتەنی (بۆئەوەی بتوانین بەشیعر خەوببینین دەبێت بتوانین بەشعر بیربکەینەوە، بەڕام شعرنوسین بریتی نیەلە نوسینی بیر بەشیعر، بەکو پرسەی بیرکردنەوەیە بەشعر، شاعیر کەسێکە کەبەشیعر بیردەکاتەوە نەوەك بیربکاتەوە دواترشعر بنوسێت) بەڕام من هەندێك جاری دیکە وای دەبینم کە ئەم نەوەیە بەخۆشمەوە شیعر وەك پڕسەیەکی تەواو عاتیفی وسۆزداری سەیردەکەین کە تەنهاو تەنها لەخزمەتی پڕسەکی حەزین دابێت هەرئەوەی کەلای ئێمە پڕی دەوترێت بەهەڵە عەشق کەبە بۆای من هەمووشتێکە تەنها ئەشق نەبێت وەك دەبینیت لەکرداردا پڕسەی عەقڵانی و گە مەزمانیەکان ون دەبن و تەنها وتەنها عاتیفە سەرانسەری پانتای نوسینەکان داگیردەکەن، بەڕام من دیسانەوە هاوڕادەبمەوە لەگەڵ بەختیاردا کەدەڵێت (شیعر عاتیفەی مرۆڤ نیە کە قسەدەکات، بەکو ئەوە عاتیفەیە کەزمانی تێکدەچێت وتەعبیر بچوك بەشی ناکات و مانا ئامادەکات لە بەردەمیدا تەسك بێتەوە، شیعرزمان نیە ،بەکو شیعر گەانی زمانە لەناو خویدا بۆزمانێکی تر . بەم تێوانینەشەوە لەشیعر بەبۆای من دەتوانین شیعرێك بەرهەم بهێنین کە بچێتە خانەی ژانەری ئاستەقینەی ئەدەبەوە .

سەرچاوەکان:

دەربارەی ئەزمونی شیعر، ن: بەختیار عەلی
شیعریەت لای ئەدۆنیس.

شەڕ لەسەر پایتەختەکان … بەختیار محەمەد

ئەمە پەیمان سەیرە، کە فراکسیۆنەکانی گۆران و یەکیەتی دەنگیان بە پەسەندکردنی یاسای ئاپۆرەی میللی (حەشدی شەعبی) داوە: ئایا ئەمە هەڵکارەکەی ململانێی حزبایەتی و ئیقلیمییە؟ باشە – ئەگەر وا بێ - ئەوە زانیمان، کە یەکیەتی هەر لە سەرەتاوە لەگەڵ ئێراندا جەمسەرگیرە؛ بەڵام ئەدی بۆ گۆران چ بڵێین؟ خۆ ئەو هەمیشە دژی ئەم جۆرە جەمسەرگیرییانە قسەی کردووە!…

لەم ڕوانگەیەوە، هەرچەندە ئەمڕۆ (27 / 11 / 2016) بەڕوونی هۆشیار عەبدوڵڵای سەرۆکی فراکسیۆنی گۆران لەسەر قسەکەی موسەننا ئەمینی سەرۆکی فراکسیۆنی یەکگرتوو، کە گوتبووی پارتی و کۆمەڵ و یەکگرتوو دانیشتنەکەی پەرلەمانیان بە جێ هێشت و یەکیەتی و گۆڕانیش دەنگیان بە یاساکە دا، هەندێك ڕوونکردنەوەی دا، بەڵام ئەمە هیچ لەم مەسەلەیە ناگۆڕێ، کە بە گومانەوە دەبێ بپرسین: ئاخۆ گۆڕانیش وەك پارتی و یەکیەتی بێتە بەشێك (کارەکتەرێك) لە ململانێی ئیقلیمی نێوان جەمسەرەکان؟ واتە جەمسەری: (پارتی و تورکیا…/ سوننە و پارتی و لایەنە ئیسلامییەکان) لە لایەك؛ جەمسەری: (ئێران و یەکیەتی/ شیعە و یەکیەتی و {گۆڕان؟}) یش لە لایەکی دیکە؛ خۆ گریمان ئەمە واش بێ، بەڵام بە ڕواڵەت پێناچێ بۆ گۆڕانیش شتێکی سەیر بێ، بەو پێیەی، کە ئێستا ململانێی نێوان پارتی و ئەم بزووتنەوەیە لە لووتکەدایە، هەربۆیەش دەشێ گۆڕان ببێتە بەشێك لەو لایەنەی، کە دژی پارتییە (ئەمە هیوادارین ئەم ململانێیە بە چارەسەری کێشەکان کۆتایی پێ بێ؛ ئەمە داخوازی ئەمەی هاوواتییانە؛ ئەمەی هاوواتییانی، کە نامانەوێ ململانێی سیاسی و نادادپەروەریی کۆمەڵایەتی و گەندەڵیی و پاوانکردنی سەروەت و سامان لە دەستی کەمینەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی بنەماڵەیی ئێرەستۆکراتی… وەاتەکەمان وەڕان بکا و چارەنووسی گەلەکەشمان هەش بکا).

بەهەرحاڵ کۆمەڵ لە بەغدا (لەم پرسەدا)، کە هەڵوەستی لەگەڵ پارتی جووتە؛ چونکە هێزکی ئیسلامیی سوننەیە، کە بە تەبیعەتی حاڵ حەزی بە دەسەڵاتی شیعە نییە؛ یەکگرتووش هەر هەمان عوزر و بەهانەی

هەیە، ئەوە سەرباری ئەوەی، کە لە کوردستانیش پێوەندی و میانەی لەگەڵ پارتی باشتر و خۆشترە لە کەمەڵ. هەرچی یەکیەتیشە ماوەیەکە لە ئاست ڕووداوەکاندا، وەك هێزێکی تەماشەکەری بێلایەن لە کوردستاندا دێتە بەرچاو؛ بەڵام هەبەتە لە بەغدا لایەنێکی چالاکی تەوەری شیعە (بەغدا) -ئێرانە.

ئەمانە هەر هەمووی لە ڕووی واقیعی مێژوویییەوە شتی ئاسایی و سروشتین، بەڵام ئەوەی کە بەلای ئێمەوە لە ڕووی پرەنسیپەوە شتێکی سروشتی نییە، گۆڕان دەنگ بە یاسایی بوونی هێزێکی مەزهەبی (میلیشیایی) بدا؛ لە کاتێکدا هیچ گەرەنتییەك نییە، کە ئەم هێزە لە ئایندەدا چۆن ڕەفتار و هەڵسوکەوت لەگەڵ نەتەوە و کەمینە و مەزهەبەکانی دیکەدا دەکا. هەر لە سەرەتاوە مادەم ئەم هێزە لەسەر بنەمای مەزهەب دامەزراوە، پێناچێ چاوەڕوانی شتی باشی لێ بکرێ؛ بەڵکو ئەم هێزە (با لە چوارچێوەی یاساشدا ڕۆك بخرێ) تەنها بەرژەوەندی باڵای شیعەکان دەپارێزێ.

ئەرێ گەلێ، ئەدی بۆیار وا نەبوو، کە گۆڕان دژی هەموو جۆرە ڕۆکخستنێکی سەربازیی میلیشیایی بێ؟

لێپشت ئێفسانێی بەدەنگی منەوە ... مەهدی ساڵح میجید

((دە قی ئە م ووتا رە بێ بە شێک لە خوێنە رە کا نی دە قە ری گە منیان و
لە شاری کە ڵا ر،بە تایبە تی ها تە پێش کە ش کردن لە قاوە خا نە ی کە لتووری میللە ت)) .
ئێوارە تان باش،

بە ر لە هە موو شتێک وهە ر دە سپێکێک، دە خوازم لێرە وە، لە م دە ر فە تە وە پێم خۆشە سە ری سووجدە م بۆگیانی بە رگری و تە حە دای پێشمە رگە دا بنە وێنم و، ئیکلام لە بە ردە م هە یبە ت وشکێ ی گە وڕە یی و شانازیی ئە واندا بکەشم ، ئە وان بۆجگە لە وە ی کە ناسنا مە ی بە رگری میللە تێکن لە بندە ستی ،ئە وان نا مووسی سە

ربه رزی و غیره تی کوردن که به درۆژایی مێژوو وو تووبه تی نا بە زەرداری.
((له بیابانی عەرەبی بەفر وەک ئەرەێ هەر بەتەنیا بەسەرئەیاسەفیدا نابارێت،بگرە بەسەر بیرەوەرییەکانیشدا دەبارێت.
لەرە،دوور لە گشت شەو ێوداووە سەروبنەکان،هەموو شتێک ێوو لە کەتاییە،بەر لەبەرپابوونی قیامەتیش هەر بێدەنگییەکی لەو جۆرە دێتە ئاراوە.))

ئەرهان پامووک

– لە دەمە وە،جا رێکی تریش فرە بە گە رمی بە خەرها تنی هە موو لایە کتان دە کە م وهە تاەادە ی سوکنایی هاتن و هەور بوونە وە ی پە لە وە رێکی تە ریووی سە ر هە ێگرتوو لە دارستانێکی دوور و، داێدە دانی وە ێە ئاسکێکی هە ێاتوو لە بێشە ێانێکی چەدا، خەشحاڵی و خە نی بوو نی خەم دە ردە بەم و، بە دیداری زەرێک لە ئەوە کە شانتان خستەتە ژەر باری عە زیە تی هاتن لە م ئەوا رە نا وە ختە داو، دورژانگە دان بە دیار چیرێکی لە گێانە وە نە ها تووی دێی ئە و پیاوە ی کە ووەاتە کە ی بەجە لە حیکایە تی دە ردە داری و ئەشی سە خت و سزای هە تا قا می قیامە تی ئە نفال و، ئە نفالی بارزانییە کان و هە ێە بجە و شە نگا ل، هیچ حیکایە تێکی تری شانازیی نییە بە باس کردن.
هە ێبە ت هە روە ک و ئەوە بە ێێزان لەتان عە یانە و پرسیا ر گە لێکی عە یا مێکی دوورو درۆژیشە لە دیارنە مانی من کە لە پشت بێدە نگییە کی سا ردی ئاسنینی دە یان دیواری کەنی هە زار ساەە یی قووەە وە وە ک بە شێک لە حیکا یە تی کارە ساتە کانی ئە م ووەاتە ،بە سە بری ئە یووب و سە نگینی بە رد ،دا نیشتووم وماجە راو ئە فسانە ی ئە م بێدە نگییە شم ، نە لە لای هیچ درە ختێکی کەنە ساەی بە ر نسرم و و نە هیچ گوێ ئا گردانێکی ئە م زە مانە بە سانا یی بە لە گێانە وە نا یە ت، هە تا جا ەس بوونی بە ردیش لە بێدە نگی وهە ێچوونی ئاوو لە ێێیشتن و ێاوە شاندنی سە ری نەازی درە ختی بە ر ماەە کە مانیش و وە دە نگ هاتنی بە شێک لە ئەوە و لە خوێنە رە کانی ترم لەرە و لە وێ ،لە وانە ش کە یە کێک لە وبە ێێزانە ی بە ناوی (ئارام نادر) ە وە لە دە قە رەن سلەمانی ، ،دە ێت:
(..رێک سیانزێ ساێێ ئەمێ لیسا دەخوێنینەوەو بەمان خەتم ناکرێت، سیانزێ ساێێ پرسیار لێ لیسا دەکەین و وێاممان دەستناکەوێت..
ماوێ یە کی زەرو تاقەت پەوکێنێ، ئەمێ بەدوای دیەوکەی دیکەی لیسادا دەگێێین و سەراغی نییێ) بە رواری ئە م نا مە یە سەی (2013) یە….

ەە نگە کە م تە رخە می زە ما نە و پشتگۆ خستتنی ەە نگی من و شاردنە وە ی سیما ی زۆ اەی و ئادە می من لە نۆو هە موو ەە نگە کا نی تردا و ، بۆ دە ر بە ستیی ەەژگارەکی سە یری بۆ ئینسافیش لە حاست ئە دە بی من و عیزە ت بە رزی و شکۆی خۆ نە پشە وە بردن هەکا ر گە لەکن لە ئە سڵی دیا ر نە ما نی من..... ئە من سا ەە ها ی ساڵی دوای ئە م هە موو دیا ر نە ما نە ، ئە م هە مووە لە قە ستی فە را مۆ شی و پشتگۆ خستنە ،نە هیچ ەووە یە کی ئە وتەم ها تووە لە خۆ پیشا ندانی خەم و نە دادی شکایە تی ئە م گلە ییا نە شم بۆ چووتە بە ردە می حوکمی ەە وای خە لافتەکی ئادە می یان هە ر میرینیشنەکی تری عە دالە ت.. ئە مە هە مما ن ئە و گلییە یە کە(سە عدی) نە یکرد، مە حویش نە یکرد، (حا فز) یش نە یکرد، ئە منیش نا یکە م، هە ر وە ک و حافز دە ەت:

حا فز ەسرار ەلهی کس نمی داند خموش
از که می پرسی که دور روزگاران را چه شد.

یەشار کەماۆ کۆ من زەرم خەش دەوەتن، لۆ ەەمانی (آگر مار را بکوشند، ئەگەر مارەکیان بکوشتایە)دا، کۆ پاەەوانی دەقەکۆ ناوی حەسەنە(ئە گە ر دروست زە ینە م وە بیە ری بۆتە وە). حەسەن کوەەژگەیەکی منداۆ کارەو لۆ گووندەکی دوورەدەستی ئەم دوونیایەدا دەژی و لۆ ژەرباری قوورسایی ستەمۆ گەورەکاندا کۆ بەزەییان بە مەردمندا ی حەسەندا نایەتەوەو ەجای دادەک ناگرن، حەسەن ەوو دەکاتۆ مەملەکەتۆ دوورەکانی بەدەنگییەکی قووۆ وسەر دەخاتۆ سەر دەئەشاوی خەی و هەرگیز هیچ قسەیەک ەەگەۆ هیچ بەنی بەشەرەکی خوادا ناکات ،خەکی هۆ موو گووندەکۆ پەیان وایۆ زمانی لاەە، ەەژەک وەک هەموو ەەژەکی تری تەپەەینی ئاسایی بایەکی خەرا بۆ لای دارستانەکی چەداو، هە ەفەینی بە پە لە ی باەندە یە ک و، دە نگی خشپە ی بە ئاستە می هە ەوە رینی گە ایە کی لە ناکاو و، دەوروبەری چەشتەنگاوەکی گەرمی گووندەکەی حەسەن و لۆ نەزدیکی مزگەوتی دەیەکەدا،ئالەو کاتەدا پیرۆ پیاوەک کۆ بۆ مزگەوتەکۆ دەەوات و لۆ پشتەوۆ ەا بانگی حەسەن دەکات کۆ بۆ نۆو گووندەکەدا شەدەبتەوەو بۆو ئاقارەدا تەدەپەەت، حەسەن ئاوەەک دەداتەوەو دەەت:
- بەەە...
پیرەمەردەکۆ لە هیەک ەا دەەەت باشۆ حەسەن ، ئە تۆ قسانیش دەکەەت...!
حەسەن دەەەت: بەەە، ئەگەر کەسەک گوەم لۆ بگریت، ئەمنیش قسان دەکەم.

هه ێبه ت کەمه ێگا ی کوردی به سه رده می ما نیفاکچه دا (Manufacture) تەده په ێت و، هیچ عه یبه و عاریه یه کیش له ما نیفا کچه بوو ندا نییه، به و پێیه ی هه موو پیشه وه ره کانی وه به رهه م هەنا ن و پێوه ره له پێشینه کا نی ئا بوو ری کە مه ێگا گێانکا ری ێیشه ییان به سه ردا دێت و ێگه بژێرخا نێکی ئا بوو ری نوێ خۆش ده که ن ،کەمه ێگا به هه موو یه که جیا وا زییه کا نییه وه ده باته نێو قه یرا نی توند وتا ئه ندازه ی شەه ژا نی تا ک ، له خۆی و ده وروو به ری و گوو ما ن و تێواو نینی تازه ی له بوو نی په یوه ندییه نوێیه کا نیدا له گه ێ بوو ن و (Material)،مه تریالەه نوێیه کا نی ده ورو به ریدا،ئا له م سه رو به نده دا ێه ووتی کەمه ێایه تی سه رخا نی ئا بووری کەمه ێایه تی نوێ ده خوازێت و ێخستنی سیستماتیکی سه رخانی سیاسی و ده سه ێا ت و مه رجه عی ده سه ێات ده خوازێت. ئه گه ر چی ئه مه با به تێکی سیاسی ئا بووریه و قسه و باسی دیکه ی ده وێت، به ێام ئیتر کەمه ێگای کوردی به م هه موو ناو و نیشانه ی قه یرانه وه نا کرێت کەمه ێگایه کی پێله قه یران و کریز نه بێت وکێشه ده روونیه کانی بشارینه وه،ئه مه بێجگه له سه ربارو کاریگه ریه قوو رسه ده ره کیه کانی ووێاتانی ده ورو به رو ، Recessionی ئا بووری سیاسی ێژئا وا،هه ێبه ت ئه ده به که شی و هوونه ره که شی هه ر به شێکن له قه یران و ێه نگدا نه وه ی ئه م قه یرانه ن. کورت و مه خله س لێره وه من له گێشه ی سه نگینی و په راوێزخرا ویی به ئه ده ب و بێده نگی قوورسیی خەمه وه هیچ گله یه کی ئه وتەم نییه بیکه م.ئه گه ر گله یه کیش بکه ین ێووی ده می گله یمان بکه ینه کوێ یا ێه بی؟. هه ر وه ک و حا فز ده ێت:

قانع به خیالی ز تو بودیم چو حافز
یارب چه گدا همت و بیگانه نهادیم .
((حافز)).

ده ربه ده ری و ده روه زه کردن له ده رو دێی ووێاتاندا، مرۆڤ ده باته ژێر باری فه رمانی ناێه واو سه ختی نا دادی ێژگارێکی سه یرو بێ ئینسافی زه مانه یه ک که ناچاری ده کات شان بداته به ربای فه رمایشتی زه بری ژیان و بێده نگی قووێ و ێچوویی خێی.
-(گه یبرێێ گارسیا مارکیز) ده ێت: دوای بردنه سه ری ێژا نێکی دژوارو سه خت له (پاریس)دا بێکا رو موفێیس ده سووێامه وه و، دوای سێ ێژ برسێتی تینی بێ هەنام و ناچار بووم له ناو میترێکانی (پاریس)دا ده ستم پان کردده وه و ده سته سێی سواێکردنم ێاخست. ئه

وپیاوه فه ره نسییه ی که بۆ یه که مین جا ر چه ند (فرانک)ێکی خسته ناو ده ستمه وه، وویستم پێی بڵێم من سواڵکه رنیم،من(گه یبرێ گارسیا مارکیزی نووسه ری ئاراکاتاکای کۆڵمبیام)، بڵێام ئه و گوێی له من نه گرت.
له چێشتخا نه یه کی هه وروپایدا وه ک شاگردێکی به رده ستی و خزمه تکار،کرێکاریم ده کردو بۆجگه له خاریجی وهه وروپایه کا ن و منیش، شاگردو وه ستای کوردی دیکه ی تێدا بوون. ئه من له دونیای خوادا هه رکه ی سه رو دێم ده گیرێت و خوێقم ته نگ ده بێت ،له به رخێمه وه وه ک بڵێه بۆ حه زده که م هه میشه به یتی غه زه لێکی سه عدی، یان حافز، عه تار،مه حوی ،ئا یه تێکی قورعان،په ره گرافێکی ئینجیلی ممه تا،لۆقا،دار، به رد،چووزانم ،هه رچی شتێک بێت به ده ممدا هه ر له به رخێمه وه ده یخوێنمه وه و ده یڵێم ، ئیتر ئه گه ر که س گوێم لێ بگرێت یان نه یگرێت گرینگ نییه بۆ من .
له ناو ئیشه که مدا که به ڵێکه وت ،زۆر جاران که به یتی غه زه لێکی گه وره شاعیره کانم ده خوێنده وه یه کێک له و کۆمه کوردانه ی که خه ڵکی ده ڤه ری(سلێمانی) بوو به دا خه وه که نا وه که یم له بیر چوویته وه ،ده هات و زۆ به شرینی گوێی ده گرت و داوای لێ ده کردم غه زه له که ی بۆ شه رح بکه م.

گۆڕانی فانی به تێپه ڕینی کاوه خێ و،له سه ره خێی بۆ منه ت ده ها ت وت و ده چوو،کوڕێژگه ی یارێ که باسمان کرد ڕۆژهکیان ،ها وه ڵێکی گه نجی تری خێی ها ورد بۆچێشتخانه که، که هه م قووتا بی زانکۆو هه م خوێنه رێکی شێلگیری سه ر راست بوو به منی ناساند،که زۆر به داخه ناوه که ی ئه ویشم له بیر چووه ته وه:
دوایی خێش و دش و، من باش و تۆ باش،قه یه رێک به حس و خواسی ئه ده بی و فیکری درێژ دادێمان کردو من له داستێیه ڤسکی و،شێرزاد حه سه ن ومه حوی و کافکا و عه تاروه مشتم لێ گرتبوو، که ئه و له هیکێا ڕووی ده می پرسیاری کرده من و گوو تی :

_قووربان، ئێوه مه هدی ساڕح ده ناسن؟.
_گووتم، نه خێر قووربان،مه هدی ساڕح سه رو سه کووتی کۆیه ؟.
_گووتی ئاخر چۆن ده بێت، ئێوه ئه وهه موو کتێبه تان خوێندبێته وه وقه سیده ی لیسا نه ناسن؟.
من درێیه کی با ریکم بۆی کردو، گووتم ئه وکا برایه ی که ئێوه باسی ده که ن کتێبی نییه، ئه گه ر کتێبێکی هه بێت حه تمه ن من ده مخوێنده وه.(له پێ درێکه ی من سه ری گرت و)، ئه و گووتی ڕا سده که یت ئه م ده قه چاپ نه کراوه، منیش به ده ست نووس په یدام

کرددوه:
کوه لاوه که ک به شک له قه سیده ی لیسای که له به ربوو، خوندییه وه. وه ختک که گه یشته ئه و به یته ی که مرق بریندار ده کات و ده ت:
لایه ک له دیواری ته مه نم وخا و،پیرتیم که وته ده شته وه.کاریگه ری له سه ر منیش داناو،زر بده نگ بووم.
_گووتی، وا دیا ره ئوه ش بتاقه ت بوون، ئه گه ر حه زده که ن نوسخه یه کتا ن ب ده هنم.
_گووتم ئستا ئه وکا برایه، مه هدی ساح، له کویه؟.
_ئه و گووتی،لره نه ماوه،وا بزانم مرددووه.
_گووتم خوا عافوی بکات. هه تا قه ده رک هه ردووکمان بده نگ بووین و، زر به ئه سپایی و به زه و ته ماشای یه کتریمان ده کرد به ام هیچمان نه گووت.
قه سیده ی لیسا من و کوه لاوه که و براده ره که ی کرده هاو و دواتر منیان به پک له هاوکانی خیان ناساند که له (Take away) کدا کا ریان به یه که وه ده کردو،هه موویان له هه وادارانی (لیسا) بوون و زریان به سه ر یه کدییه وه هه بوو.زربه یان خه کی شاره کانی سلمان وده قه ری گه رمیان و، خه کی زهه اتی کوردستانیشیا ن تدا بوون.
من که زر جار دره نگانی شه و دوای ته واو بوونی کارده چووم بلایان، ده مبینی ئه وا ن که قه سیده ی لیسایان ده خوندە وه هه ندک جار بتاته قه ت ده بوون له گه ه وای ساردی غه ریبی و مه شروب خواردنه وه و کووا نه وه ی بریندی ده ر به ده ری سه ردی خیان و،به ئه و په ی په ستییه وه تووه ئه بوون له خیان وله هه موو دونیا وجنیویشیان به مه هدی ساح ده دا.منیش بده نگ ته ماشایانم ده کرد و هیچم نه ده گووت.
ئه وان ئیتر به شکن له هاو خشه ویست و له بیر نه چووه کانی من.

به ر له دوماهی:
وه کی کورمانج د بژن ، مه گه له ک که یف خش و سه ربلند بویم دقرا و بهه قاو د خزمه ت وه دا، ئا ن دا خویانی وهه قپیقین ها ته دارخستن و چ کرن، هه روه سا مه گه لک که یف خش بوویم ب دیتن وه و، چه عقل مه په ه وشن بووی، لره وله گه رمیان، زدی ئه نفال و باوانی گه وره ی به شک له کا ره سا ته کا نی کوردو، سه رده می گرانی و نه بوونی ویه کتری کوشتنی براکان و گووه وه چنه کردنی که س و کا ری ئه نفال کراوان و شان شکردنی گه وره

پیاوانی ئەم ووڵاتە لە ئیدا رە دا نی ئە وا ن و مە یسە ر نە کردنی ژیا نێکی شایستە بە وان، بە شێکن لە بیرە وە رییە تاڵە کانی من و دەعا ی هەشتا گیرا نە بووی مە غریبانی سە ر بە رما ی دایکانی کەسکە وتی نێو کارە سا تە کا نی کوردن.
لەرە وە بەجگە لە سووپاسگوزاری بێ قسوورم سە با رە ت بە ئە رک و زە حمە تکێشانی ئێوە، حە ز ئە کە م ئە وە بڵێم کە ئە من هە میشە گووتوومە خوێنە رە کانم بە شێکی قووڵن لە ها وڕێیە تی ڕاستگۆیانە ی دووڕە پە ڕەزی من. ئە من لە م تە نهاییە دوورە دە ستە ی خەمە وە ئە وانم خستە وڕوو بە هە موو هێ نگە کانیانە وە،بە هە موو ئینسافێکی سا ف و سایە قی شینایی ئاسما ن و گە رمایی پێ لە سە وزایی تەڕی بە ها رو ماریفە تی شکێفە کردنی گووڵ لە ئینجا نە ی سە نگینی داخراوی پە نجە رە دا. زۆرێک لە وا ن لە زۆربە ی شا رە کانی کوردستاندا، لە خێشە ویستیاندا بێ دە قی (لیسا) نا وی منداڵە کا نی خۆیا ن ناونا وە(لیسا) ، ئە من لە حە قیقە تدا ئە وان بە خاوە نی خۆشم و لیسا دە زانم.
جا ڕێکی تریش زۆر بە گە رمی بە خێرهاتنی هە موو لایە کتان دە کە م و دە ستە کانتان بە گە رمی دە گووشم.

بچووک و ئە ز بە نیتان

November،11th/2016

!چەند دەستەپشتووێ، منداڵیی … ەبباز مەحمود

منداڵیی شەفەرێکێ
لێ لێفەکانی کارەساتیشا
فریای ئێوێ دەکەوێ
لێ پەنجەرەکەوێ
ژیان ببینێ و
نەهەڵە بەتەواوی وەرگرێن .. !
…

لە بناری گوندەکا ،
منداڵیی هەمیشە ئەستێرەکی پڕ
لە سەتان هەورو
چەندەها سوچی ئاسمانەوە
بڕەدەوام ڕژانی سەرسامی و
لەزەی بارانی تەدڕژە ..
گەر تەنانەت
جەنگ فڕەی گشتیشی
داگیرکردبە و
هەڵۆی ئاگرو ئاسن ببارە !
…
تەنیا لە منداڵیدا
شریخەی دەستڕژ و
زرمەی ناپاڵم
بە گرمەی هەورو
چەهچەهەی بولبول و
خوڕەی قڕەبزەی قاقا ناگەنەوە ..
…
دەستی منداڵیی هەندە چاپووکە
دەتوانێت چنگ بکات بە قاسەی زەماندا و
ساڵک دەربەنە و
هەمووی هەڵڕژێتە ،
ناو مشتەکانی ڕژەکی جرپنەوە …
ڕژەک ،
کە فریای هەموو شتەک بکەوە …
بە نموونە سەر لە کازیوە بدات و
وەرزەک لای بمێنێتەوە .
چەندین هەفتە
لە ئاست بزەی ژاوی خەر
لە سیمای چەشتەنگاوا
بەسەربەرە و
هەشتا زەر زوو بێت بە نانی نیوەڕۆ …!
…
ئاه .. ئەگەر ئەمە ،
هەگبەیەکی پڕ منداڵیمان پێ نەبوایە ..
لاوێتیمان
مەڕەکەبی ڕەنگاوڕەنگی

نامەکانی وەفا و
دڵە تەنکانی ئەفیندارى ،
لە کوێوە دەست بکەوتایە ؟!

…
ئەباز مەحمود

بۆ… نەوشیروان مستەفا بەدەنگەوە…؟ … بە ختیار شارەزوری

نەوشیروان مستەفا وەک هەڵکەڕێ گشتی بزوتنەوەی گەلان کارى لەسەر ئامانجەکانى ناو بزوتنەوەکەى کرد ، بەوەى لەم زەمینەدا ژینگەى گشتى ناوچەیى لەبارە بۆ ئەوەى کورد بتوانێت لەو کێت و بەندە مێژوییە بێتە دەرەوە و درێژکراوەى ستراتیژى وەاتان نەبێت ، کارى ئەم پیاوە دژى هیچ کەسایەتیەک نەبوو ، هەندێ نەبێت کارى لەسەر بەینى ئەم هەگەى (مەژوو کردە) کردوە ، بەوەى ببینە خاوەنى ستراتیژى سەربەخۆى نەتەوەیى خۆمان ، ئەو کات وەاتانى ناوچە وەک دراوسێ ناچار دەبون کە ماماڵە لەگەڵ هەرەمەکى سەربەخۆى خاوەن ستراتیژ بکەن ، نەک وەک پاشکۆى بەرژەوەندییەکانى خۆیان ، نەوشیروان مستەفا دەیویست یەکێتى و پارتى ناچار بکات بە دەست بەردان لە هەکەوتنى ستراتیژى و کار بە بە نیشتمانى کردنى کۆى پرسەکان بکەن ، لەبەر ئەوەى هەکەوتنى ستراتیژى هەندێ هەکەوتنەکە لە نەوان تورکیا و ئێراندا ، هەندێ هەکەوتنەک نیە لە نەوان پارتى و یەکێتیدا تەنها بە وەکالەت نەبێت ، ئەم پیاوە ویستى دەستى پارتى و یەکێتى لە پاشکۆیەتى دەربهێنێت و بیانکاتە خاوەن سیستم و ستراتیژى خۆیان و دەستاو دەستکردنى دەسەاتى بکاتە نەریت ، بەڵام لەبەر ئەوەى بەرژەوەندى سەرانى پارتى و یەکێتى بەستراوە بە هەکەوتنى ستراتیژیەوە ، وە بە ئێران و تورکیاش قازانجە کە کەلتورى خۆى حکوم بکات ، تا سەرەک خۆى بگرن کەى هەرەم بگرن، ئەم پیاوە کە زانى نە پارتى و نە یەکێتى ئەو ئیرادەیان نیە و دروشمەکانیان جگە لە سیناریو و ماکیاج هیچى تر نیە ، چونە ناو دەسەاتەوە تا گوشاریان زیاتر بێت ، بەڵام تورکیا بە تایبەت

(چونکە تورکیا لە عێراقدا بەس پارتی بە دەستەوەیە وەک کارت و سونە پێراوێز خراوە... بەڵام ئێران ناوەندی عێراقی بەدەستەوەیە بەیە نەیان هەشت ئەم ئامانجە بکرێتە کردار) ، داواجار بە ناچاری گەڵایەوە بە یاریەکی تر ، کە هاوسەنگی هێز بو ، بەڵام هەر زوو بە پلانی تورکیا کار بە دوکەرت کردنی یەکیتی و یەکگرتو کراو نەیان هەشت ئەم هاوسەنگیەیش سەر بگرێت و گەڵانەوە بە ڕێککەوتنە ستراتیژیەکە کە ئێستا هەمو حیزبەکان پاشکۆن تێیدا ، تاکە هێزێک لە بەرامبەر پاوان خوازی پارتیدا گەڵانە و بەردەوامیش لە ململانێدایە ، وە نەوشیروان مستەفا دەیزانی کە ئەم یاریەیە یاریەکی ناچاریە ، وە ئەوەشی دەزانی لە سایەی حکومەانی ئەم دو حیزبەوە ئەم دەخە دەبێت ، بەیە وەک ساڵی ١٩٩٠ چاوەڕێ ی گەڵانێکی ناوچەیی ، وەک گەردەلولی بیابان و هاپێین (ئاگەر تەمەن باقی بێت) کە لە ئێستادا دەکاتە پێنسەی موسڵ و دوای موسڵ ، ئەم پیاوە دەزانێت کە دەسەاتە لەکاییەکان توانای گەڵانیان نیە بە ئاراستەی ئامانجەکانی بزوتنەوەی گەڵان ، هەموی بەستراوە بە گەڵانکاریەیە دەرکییەکان و بە تایبەتی تر گەڵانکاریەیە ناوچەیی و جیهانیەکانەوە ، بەیە ئەم پیاوە هەر کات زانیبێتی دەتوانی یاری خێی بکات و کاریگەری دەبێت ، ئەوا یاری خێی کردوە ، هەر کاتیش زانیبێتی هەر یاریەک بکا یاریچیەکی گەورەتر هەیە لە دەرەوە ، ئەوا یاریەکەی خێی وەستاندوە ، لە ئێستادا وەک ١٩٩١ چاوەڕێ ی دوای موسڵ ، ئەوەش دەزانێت کە تورکیا بە بەرژەوەندی سەرانی (ئاکەپە) تونەد تر دەبن لە دژایەتی کردنی ناتە و ڕوسیا ، ئەمەش نزیکی دەکاتەوە لە کەناری بچوک بونەوە بە تایبەت دوای ئەوەی کە نەیتوانی بەشداری موسڵ بکات وەک هێزێکی کاریگەر ، بگرە لەوەش بچوک تر هێشکانی بە سەر تەلعەفەر سفر بویەوە ، لە بەرامبەردا ئێران لە هەر چوار لاوە لە فراوان بوندایە ، بە جۆرێک وەاتانی خلیج بە سوعدیشەوە ترسی هاتنی حشدی شعبیان هەیە بە ناو سوریا ، کە بە ئاشکرا ئێران دەڵێت دەچینە ناو سوریا ، بەگومان بە گەڕیی سوزی ناتە و ئەمریکا و ڕوسیاوە ، چونی مسعود بارزانی بە ئیمارات هەر لەم چواچێوەیدایە ، وە دابەزینی بە پرسی هەڵبژاردن هەمان کاریگەری گەورە بونی ئێران و بچوک بونەوەی تورکیایە ، نەوشیروان مستەفا کە بەدەنگ چاوەڕێی ئەم گەڵانکاریانەیە ، ئیتر دوای ئەم گەڵانە یاری سێیەمی نەوشیروان مستەفا دەست پێ دەکاتەوە و دەتوانێت ببێتە ئاراستەکەری نەوەی سێیەم وەک ساڵی ١٩٩١ ، ئەم پیاوە بەیە بەدەنگ چاوەڕێ ی یاری یارچیەکانی ناو گەڵپانکەیە و دوای دەڵانی یەکێکیان ئەم دێتە ناو گەڵپانکە و یاری سێیەم دەست پێ دەکات ، بەگومان بە تەگەیشتن لە تاکتیک و فەڵکانی یارچیەکانی

بەرامبەری ، وە ئەستە لە دورەوە سەیری دەکات و باش لە فەرهەنگ و کات نەوشیروان مستەفا بە کردار دەتە دەنگ.

بە یادی نووسەری ئالیست، بیرمەندی هزرڤان "حەسەن قزەجی ..." شاد- مستەفا سوتانی !

پردەکانی جوانی !

بەزدار حەسەنی قزەجی، نووسەرەکی ئالیست، ژیر بژ، و بیرمەندەکی هزرڤان و چیرەک نووس و کوردی زانەکی شارەزا و ، خاوەن بیری چەپ ، سیکولار و ئەندیشەی ئەنترناسیونالیستی بوو . کورتە چیرەک و بارەمە جوان و ناسکەکانی هەنگین و لە بواری ئەدبی کلاسیکدا داهێنەرانە بوو . حەسەن قزەجییە داهێنەری لیهاتووی "پردەکانی جوانی" بوو . لە نیوان بارەمەکانی " گی دی موپاسان" و حەسەن قزەچی وەک چونەک هەیە. حەسەنی قزەجی کارناس ، لێزان و شارەزای وشەی کوردی، ئیستەتیک، خاڵبەندی، هێنووس (ئوتەگرافی) و دیاردەکانیی هەزمانی وەک: مەرفیم ، سینتاکس و فەنیم بووە . ئەگەر چی بیر و بوچونی بەلای حیزبی تووددا شکابوەوە ، ئەمما لە پلورالیزم ، فرە چەشنی و بیر جیاوازەکان هەزی گرتوە. ئەندامی کەمەڵەی ژە – کاف بووە و، لە زمانی کوردی ، فارسی ، تورکی ، بولغاری و عەرەبی فرە شارەزا وبە توانا بووە . لە گەڵ بەهرەزان : هەژار، هەمن و زەبیحی خزمەتی گەورەیان بە ئەدەبی کلاسیک و زمانی کوردی کرد و،لە گەڤارەکانی جمهوری کوردستان هەڵچنەکی بەرزیان لە بەستەنی هەنراوەشیعر، چیرەک و پەخشانی زمانی کوردی شکاندوە .

جا بدەن وە ناو کوچەی شاران دا ،
وە عیبرەتم کەن جە بازاڕان دا ،
شەرت بە هەر ساعەت مەیلت زیاد کەم ،
خاتر هەر وە عەشق باکەت شاد کەم !

(خانای قوبادی)

ساڵی ١٩١٣ زاینی لە گوندی قزڵجێی هەرمی بەکان لە دایک بووە. ساڵی ١٩٤٢ ی زاینی ئەندامی کۆمەڵەی ژ – کاف بووە . ساڵی ١٩٨٤ی زاینی لە زیندانی کۆنەپارێزان و حکومەتی توتالیتری جمهوری سەدارێی ئیسلامی گیانی بەخت کرد . ئەمما کار بەدەستان ، ڕەبەران و حکومەتی سوڤیەت ، نە بە مەرگی جەناب حەسەنی قزڵجی و نە بە بیرمەندان و ئازادیخوازانی تر لە دەژهەڵاتی ناوەڕاست، کە دەورانێکی دوور و درێژ لە سیاسەت و هەڵبازی سوڤیەت پشتیوانیان کردوە ، هەڵوێستێکی مرۆڤدۆستانە، ئادیکاڵ، عەدالەتخوازانە و ئیعترازی یان نە گرتوە و، وەک جاری جاران سکوتیان کردووە .

* * * * *

زمانی کوردی خەم فەر بووم و لە ئاستیدا گوناە سوورە بووم و لە سەر بەردی ڕەق ڕوام . هیوادارم خوێنەرانی خۆشەویست و زۆر بە تایز بە چاوی لیبوردون و لوتفەوە هەڵسەنگاندن و لێکدانەوەکانم چاو لێ بکەن و ،لە کانگای دەمەوە سپاستان دەکەم . هەنگ ئاسا ئارەزووی مژینی شیلەی وتارکانی حەسەن قزڵجیم و، لە کاتی خوێندنەوەی بەرهەمەکانی جارە هەستێکی نادیاری حورمەت و تایز گرتن دامدەگرێت. لە یادی سەدویەکەمین ساڵڕۆژی لە دایک بوونی نووسەر، تەنیا دەتوانم لە گەڵ ئەم وتارە ، دەستچینێیەک پێ لە گوڵە بەنخەشکانی داوێنی کویستانەکانی هەورامان و پەدەشتەکانی مەریوان پێشکەش کەم .

پێلبەندی شاکارەکان :

١- بواری ساتیر، ئەرەنی و ئیستعارە
ڕەزدار حەسەنی قزڵجی لە پێش ڕۆژگار و قەناغی خۆی هەنگاوی نا و، یاسا شکێن ، سوننەت شکێن و داب و نەریت شکێن بوو . لە نوسراوەکانیدا ، زۆر بە جورئەتەوە ، لە ئامێری ساتیر بە شێوەیەکی شارەزایانە کەڵکی وەر گرتوە . نووسراوەکانی خیاری گوێ بەدەم و ناسک و جوانن و تێکهەڵشڵانی کارساتەکانی دڵگیرانە کردووە . چیرۆکەکان یەک لە یەکتر ناسکتر و جوانترن . نووسراەکانی قزڵجی بەرەوژوور، تا ئاستێکی بەر دڵگر بەرەو چەڵ پەپێی جوانی هەڵکشاون و ئامانجیان پێکاوە . نمونە: بازار هەمووی بەس، کەمین و حەشارە بە تەنیشت یەکەوە ، لە هەر حەشارێکدا ئاوکارێک دەستی داوەتە چەکی نیوگەز، یا تەڵەی تەرازووی ناوەتەوە و یا خێی مات داوە . نەچیر

وەک لافاو لەم سەروە بۆ ساغی دەن و، لەو سەروە کە دەر دەچن هی وایان هەیە نیو گەز گیرفانی دەیوە و، هی واشیان هەیە کیسەکەی بۆ تەختەوە بووە ! هەبژاردنی سەر وتارەکان ، لە قاڵبی ئیستعارە و ساتیردا ئاوینەی بالا نوێنی هەژایی و هوشیاری ئەو نیشان دەدەن . لە شیوازی دیالۆگ و قسە و باسی ئاژەڵان زۆر مەبەست و گرفتی کەمایەتی باس دەکات . نووسەر تەنها لە دوو دانە لە چیرۆکەکانی یانی عادەتی بازار و سەر فیترە باسی ناکۆکی و ئانتاگۆنیزمی شار دەکات . ئەمە بۆ نووسەرێکی ئالیست ، کە ناکۆکیەکانی شارمەندانی شاری کەمتر لە بەرچاو بووە خاڵی پێزیتیف نیە . دەبوا بەستێنی شار ، کەرەسەیەکی چاک بۆ نووسینی چیرۆکی گرانبەها بوایە. دیاردەی کۆچی ناچبەران بۆ دەندەکانی بازاڕی شارەکان، لە چیرۆکەکانی پێکەنینی گەدا و شەهیدی زەمە ، لە چلەپۆپەی دەسەاتی زمانوانیدا باس کراوە . تەنز و ساتیر وەسیلە و بابزێکی تیژ و چەقۆی لە هەساندراوی نووسەرە ، کە جار ناجار حیکایەتەکانی پە دەازنەتەوە . بۆ نمونە لە داستانی خەمی پەموو کاراکتیری شەخسیەتەکانی ئاوا دەناسێنێت : سەفی قادر بەرپرسی بانگی مزگەوت،سەفی نامیق جووتیارە، خانقا بە تەهلیلە و خەتم تەرخان کراوە، شێخ بەکار و خەریکی تەزبیح گەانە ، مەلال جەلال کرکاری دینیە و میرزاعەلی ەشایی لەشکرە . ئەگەر کورد خاونی حکومەتی خۆی دەبوو و ، حەسەن قزلچی لە ژێر چەتری ئاەای وەاتی سەربەخۆی کوردستان و ستاتوسی حکومەتەکەی بژیبا ، لەئاستی نووسەرانی تری جیهان وەک : سالتیکۆف شچدرین ، عەزیز نسین ، مەلا نەسرەدین*، یولماز
گونای ، عوبید زاکانی، سەمەد بیهەنگی و کی دی موپاسان لە ئاستی نونەتەویدا دەناسرا و نوسراوەکانی بە چەندین زمانی زیندووی جیهان تەرجومە دەکرایەوە . شێخ ەزای تاەبانی لە هەنراوە و شیعرەکانیدا ، پەنای بە ئامێری ساتیر بردووە .
لازمە بە شێخ سبەینان گورگە خەو –
تابەن شێخ عابیدە و نانوە بە شەو !

۲- بواری پەخشان :

ێزداران : حەسەنی قزەجی ، ئیبراهیم ئەحمەد * ، شوکور مستەفا ، پشکۆ نەجمەدین،
فەرهاد شاکەلی ، ەواس ئەحمەد ، عەبدوللا ی حەسەن زادە ، ناسری حیسامی، عەلائەدین سەججادی و عەبدولەحمان زەبیحی لە مەیدانی پەخشاندا، ەچەیەکی بەرزیان شکاندووە . ئاسەی بیر کردنەوەیان

سنورەکانی تێپەڕاندووە و خوێنەر لە خوێندنەوەی چەواشەی مەشکیان هەرگیز وەڕەز وماندوو نابێت . نووسراوەکانی قزەجی بە زمانێکی ڕەوان، سادە وهەموار نوسراوە و، هەموویان شێوەی ساتیر و تەوسیان پێوە دیارە . حەسەن قزەجی زمانەوان و شارەزای هەموو شێوە دیالکتەکانی کوردستان بووە و، وەک گەنجینەیەکی زمان، کەڵکی لێ وەر گرتون .
سەرجەم نووسراوەکانی بە دیالکتی موکریانی نوسیوە و ، دیالکتەکانی هەورامی ، سنە یی و شارەزوریش لە نوسراوکانیدا بەرچاو دەکەون . ئەم زمانە وەک جگە و ڕووبار بەرەو دەریا ملی ناوە و بە هەڵز و بلاوینە . شێوە و قاڵبی نووسینی هەندی جار بەرەو ستیل و داشتنی ئیستعارە و ئیشارە هەنگاو دەنێت . قاڵبەکان نووسینەکانی حەسەن قزەجیان دیاری نە کردووە ، بەڵکوو بە پێچەوانەوە ،دەسەزی و کاری نووسەر قاڵبەکانی دیاری کردووە . قارەمانی داستانی شەهیدی زوڵمە ، کفن و شەردنی ناوە ،جووتیارێکە ناوی هەباس ە . نووسەر ئەم قارەمانە، لە هەموو کارەساتە تاڵەکان بەشدار دەکات و برستی ئەوەندە زۆری بە دەنێت کە ، خەی لە مزگەوتەکەدا دەبینێتەوە . خادمی مزگەوت ، پرسیاری لەدەکا و هانی دەدات مزگەوت بەجێ بهێڵێت . ورزەر، لە ناچاری مزگەوت جێ دەهێڵێت و لە تاو برستی لە قەراخ شار گیانی لە دەس دەدات . نووسەر بەشێوەیەکی لەزانانە و پسپۆڕانە، قارەمانەکەی تا ئاسوی ئۆسەر نادیاری ئومێد و هیوا پەروەردە دەکات ، بەشکم لە برسا نەمرێت ، بەڵام نووسەر بە پێیامێکی مەژووویی، دور لە ئارەزوو و مەیل و خواستی خەی ناچارە قارەمانەکەی بکوژێت . ئەو مرۆڤانە کە ویجدانێکی ئاگایان هەیە ، بە تراژیدی مەرگی وەرزەر(هەباس) فرمێسک لە چاوانیان دێتە خوار و هەست بە پژارەیەکی بەر فراوان و قووە دەکەن . لە پێکەنینی گەدا قارەمانی داستانەکە "حەمە ڕەش " کەرامەتی لە لایەن سیستەمی تاڵان کەری جیهانی، داگیرکاران و دەربەگایەتیەوە برێندارو شکێندراوە . حەسەن قزەجی لە شکڵی مەتولەژی بە هەندی لە چیرۆکەکانی کەڵکی وەر گرتوە و خزمەتی گەورەی بە فولکلوری کوردیش کردووە .

٣ – بواری چیرۆک :

سەر لە بەری چیرۆکەکان ، تژی لە هیوا و ئومێدە و نووسەر تەسکبین نیە . بوار و مەیدانی وتە بە نرخ و گرانبەهاکانی ، لە شێوازی داستان (ئێپس) ، بە سەردەمی دەورانی فیئودالیزم دەگەڕێتەوە . ئەگەر ژێرخانی ئابوری خولقێنەری سەرخانی ئابوریە، حەسەن قزلجی ، ئازایانە ، لیهاتوانە لەو بواردا، چیرۆکی جوان و ناسک و دڵگیری بە زمانی "دێ" نوسیوە . چیرۆکەکان خەیان لە کانەی ئیدئولەژی

چینی هەژار دەبینەوە . لە هەڵسەنگاندنی نووسەر " حیزب و یەکخراو" ئامێری خەباتە و لە پێناو دەستە بەر کردنی بەرژەوەند و مافی چینی هەنجبەر تەفسیر و تەرجومە دەکرێنەوە . کورتە چیرۆک ئامێری دەستی نووسەر بۆ خەباتی چینایەتی بووە .
لە چیرۆکی بەهێنەو ناوی مەبە ،پێشاژۆ و پووسەی تەپڵە بوونی کەمەڵگای کوردستان لە فیئودالیزمەوە بۆ سەرمایەداری بانگە واز دەکات . هاسپاردکەی بە ساتیرکی پڕ مانا ،خوێنەر ئاگادار دەکاتەوە وەرس هێنانی قەناغی دەرەبەگایەتی جاڵ دەدات . دوو نووسەری پایەبەرزی کورد ، بەهزان : ئیبراهیم ئەحمەد بە نووسین و بەاو کردنەوەی دوو هەمان بە ناوی کۆڕەوەری وژانی گەل و حەسەن قزڵجی بە نووسین و بەاوی کردنەوە پێکەنینی گەدا و پشکە نجمەدین بە نووسینی " ئەزمون و یاد " هەڵچنەکی فرە بەرزیان لە قەناغی ئەدەبیاتی کوردیدا شکاندووە و خزمەتکی گەورەیان بە زمانی ستانداردی کوردی کردووە . لەم چیرۆکانەدا قزڵجی باسی کەنە پارەزان ، مەمەکان و پاڵازیتکان و چەوسێنەرانی ناو کەمەڵگای کوردەواری دەکات و ، هەڵویستی هەوا و مەژووی دەگرێت و لە بەرهەم هێنەران و خولقێنەران یانی جووتیاران و هەنجدەران پشتیوانی دەکا و بە خوێنەرانی دەناسێنێت .
قزڵجی لەم ئاخرانەدا دوو چیرۆکی بە ناوکانی چۆکەم هەق و بچوە قەل نوسیوە . بچوە قەل بە جل و بەرگیکەنەپارەزان و دماگرژکان تەرخان کراوە . هاوکات لە گەڵ زیندانی کردنی نووسەر ئەو دوو چیرۆکیش بزر و گوم بوون . پێیمانی دوولایی ناوی هێنراوەیکی قزلجیە: واسیلیوچ گوگول روسیا (١٨٥٢-١٨٠٩) ئانتوان چیخۆف روسیا (١٩٠٤-١٨٦٠) گی دومو پاسان فەرانسا (١٨٩٣-١٨٥٠) کاترین منسفیلد ئینگلیزی ، ویلیام فاکنەر ئامریکائی ، ئیوان توگیئنێف روسی، تولستوی روسی، ماکسیم گورکی روسی، گابریل گارسیا مارکز کولومبیایی، ئینست هەمینگوەی ئامریکایی ، خەرخە لوئیز بورخس ، عەزیز نسین تورکیا، سەمەد بیهرەنگی ئازربایجان، ئەحمەد خودا داد کرماشان، لە بواری کورتە چیرۆک ناو بانگیان هەیە و لە مەژوودا ناسراون . مەژووی هەمان و داستان لە ئوروپا ٣٠ سە سەد ساڵ لە رەژهەتاتی ناوەاست لە پێش ترە .

٤- دەوری شانۆ :

هەندی لە نوسراوکانی حەسەنی قزڵجی ، بەرهو سنووری شانۆگەری ملیان ناوە . چەندکەس قسە دەکەن و بیر و باوەی خەیان لە لابەلای وشکاندا دەر دەبڕن . تاج و تەختی کوخا هومەر و خەمی پەموو .

نمونەی چاکی مەیدانی شانۆگەرین . چیرۆکی بەهەشت و ناوی مەیە ، شیوازی کومیدی هەیە وشانۆیەکی سەرکەوتوانەیە. لەم وتارانەدا چارەشی وەرزێر و، پێگەی کۆمەڵایەتی و ستاتوسی ئەنجبەران بە شێوەیەکی سیحرئاوی ، و بە چاکی شی دەکاتەوە و سەرنجی بێنەر رادەکێشێت .

0- کێشەی ژنان و هەڵویستی نووسەر :

لە چیرۆکەکانی "نەدیداری حاجی، نە خەوی مزگەوت " و " نووشتەکەی ئامینە خان " هەڵوێستی تیزدار حەسانی قزەجی لە جێپێپەدا نیە و لە جێگای خۆیدا نین . کاتێک بە بایز قارەمانی داستان ، بە فێڵ و زمان لووسی حاجی، ژنی دووهەم (زیبا خانم) لە سابڵاغ مارە دەکەن . ژنە شاریەکە لە ئادەب بەدەر فەخر و لووت بەرزی بە نیسبەت ژنە گوندیەکە (خەزاڵ) نیشان دەدات و بە چاوی سووک و تەحقیرەوە پێ دەڵێت ژنە کرمانج . لە وەامی بایزدا ، دەڵێت : خە من کارکەر و قەرەواش نیم بە ژنە کرمانجەکەت بڵێ! ئەگەرچی فەزای داستانەکە وا دەخوازێت ، ئەمما جێگای خۆی و شیاو بوو ، کە لە دەست ئەنگینی وەنج و ئازاری خەزاڵ باسێک کرابا . خەزاڵ وەک ژن ، ئەرکی ئەنج و کارە و لە داوێنی مەینەت و ژیانی دژواری گوند پەروەردە بووە و ، فەرامۆش کراوە .
لە چیرۆکی نووشتەکەی ئامینە خان ، نووسەر هیچ ئیشارە و زانیارییەک سەبارەت بە ئامینە خان بە خوێنەر نادات و دوورە پەرێزە . لە حاڵەکدا ئامینە خان کچێکی گەورەساڵ ، ژیان و گوزەرانی بە مانای واقیعی تراژیدیکی لە تاڵ تاڵتر وەاستەوخۆ بوتە قوربانی نیزام و سیستەمی فیئودالی . لە بەرهەمەکانی قزەجی تەنیا یەک جار " ژن " قارەمانی داستانەکانە . لەم داستانەدا نووسەر تا رادەیەکی بەر چاو خەی لە خەم ، پەژارە،ناهومێدی، باری نالە باری ژیانی ئامینەخان بواردووە و لە ئاستیدا هەر بەجارێک ئامینە خان کە خەی قارەمانی داستانەکەیە لە بیر کراوە . دەبوا نووسەر دەرد ، مەینەت ، هەژاری و هەرس هەناسانی باری سایکۆلۆژی ئامینە خان و بریندساڵژ نە بوو و ساڵژ نەکراوی باس کردبا و زانیاری کامیلی بە خوێنەران پێشکەش کردبا . خەزگە نووسەرانی کورد سەبارەت بە تراژیدیای " ئاسکە ون بوەکانی" دەشتی گەرمیان ، کە نزیکەی هەژدە کەنیشکی ناسکەڵ بوون و ، بەعس ئەسیری کردن و لە وەاتانی عەربی وەک کەیلە فرۆشران و ئیستا ژیانیان تاڵ تر لە کەکرەیە، چیرۆکیان نوسیبا.

٦- داگیرکاران و ژیانی نووسەر:

بەرژەوەندی و پلانی زلهێزەکان لە سەر قەڕاچوی میللەتی کورد و نەمانی کەماری کوردستان لە مەهاباد،جە بە جە کرا . حکومەتی پاشایەتی ، فیکری نوێ و تازە و قەڵەمی سانسور کردبوو و ، هاو بیرەکان ئیجازەی نوسینیان هەبوو و، بەرهەم و نووسینی دژ بیرکان بە توندی سانسور دەکرا. ئامەری گیوتین* بە سەر پەڕاندنی ئازادیخوازان و دژبیرەکان ئامادە کرا و کەوتە کار . بە قەولی هەژا و نووسەر کاک فەرهاد شاکەلی ، کەماری مەهاباد جوانەمەرگ کرا و ، لەو هەموو تەقەمانی و چەکە، هیچمان بە نە ماوەتەوە ، ئەمما بەرهەمەکانی هەمن ، هەژار، زەبیحی و قزلجیمان هەر بە ماونەتەوە . ئازادیخوازان و عەدالەتخوازان ناچار دەبن، هەژهەڵاتی کوردستان جە بەڕن و بەرەو باشوری کوردستان کەچ کەن . دوای هەووخانی کەماری کوردستان ژیانی نووسەرانی دەورانی کەمار، تراژیدیای پە و تژی لە مەرگەسات و کارەسات بووە . حەسەنی قزەجی یەکەک لەو ئازادیخوازانەیە ، کە ژیانی ئاوارەگی بەرەو پیری دەت . ناچار دەبەت بە بەرەوە بردنی ژیانی رەژانە ، تووتنەوانی، کرێکاری، چایچی گەری، وێنەگری،،جووتیاری و میرزایی ناو دوکانی تاجرەکان بکات . قزەچی وەک کوردەکی " دیاسپورا " لە بولغارستان بەرهەمی جوانی پەشکەش بە گەلی کورد کردووە .

٧- نووسەر و گەڤارەکان:

هەوراز و نشێوی ژیان ، زیندان ،ژیانی ئاسایی ، ئاوارەگی و هەڵەات هەڵەات ، ژیانی نووسەری دیاری کردووە و سەنگەر و حەشارگەی زەری گەڕاوە . و هەر کات دەرفەتێک و موڵەتێکی گونجاوی دەست کەوتوە، بیر و ئەندیشەی لە وتارە کاندا کە کردوەتوە و لەم گەڤارانەدا بەاو بونەتوە . کەیی زانیاری کورد ، هەڵاڵە ، نووسەری کورد، بەیان ، هەشنبیری نوێ، هەگا، کوردستان، ئاوات، نیشتمان، هیوا، هەژی نوێ. کاتێک گەڕاوە بە کوردستان لە هەژنامەی خەڵک (مردم-ئوگانی ناوەندی حیزبی تووەی ئێران) وتاری نوسیوە و کاری تەرجومەی کردووە.

٨- ژیانی رەنجبەران و ستەمی تەخی نەتەوایەتی : لە سیا ساەکان ناسیونالیزمی پاوان خواز و هەگەز پەرستی داگیرکاران دژیان لوراند و ئەمنیە و پولیس ، گیرفان بەی هەژارانی کوردستان بوون . دژگای داپلۆسێنەری کەم هاوتا ، هەنجبەرانی هەەدەلوشی. سیستەمی سەرکوتگەری داگیرکاران ،تەزقاەکەش لە نامەردی و دە

بەردی خەیان نە دەبوارد . بە گومان ستەمی نەتەوایەتی ئازاری میللەتی کورد دەدات ولەی بەزارە. میلان کوندەرا* ١٩٢٩ زاینی سەبارەت بە زمان دەڵێت : هەوڵەین هەنگاو بە فەوتاندن و لە ناو بردنی نەتەوەیەک ، سانسور وسەینەوەی فەرهەنگ ، زمان وکولتوریەتی . لە ئاسەی بیرو باوەی نووسەر گزیر، ئاغا، شێخ ، سەید، بەگ ، کوێخا لە پەڵەسەی بەرهەم هەناندا نین . ئەگەریش هەبن فرە کز و لاوازن و، وەک مەمە لە سەر بەرهەمەی هەنجەی شانی کرێکاران ، هەنجدەران و وەرزەران دەژین . حسین قولی کە ژاندرمەیە دەڵێت: من پیاوی حکومەتم و، دەبە دەستور و فەرمانی دەوڵەت بجە بگەیەنم . لە مەلای ئاوایی کە جل و بەرگی " کوردی" لە بەر کردووە، پەپ و بەهانە دەگرێت، بە جل و بەرگی" فەرەنگی" لە بەر نە
کردووە ؟ پەنج تمەن پارە داوا دەکات . سێ تمەن کەدەکرێتەوە و لە باتی دووتمەنەکەی تر ، لە مەلا داوا دەکات ، قورئان بە دایکی مەردووی بخوێنێت . لەم دوو هەستەدا ، ئاماژە بە دەڵەقەی کاربەدەستانی حکومەت و تەنەگەیشتوویی ژاندارەکە کراوە و، پەردەر لە سەر ئاستی بەرزی ستەمی نەتەوایەتی لا دەبا . لە داستانی چایی دیواخان، خاوەن مال شەڕاوە و دەڕاوکی گرتویەتی ، کە هەنگە ژاندارەکان لە تەویلە و ئاخەڵەی ئەسپەکان ، لە ناو کادەن ولە کونەدیوارەک فیشەک قایم کەن و بشارنەوە .
و گەچەڵ و پەپی پە بفرێشن و فیشەکەکان بدەزنەوەو ناچاریان کەن تاوانی قورس و جەریمە بدەن . ٩- لایەنگری راستەوخۆ لە عەدل و داد : کاتێک حکومەتی نیەویژ دیاری و خەڵاتی نوبیل بە هینری کی سینجر وەزیری دەرەوی وەاتە یەکگرتوەکانی ئامریکا دەبەخشێت ، هاواری نووسە بەرز دەبەتەوە . ئەمە لە بارودۆخێکدایە کە چاوی راست لە چاوی چەپ، دەستی ەاست لە دەستی چەپ و هەنگاو لە هەگا و قەڵەم لە کاغەز دەترسێت وئەم هەڵویستە شەهامەت و خەبەخشیی دەوێت . پاش شکستی بزووتنەوەی کورد لە ١٩٧٥ی هەتاوی کی سینجر لە دیدار لە گەڵ هەژنامەوانەکانی جیهانیدا وتی: ئەمە پشتی کوردەکانمان بەر دا . سیاسەتی ئەمە بەرامبەر بە کوردەکان بە هەوشتانە بوو . وازمان لە کوردەکان هەنا ، تا عەراق دەستی بە لەدانی سووریا ئازاد بێت . کەواسا نووسەر هینەی کیسەنجر بە شیاوی ئەو خەڵاتە نازانێت . نیکسون سەرەک کەماری ئامریکا داوا لە عەراق و ئێران دەکات کە بزووتنەوەی کورد سەرکوت و ناکۆکیەکانی خەیان چارەسەر کەن و شەڕشی کوردیش بە " سەرەتان " ناو دەبا . قزەجی بە تووندی هەخنە لە سیاسەتی فەرانسا و ئامریکا دەگرێت . هەخنەکان لە دیالۆگیکدا کە کاراکترکان بەراز، گورگ، ورچ، چەقەڵ وکەروشکە ، باس دەکات.

١٠- تەرجومەی شاکارەکان :

هونەرمەندی قزلجی ، هەندی لە شاکارە جوان و ناسکەکانی نووسەرانی جیهانی بە سەر زمانی کوردی تەرجومە کردوەتەوە . تەرجومەکان بارەو لووتکە بەرزەکانی خەیاڵ هەنگاو دەنێن . دوای ئاوا بوونی کۆماری کوردستان ١٩٤٧-١٩٤٦ ی زایینی دەنگی ئازادیخوازانی نرخناس، هوناکبیرانی مرۆڤدۆست کپ کرایەوە . و لەو بار و دۆخ و سەردەم و خولە تەم و مژاوی و تاریکدا و، لە تاراوگە و هەندەران دیسان مشخۆڵی هوناکبیری و نوخوازی و بیرمەندی هەڵگرتوە . قزلجی بە پلورالیزم و فرە چەشنی هونەری هایە . ئەم ساڵانە هەندی کتێب لە باشوری کوردستان، لە لایەن تاقمێک " زۆر نووسەر" کە فامانە تەرجومە کراونەتەوە ،هەر گیز ئەمانەتداریان نە کردووە و تەرجومەکان لە دارێکی زە و بە بەر و ، لە تاڵاو و خومێکی حەوت هەنگ دەچن . لە واقیعدا تەم و مژ تەرجومەکانی داگرتوە و ، ئەوپەڕی سوکایەتی بە فەرهەنگی کورد، خوێنەری کورد و زمانی کوردی کراوە .

تەرجومەکانی قزلجی:

* مەرگی فەرمانبەر هئ ئانتوان چیخۆف بووە.
* چارە هەشکان (چیرۆک) هی ویکتور هوگۆ بووە .
* پەنجەرەیەک بەرەو هەژئاوا هی عەزیز نسین بووە .
* بەرهەمەکانی شولەخۆف ، ماکسیم گورگی و ئی- هانری ئامریکایی
* ئەڤین – عیشق- هی نووسەری بولغاری بە ناوی دیمیتر نیقانۆف بووە دیمیتر نیقانۆف زۆر تر بە ناوی ئێلین پێلین ناسراوە .
* خەکوشتن هی ئانتوان چیخۆف بووە .

١١- کاراکتری قزلجی لە ماسمەدیا :

هونەرمەند حوسێنی قزلجی ماوەیەک بەر پرسی بەرنامەی فارسی و کوردی هادیو پەیکی ئێران بووە . ئاسەی بیر کردنەوەی جیهانگرایی* و سەکۆلار* بووە . لەم ماسمەدیاوە چەندین بەرنامەی عیلمی سەبارەت بە ماکسیزم و لنینیزم ئامادە کردووە و بلاوی کردوەتەوە . سوسیالیزم ، ماتریالیزمی مێژوویی، خەباتی حیزبایەتی،ئیستراتژیک ، دیالکتیک ،شۆشی کۆمۆنیەتی،ماتریالیزمی فەلسەفی، سەرمایەداری ، پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنان ، چینەکانی کۆمەڵگا ، دەوڵەت ، تیئوری و پراکتیک و شۆڕ کاری نهێنی گرینگترین وتارەکانی بووە .

١٢- ئاسەی بەرهەمەکانی نووسەر:

نووسەرێکی ئالیست و پێشکەوتوو بە زەربەی هەڕەزەری شارەندان دەنوسێت و، نووسراوەکانی لە خزمەت بەرژەوەند و ئامانجەکانی چینجبەرانداین .
لە ڕوانگەی نووسەری ئالیست دیواری حیزبی و ئامانجە بەرتەسکەکانی تاکە کەس و ڕەکخراوێ هەرگیز نابێت پیرەز، تاپۆ و موقەدەس بێت . لەبەردا لەکدانەوەکان و هەڵسەنگاندم ، هەرگیز کەم ڕەزی بە نووسەر نیە .
یەک ١: بەرهەمەکانی نووسەر بە گشتی سەبارەت بە ڕەنجدەران و "خەش نە ژین " ە کانی دەهاتی کوردەواری نوسراون . دەردەکان، برسێتی، نەخەشی و نەخوەندەواری، ئازار و کوێرەوەری ڕەنجدەرانی گوندەکانی کوردستانی زەق کردوەتەوە و بە زەربەیان ڕاسپاردەی کەمەایەتی و مرۆڤدۆستانەی پێشنیار کردووە . ئایا ژیان و گوزەرانی هەژاران و قەراخ نشینەکانی شار ، لە گەڵ مەینەت و کوێرەوەری تەکەڵە نە بووە ؟ ئایا چینی تازە پێگەیشتوی بوژوازی بە نیسبەت نەداران و قەراخ نشینەکانی شارەوە، دڵەقان و میهرەبان بووە؟ ئەگەرچی سەنعەت و پیشەسازی گەورە و پەیوەندی کەمەایەتی بورژوائاسا هێشتا لە بەستەنی شار کز و لاوازە، ئەمما ناکۆکیەکانی ژیانی شاری و مەدەنی لە نووسراوەکانی قزەجیدا لە ئاستێکی بەرزدا نیە و کەمتر باس کراوە و ڕەنگی داوەتەوە . لە واقیعدا بەشی ڕەنجدەرانی شار لە لایەن نووسەرەوە زەر کەم . پارادوکسی ناو شار و کێشە کۆمەکبوەکانی کەمتر باس کردووە . قزەجی لە شار ژیاوە و شار ناسە . خودی نووسەر شار بە دەری دەستی سیستەمی بورژوازی ئەرانە کە وەک کادرێکی پەیوە و ئاوارە، لە هەرەمی کامیاران گیرساوەتەوە . ئایا دەتوانین ئەم دیاردەیە لە خانەی ڕەخنەدا پەلبەندی کەین؟
دووە٢ : لە چیرۆکی " کێشکەڵەی جادوویی " ئەگەرچی زەر بیر و ئەندیشەی پێشکەوتووی تێدایە ، ئەمما خەزگە نووسەر لە سەر شیواز و قاڵبی سیمبۆل و هەما داستانەکە ی نوسیبا. هەموو بەستین و زەمینەکان واقیعی و ئالیستین ، پاشان بەرەو ئەفسانە ی خورافی هەنگاو دەنێت . ئایا نووسەر لە ئاستێکی بەرز و شارەزایی زماندا نە بووە ، کە داستانەکە لە بەستەنی هەما و سیمبۆلدا مەترح دەکات ؟ قارەمانی داستانەکە کۆمەکی ئازا و ماندوویی نە ناسە کە ناوی وەیس ە . وەیس لە تاڵی ژیان و زەحمەتی نان بەدەس هەنان وەڕز، ئاوارە و سەرگەردان دەبێت . پەرەمەردەک چارەی دەردی دەکات . کێشکەڵەی جادوویی بە وەیس دەدات . وەیس پە وایە و بەو قەناعەتە گەیشتوە کە لە هەموو ڕەنج و مەینەت و برسێتی ڕزگاری دەکات . ئایا کێشکەڵەی جادوویی دەتوانی چارەی دەردی دەیان میلیون هەژار وەک وەیس بکات ؟ ئایا هەوێستی نووسەر لەم چیرۆکەدا، عیلمی و لەژیکە

؟ ئایا نووسەر پەنای بۆ دیاردەی میتولۆژی نە بردووە؟ ئایا بیری پێشکەوتوانە ومودێرن و عیلمی لێرەدا بزر و گوم نیە ؟
س٣ : لە داستانی خەمی پەموو ، نووسەر بە ڕاشکاوی دەور و نەقشی سەید، شێخ ، مەلا،کۆخا وگزیر کە ئامێری دەستی بەگ و فیئودالەکانن نیشان دەدات و دژی تاقمی مەم و بەکارە کەبازرگانیان بە ئاین و ئاین زاکانەوە کردووە قسە دەکات. نووسەر بە ڕاشکاوی دژی هەسوکەوتی شێخ، بەگ، مەلا و کۆخا بووە و، هەمیشە بە چاوی گاڵتە، تەوس پەردەی لە سەر بیر و باوەیان لا بردووە . لە یەک کەلامدا نووسەر دژی داب و نەریتی کۆن و داڕزیو و خورافی ناو کەمەگا یە . بە ڕاشکاوی لە جووتیاران ، پاڵە و ڕەنجبەران دیفاعی کردووە . سەفی نامیق قارەمانی چیرۆکەکە، هەڵوێستکی ئازایانە دەگرێ و لە گفت و قسەدا قەولی بەرخودان دژی چەوسێنەران دەدات .
ئایا سەفی نامیق لە حاست خاوەن زەوی و دەست و پێوەندەکانی بەرخودان و ئیعترازی کرد؟ لەم پیقاژەدا هەچ شتێک ڕوون و دیار نیە و قارەمانی داستان،کە لە داخان دەهری بووە پەیمان شکێنە و لە گفتی پاشگەز بوەتەوە وسکوتی کردووە.
بە قارەمانی داستانەکە تاڵەی خەی نەکردەوە ؟ پەیام و ڕاسپاردەی ئەم چیرۆکە لەڵ و مژاویە . چوارع : لە داستانی عادەتی بازاڕ ، چەوسێنەر و خاون کار پێش ئاوەی نهێنی و ڕازکانی ئاشکرا بێت ، مەرزا و کاتب دەر دەکات . خەزگە نووسەر وای گونجاندبا کە کاتب خەی دەستی لە کار کەشابا و وازی لە کارەکە هێنابا . ڕاسپاردە و پەیامەکە لە جێگای شیاوی خویاندا نین ! پێنج ٥ : لە چیرۆکی چایی دیواخان ، قارەمانی داستانەکە یەک کاراکتەرە . میرزا ڕەحمان بازرگانە و لە شاردا دەژێت . پلە و ستاتوسی کەمەایەتی و چینایەتی خەی نزم دەکاتەوە و دەبە بە ئاغا میرزا ڕەحمان و بەرەو ژیانی گوندنشینی ، شار بە جی دەێت ولەم پەوسەیدا جێگای چینایەتی خەی دەگۆڕێت و دەبێتە فیئودال . یانی جێگای چینایەتی خەی لە بورژوازی ناو شارەوە بە فیئودالی ناو دەهات دەگۆڕێت . بە پێ ئوسول ، مەنتیق، قازانج و ئامانجی ئابوری باشتر وا بوو جێگۆکی چین و توێژکانی ناو کەمەگا مەنتیقی و لەژیک بن .
مەسەلەن ڕەحمان ئاغا ی فیئودال بەرەو شار ڕویشتبا و ببوایە بە میرزا ڕەحمانی بازرگان . لێرەدا بوچونکی نا ئاسایی و ئاوەژوو لە ستاتوسی بورژوازی بە دەربەگایەتی هاتوتە ئاراوە . ئەم خەسڵەت و عادەتانە لە ناو چین و توێژکانی کەمەگا ئاوارتە و دەگمەنن . لە پێوانە ئابوری و ڕەوتی گۆڕانی کەمەگا ،کەچی فیئودالی دەوەمەند بەرەو شار و هەڵبژاردنی شوغڵی بازرگانی ئاساییتر، عادی تر و گونجاو تر . چونکوو لافاوی گۆڕان ، هەمیشە دیاردە کۆن و بەسەر

چۆکان ئادەماڵە . ئایا دەکرێ ئەم دیاردەیە لە یانەی ئەخنەدا پاڵبەندی بکرێت؟ مەنتیقی بیرەحمی ئابووری بە پێچەوانەی ئەم جۆگەکی قسە دەکات و هەوێست دەگرێت . دەبوا فیئودالەکە ، بەرەو ژیانی شاری پێشبڕکێ و ستاتوسی کۆمەڵایەتی و ئابووری خۆی گۆڕیبا. لە نمونەی چیرۆکی نادیداری حاجی و نە خۆی مزگەوت . نووسەر سەرکەوتوانە جۆگەکی چین و توێژەکان نیشان دەدات . بایز قارەمانی داستانەکە لە پۆگۆ و ستاتوسی جووتیارێوە بەرەو دووکانداری (وردە بورژوازی) ناو شار ملی ناوە و نووسەر ئەم جۆگەکی و کەچی شارزایانە و سەرکەوتوانە باس کردووە .

* * * * *

کورد یەک نەتەوە و کوردستان یەک نیشتمانە ! ئەمە لە ناو ساتە تاریکەکانی مێژوودا تێپەڕ دەبین . ئایا متمانە بە خۆ لە مەشکی هووناکبیرانی کورددا ، سەقامگیر بووە ؟ داگیرکاران تەنیا بە چەک و کیمیا باران ، کەچی زەرملی، قەناچ، زیندان وگازی شیمیایی و لە سەدارەدان، شتە لە گۆڕ گۆلی کوردا ناکەن ، بەڵکوو بە ئامێری ماسمێدیا لە گۆڕ فەرهەنگ ، کولتور و زمانی کوردیش شتە دەکەن . کوردستان داگیر کراوە ، کە وایە سەرخان و ژێر خانی ئابووری و هێل و مەرجی مێژوویی ئیستای کوردستان بە خەباتی چینایەتی گونجاو نیە . گۆڕی کورد ئیستا لە قۆناغی شتەی ناوخۆیی چینە جیاوازەکانیدا نیە ، بەڵکوو لە قۆناغی شتەی ڕزگاری نیشتمانیدایە . وەرچەخانی مێژوویی و شنەی گۆڕان ، پێسپێکی کتوپڕ نیە . هەندی فاکتور و بنەمای کۆمەڵایەتی لەئاکتیف و پاسیو بوونی هێزداوەکان دەوریان هەیە . بە خاتری سکوتی ئازادیخوازان و مرۆڤ هادیکاڵەکان و نە بە خاتری سیستەمە خراپەکان ، جیهان پێ لە جنایەت و بێ عەدالەتی . تەرجومەی شاکارەکانی ئەدەبیاتی جیهان* بە سەر زمانی کوردی، دەتوانی، پردی پەیوندی بێت و زمانی کوردی لە گۆڕ ئەدەبیاتی جیهانیدا گرێ بدات . مرۆڤ سەری سورماوە بە حەجمی بەرهەمی شاعیرانی کوردستان لە حەجمی پەخشانی نووسەرەکان زۆر تر ؟ نووسەرانی تر بەرهەمی چاکیان نوسیوە و ،کاتێک بە بیرخانەی مەشکم دا چووەوە ناوەکانیانم وە بیر نەهاتەوە . بە باوشکی تژی لە خۆشویستی بە ئەو نووسەرانە هیوادارم دەمێند نەبن و دەنیام لە بیر چوونی ناوکانیان لە گۆڕیان کەم ناکاتەوە .

———————- ——- تەواو

زانیاری پەیوست :

١- ئەحمەد خودا داد(١٨٨٢-١٩٥٥) یەکەم چیرۆک نووسی کوردە ، لە گوندی دینەوەری ناوچەی کرماشان لە دایک بووە ، کتێبی- روزگار سیاە کارگر- ی نوسیوە کە جەناب عەبدوالڵای مەردۆخ بە ناوی چارە ڕەشی وەرزێر کردوویە بە کوردی . ساڵی ١٩٢٧ ی زاینی بە یەکەم جار بە زمانی فارسی لە کرماشان چاپ و بڵاو کرایەوە . ساڵی ١٩٣٠ زاینی لە لایەن ئەلف – شەهری یەوە بە زمانی روسی تەرجومە و لە مۆسکۆ بڵاو کرایەوە . وساڵی ١٩٣٥ ی زاینی دیسان لە تاشکەندیش چاپ کرایەوە .
٢- ئیبراهیم ئەحمەد : سەر نووسەری گۆڤاری گەلاوێژ چەندین چیرۆکی ئینگلیزی بە زمانی کوردی تەرجومە کردوە و،لە گەڵ کورتە چیرۆکانی خۆی لەم گۆڤارەدا بلاوی کردونەتەوە . ئیبراهیم ئەحمەد شیعری " یاران " کە هی خۆی بووە بە بۆنەی لە سێدارەدانی قازی موحەمەد و شیعری " ئەی نائومێدی" پیرە مەردی بە بۆنەی ڕوخانی کۆماری کوردستان لە گەلاوێژدا بڵاو کردوەتەوە . ٣- ساتیر : هەمان ئەرکانی ، گاڵتە،تەنز و توانجە . کە نووسەر بە دەربڕینی ڕاسپاردە، پەیام و مەبەستەکانی، پەنا بە ئەم گەنجینە هونەریە دەبا. ٤- ژە – کاف : ڕەکخراوەیەکی نهێنی ئازادیخوازان و شۆڕشگێڕانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بوو . کە ڕێزدار و هێژا جەناب عەبدولڕەحمان زەبیحی ، . لە ئاستێکی بەرزدا، ڕێبەری ئەم ڕەکخراوەیی دەکرد . لە ئەساسدا ناوی ڕەکخراوەکە، کۆمەڵەی ژیانەوەی کوردستان بووە .
٥ – دیاسپورا : وشەیەکی یونانیە و، لە جڤاک ناسی هاوچەرخدا بە پرژ و بڵاو بونەوەی جولەکە لە جیهاندا، دیاسپورا دەڵێن . پەم وایە ئەم تەعبیرە بە کوردی هەندەرانش لێژیک و گونجاوە.
٦- مەلا نەسرەدین : گەورەترین هونەرمەندی سۆیالیست بوو . ئیستاش چەند ولات و لە وانە: تورکیا، ئێران ، کوردستان ، سوریا ، عیراق مەلانەسرەدین بە نووسەری خۆیان دەزانن . ئایا زمانی دایکی مەلا چ بووە و بە چ زمانێک قسەی کردووە ، هیشتا مەعلوم نیە . ٧- بەڵێزان: ئیبراهیم یونسی و موحەمەدی قازی دوو وەرگێڕی پایەبەرزی گەلی کورد، شاکارە جوانەکانی ئەدەبیاتی جیهانیان بە سەر زمانی " فارسی " تەرجومە کردوەتەوە و ، پردی پەیوەندی نێوان کولتور، فەرهەنگ و زمانە جیاکانی جیهان بوون . هاوکات خزمەتی گرانبەهایان لە بواری تەرجومەدا تەمار کردووە.
٨- ئەحمەدی خانی(١٦٥١-١٧٠٧ زاینی) مەم و زین ی نوسیوە کە لە واقیعدا ڕەمئو و ژولیت ی گەلی کوردە .
٩- دوکتور گیوتین : خەڵکی فەرانسا بوو و، ئامێری سەر بڕینی دروست کرد و تەنانەت خودی دوکتوریش لەم ئامێرە ترسناکە ڕزگاری نە بوو و، سەری خۆیشی پەڕاند و داپاچی .

Satir , Ironi) , Orthography,Globalization,Secularism,Milan) Kundera,Diaspora

هێشاد- مستەفا سوتانی
ئوکتوبری ٢٠١٦ سوید

"گومـــان نیـکـم فـــانی" *... هـژن

سەرنجێکی کورت لەسەر بابەتی "چارەسەری ئاستەقینەی هەموو کێشەو قەیرانەکانی هەرێم" نووسینی ئەحمەد هێزا.

بەرایی: ئەگەر نووسەر پاگەندەی ئەنارکیستبوونی نەکردایە و ناکەکبوونی ئەو بەچوونە لەتەك بنەماکانی ئەنارکیزم نەبووایە، کە بە زیانی بزووتنەوەی (گاگەکەری) ئەنارکیستی لە هەرێمی کوردستان دەشکێتەوە، منیش ئەو بەچوونەی نووسەرم وەك بەچوونی هەر وردە-بۆرجوازییەکی ناڕازی دیکە وەردەگرت، کە چاوەڕێی "حکومەتی باش و سەرکی باش و پارلەمانتاری باش" دەکات.

هەر ئاوا لەبەرئەوەی نووسەر لەڕە و لەوە لەبارەی هزری ئەنارکیستی خەریکی کەگەانە و خەی بە ئەنارکیست دەناسێنێت، سەرنجدان و بەخنەگرتن لەم بابەتەی بە ئەرکی ئەنارکیستانەی خۆم دەزانم و بە بەچوونی من ئەو هەموو پاگەندە بە "ەوناکبیربوون" و تەرکردنەی نارسیزم سەد و هەشتا پلە پێچەوانەی ئەنارکیستبوون و ڕەفتار و ئەتوار و گوفتاری ئەنارکیستەکانە و بەجگە لەوەی کە بەچوون و نەوەکی کەکانی سەرنج و بەخنەیەکی زۆر هەدەگرن، کە سەرنجدان لەبارەی ئەو کەانە بە بوارێکی دیکە هەدەگرم.

نووسەر هەر لە تایتڵی بابەتەکەیەوە، گومان لەوەدا ناهێت، کە ئەو بەوای تەواوی خۆیەتی و ئاوا بیردەکاتەوە و ئەو ئەتەرناتیڤی ئەوی ئەنارکیستە :"چارەسەری ئاستەقینەی هەموو کێشەو قەیرانەکانی هەرێم"

پش هموو شت، بۆ پێویستی دەزانم، کە لە نووسەر و زۆربەی ئەوانەی کە واژەی "ئاستەقینە" بەکاردەبەن، بپرسم مەبەست لە ئاستەقینە چییە؛ بنەماتی، تەواو، دوا هیوا و ..تد؟ ئەمەی خوێنەر چۆن بتوانین لەنێو دەریای پاگەندەی "ئاستەقینەکان" بزانین کامە دانە ئاستەقینە و کامانە ناڕاستەقینەن؟ پاڵنەر و هۆز و وروژێنەری ئەو هەموو "یەقینە" چییە و کامەیە؟

ئایا دەکرێت بزانین ئەم بابەتە بەجگە لە "دەوڵەتی باش و فەرمانداریی باش و پارتیی باش و دەسەڵاتی باش و سەرکی باش" هەر بەو جۆرەی کە سەران و لایەنگرانی گشت پارتییەکان بەتایبەت پارتییەکەی (نەوشیروان موستەفا) پاگەندەی دەکەن، چی دیکە دەکاتە هەتوانی بیرینەکان؟

پاشان، ئەگەر خاڵی یەکەم و دوو خاڵی کۆتایی، کە بە زەردارەکی و بە جوانکردنی خەشباوەیی خاڵەکانی دیکە بەو بابەتەوە لێندراون، لابدەین، بەجگە لە ئیفەرمکردنی سەروەریی چینایەتی چی لە دەمێنێتەوە؟

بەجگە لەوە "دەستبەردار بوون لە سیاسەتی ئابووریی سەربەخۆ." واتای چییە؛ خاڵی یەکەم بە هەندوەربگرین یان خاڵی دووەم ؟ من کوردی نازانم یان نووسەر خەریکە سەر لە ئەمەی خوێنەر دەشێوێنێت؛ دەستبەرداربوون واتە وازهێنان لە شتێک، ئایا داخوازییەکەی نووسەر، داخوازیکردنی وابەستەبوون و پابەندیی "ئامیاریی ئابووریی سەربەخۆ" ؟ ئەی ئابووریی سەربەخۆ چییە، ئایا مەبەست لە سەربەخۆیی ئابووریی کەمینە ئازادەکانە یان شێوازێکی ئابووریی نوێیە و بە گوێی ئەمە نەکەوتووە؟

ئایا ئەگەر دەسەڵاتدارانی هەرێمی کوردستان ئەو خاڵانەی کە نووسەر دیاریکردوون،
... " * دوورکەوتنەوە لە گزی و فرت و فێڵی هەڵبژاردن.
* دوورکەوتنەوە لە خۆشویستی زۆعامەت.
* دوورکەوتنەوە لە ڕەشنبیریی بازاڕیی، کە دەسەڵاتی هەرێم پشتیوانیی زۆری لە ئەکا.
* دەستبەردار بوون لە مەحسوبییەت.
* پیادەکردنی سیاسەتێکی ڕەشن. * موحاسەبەکردنی دزو مافیاکان بە ئاشکرا .."
جەبەجێبکەن، ئیدی تاکی کەمینەی هەرێمی کوردستان هیچ گرفتێکی نامێنێت و " وڵات خۆی ئەبێ بە شامی شەریف." و نووسەریش لەتەک

سەروەریی چینایەتی گرفتی نامێنێت؟ ئەی پاگەندەی ئەنارکیستبوونی نووسەر لەپەناو چییە و ئەنارکیزم لای ئەو چی دەگەیەنێت؟ ئایا ئەنارکیزمەك كە نووسەرلەنو ئەو نووسینەی پشنیاریدەکات و پاگەندەی دەکات، بەجگە لە هەمان "بەچوونی وردەبەرجوازییانە" كە مارکسیستەکان تەمەت دەیدەنە پاڵ هزر و بزووتنەوەی ئەنارکیستی، چی دیکە دەتوانێت ببێت؟

ئەی لە کام سەردەم و کام گۆشەی جیهان لە سایەی دەوڵەت و فەرمانداریی و پارتایەتی ڕویداوە " زامنکردنی ئازادیی و دادپەروەریی کۆمەڵایەتیی. " مسۆگەربکرێت، تاکو لە سایەی سەروەریی بەرجوازی کورد پەرجووی ئاوا ڕوبدات ؟

دوا جار دەکرێت "ڕوناکبیری ئەنارکیست" بە ئەمەی خوێنەر بڵێت، کە ئەو بەجگە لە پێکهاتەیەکی قووچکەیی و نوێنەندگەرای دەوڵەتیی و فەرمانداریی لە " بەکانتەن کردنی ناوچەکانی هەرێم لە ناوخەداو گرەدانەوەی بە مەرکەزی هەرێم." چ تێگەیشتنێکی دیکەی هەیە؟

بە گوێرەی بەچوونەکانی پێدەن تاکو بەکچین، کە وەك ئەنارکیستەك لەبارەی خەباتەوەبەریی و فەدراڵیزم زۆرترین قسەیان کردووە، کاتێك کە ناوچەکان بکرێنە کانتەن، واتە بڕاوەبردنی کۆمەڵکان بەسەر کانتەنەکان و لێنۆ کانتەنەکان بەسەر ڕێکخراوە و هەروزیە کۆمەڵایەتیەکان دابشکدەکرێت و پێکهاتەی نوێنەدیانە و قووچکەییانەی بڕاوەبردن ڕەتدەکرێتەوە و بڕاوەبردن ئەتەنمیانە دەبێت و لەسەر بنەمای فەدراڵیزمی نادەوڵەتیی پشتبەستوو بە دەمکراسیی ڕاستەوخە ڕێکدەخرێت.

ئیدی "گرەدانەوەی بە مەرکەزی هەرێم" چ داهێنانێکە و دەکرێت بزانین لە کۆی هزر و بزووتنەوەی ئەنارکیستی ئاوا بەچوونێك بە فەدراڵیزم و پێکهاتە و ڕێکخستنی فەدراڵیستی هەبووە و هەیە و کامە بنەمای ئازادیخوازیی ئەنارکیزم پشتیوانی لە ئاوا بەچوونێکی وردەبەرجوازییانە ** دەکات؟

---

* "گومان نیەکەم فەانی" : پەند و دەستواژەیەکی کەلهوریی ناوچەی کرماشانە.

** وردەبەرجوازی : مەبەست ڕەفەرمکردنی بڕاوەبردنی نوێنەندگەرا و قووچکەیی دەوڵەت و فەرمانداریی و پارتایەتییە، هەر بەچوونێك کە لەتێك هەبوونی سەروەریی چینایەتی، ڕێکخستن و پێکهاتەی قووچکەیی و

نوێندگەرا و بەرتەریی دەستبژێر و هێبوونی پارتیی و فەرمانداریی و دەوڵەت و بازاری کۆین و فرۆشتن گرفتی نەبێت.

بۆ خوێندنەوەی بابەتەکە لەسەر فەیسبووك : https://www.facebook.com/sekoy.anarkistan/posts/554854234708924

*** خوێنەری هێژا بۆ خوێندنەوە و بەراوردکردن دەتوانێت لەم لینکەی خوارەوە بابەتەکەی نووسەر بخوێنێتەوە: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=3238524513274 86&set=a.107045833008150.1073741828.100011082004129&type=3

٢٧ی نۆڤەمبەری ٢٠١٦

بەگەنامەکان لەسەر هاوکاریکردنی داعش! ... نوری بەشیر

جەنگی موسڵ لەشەشەمین هەفتەی خۆیدا بەپێی بەرژەوەندیەکانی ئەمریکا دەواتە پێشەوە. ڕۆژانە هەواڵەکان کەمنین لە تراژیدیای ئینسانی جەراوجەر لەم جەنگەدا ڕووەدەن، لەوەی کەداعش بەرامبەر خەڵکی مەدەنی لەژن و منداڵ و پیر ئەنجامی دەدات، لەبەکارهێنانی خەڵکی موسڵ وە قەڵغانی بەشەری، بەکارهێنانی مناڵان بۆ خۆتەقاندەنەوە، بەردەوامی لەئازاردان و ئەشکەنجە خەڵکی شارەکە، گولەبارانکردن، ترسانەدن و کۆیلایەتی جنسی ژنان. هەروەها گیرخواردنی خەڵکی مەدەنی لەنێوان هەردوو بەرەی جەنگەکەداو لەژێر ڕەحمەتی شەڕی زەمینی و ئاسمانیدا. بینینی ئەو ڤیدۆ و وێنە دزەپێکراوە کەمانەی ناو جەنگەکە کە ویژدانی هەموو مرۆڤێکی ئینسانداست دەهەژێنێت، لەوەحشیگەریەک هەردوو لایەنی جەنگەکە لەو جەهەنمەی کەبۆ خەڵکی مەدەنی موسڵیان دروستکردوە بوونەیە لەڕۆژانەی جەنگی کۆنەپەرستانەی بەرەی تیرۆر دژە تیرردا. بەرەی دژی تیرر لەژێرناوی ئازادی موسڵ و رزگاری خەڵکی موسڵدا و

تیرۆریستانیش لەژێر ناوی بەرگری و پیادەکردنی سەوابتەکانی ئیسلامدا، هەموو شتێکی ئینسانیان ژێر پێناوەو هەروەها سیمای شارستانیەتیان بەو کۆمەڵگاو شارەکەوە نەهێشتەوە. ئەگەر هەر لەماسمیدیای بۆرژوازیەوە بۆوانین و بەشێک لەهەوڵەکان ببیستین و ببینین کەهێشتا ئەحصایی تەواو لەکوشتار و پشێلکاریەکان نادەنە دەست، تەنها لەمانگی ئۆکتۆبەردا بەپێی قسەی نەتەوە یەکگرتووەکان لەکۆی 1792 کوژراو لەعێراقدا 1120 ی مەدەنیە، تەنیا لەو جەنگەی موسڵداو لەوماوەیەدا 566 مەدەنی کوژراوە. هەروەها هەر بەپێی بەشی پەنابەری نەتەوە یەکگرتووەکان کەلەم جەنگدا چاوەڕێی یەک ملیۆن ئاوارەن، لە کۆی ئەو یەک ملیۆن و نیوە کە لەنێو بەرداشی رەحمەتی ئاگری هەردوو بەرەی جەنگەکەدان لەموسڵ، سەد هەزاری تێپەڕاندوە. ئەم گۆشەیە لەهەواڵەکان ئەوە دەردەخەن کە رۆژانە خەڵکی مەدەنی بەدەست ئەو هێزانەوە چیان بەسەر دێت و چی کارەساتێکی ئینسانی دەخولقێت. جەنگی موسڵو جەنگی سوریا و لیبیاو یەمەن لەژێر ناوی دژی تیرۆردا، هەمووی پەیەی شەرمەزارین بەنێوچەوانی سیستەمی سەرمایەداری و دەوڵەت و دەسەڵاتە بۆرژوازیەکانیانەوە.
لەلایەکی ترەوە دەردەکەوێت کەروخساری مەدەنیەتی کۆمەڵگا و ژێرخانی کۆمەڵگا چی بەسەر هاتووە، داعش لەدوو ساڵی رابردوودا بەتێکدانی روخساری مەدەنیەتی کۆمەڵگا و پشێلکاری مافەکانی مرۆڤ لەژێر ناوی ئەوانە روخساری کوفرن و لەگەڵ ئاینی ئیسلامدا نایەنەوە، مۆری خۆی داوە لەو کۆمەڵگایە. ئەوەی کەماوە بەلێدانەکانی ئەمریکاو هاوپەیمانانی ئەوەندەی تر وڕان دەکرێن. هەواڵی تەقاندنەوەی ئاخرین پردی سەر روباری دیجلە بەناوی پردی فەیسەیە لەلایەن هاوپەیمانانەوە، ئەمە ئاخرین پردەڵەکی پێنج پرد کە چوارەکەی تر پێشتر تەقێنراوەتەوە، ئەم پردانە بەسەر روباری دیجلەوەن کەشاری موسڵ دەکات بەدوو بەشەوەو پردەکان ئەمبەرو ئەوبەری شارەکەی بەیەکیەوە بەستبووەوە، پردەکان رێگای هاتووچۆی ئەمبەرو ئەو بەر بوو، تەقاندنەوەی پردەکە لەژێر ناوی دابڕانی داعش لەیەکتر لەبەری رۆژئاواو رۆژهەڵاتی موسڵدا، کۆشەیەکی گەورە بۆ خەڵکی موسڵ دروستدەکات. هەروەها وێرانکردنی ناو شارەکەیش لەخانووبەرەو بیناکانی دەوڵەتی لەقوتابخانەو نەخۆشخانە… بەهۆی ئەم جەنگەوە دەردەکەوێت کەروخساری مەدەنیەتی ئەو کۆمەڵگایە بەپێوە نەماوە. بەجیا لەوەی کەهەر هێزە کەداعش لەناوچەیەک دەردەکەن و خۆیان جێگرەوەی دەبن، بەپێی مەرام وسیاسەتی خۆیان هەوڵدەدەن لەوناوچەیەدا کاربکەن و سیاسەتی خۆیان پیادە بکەن و خۆیان دەرخەن؛ لایەنێک کەنیسەکان دەکاتەوەو ئەوی کەمزگەوت و ئەوی کەیان ئاگای تایفی و قەومی لەسەربانەکان بەرزدەکاتەوە.

لەگەڵ هەموو ئەو کارەساتانەدا، لەخودی دانپیانانی میدیاو ماسمیدیای ڕۆژانە هەواڵی بڕژوازیدا، بەگەنامەی نوێ لەسەر هاوکاری داعش لەلایەن بەرەی دژی تیرۆر دژی داعش کەلەم جەنگەدا بەشدارن ئاشکرا دەبێت. کەهەموو ئەمانە بێ هەر مرۆڤێکی ئینساندۆست و لایەنێک کەمەسەلەی ئینسانی بێ ئەصڵ بێت دەبێت خۆشباوەڕی بەو هیزانەی هەردوو بەرەی جەنگەکە نەمێنێت، بەهەموو هێزەکانی بەشداربووانی و و هەموو جۆرە رەنگە دینی و قەومی و تایفیەکانەوە، زەروورە کە ریسوا بکرێن.
ئاخرین بەگەنامەکان لەهەواڵەکانی کۆمەك و هاوکاریکردنی داعش و ڕێکەوتنەکان لەسەر بەشداری لەم جەنگەدا دەردەکەون. لەلێکۆڵینەوەی تازەدا کەلە 22ی نۆڤەمبەردا و لەلایەن بی بی سی یەوە بڵاوکراوەتەوە، واتە چەند ڕۆژێک لە مەوبەر بەناونیشانێکی گەورە پرسیار کراوە، ئایا داعش چۆن یارمەتی و کۆمەکی و تەقەمەنی پێدەگات، لەرونکردنەوەکەدا دەڵێ لەرێگای ئەمەریکاو سعودیەو وڵاتانی ئەوروپاو تورکیاوە هاوکاری دەکرێت. لەسەر ئەمە رونکردنەوەی زیاتر دەدەن و دەڵێ لەوکاتەی کەچەک و تەقەمەنی لەوڵاتانێکی ئەورپاوە دەکرێت لەماوەی دوو مانگدا دەگاتە دەست داعش. جەیمس بافیان و دەستە پشکنەرەکەی و وەک دەستەیەکی ڕۆژنامەنوس، کەدەچنە شارچکەی قەرەقوش لەنزیک موسڵ لەپاش دەرکردنی هێزەکانی داعش لەو ناوچەیەو بەجێمانی کەلوپەل و تەقەمەنی هەموو شتەکان دەبینن. ئەم دەستەیە کە سەر بەرێکخراوێکی سەربەخۆن و بنکەیان لەبەریتانیایە، لێکۆڵینەوە لە چەک و تەقەمەنی دەکەن لەئاستی دنیادا، ئاشکرایان کردوە کەئەم چەک و تەقەمەنیانە بەرەسمی ئەمریکاو سعودیە لەوڵاتانێکی ئەوروپا کۆیوانە بەحساب بێ ئەپۆزسیۆنی پڕ ئەمریکایی لەسوریا کەدژی ڕژێمی بەشار ئەسەدن ناردراوەتە تورکیا، بەنام دیارە لەرێگای دەوڵەتی تورکیاوە و بەپێی ڕێکەوتنی ژنەوا، بەزویی گەیەنراوەتە هێزەکانی داعش لەسوریا و عێراق. بەتایبەت بەشێکی ئەو هاوکاریانەی داعش لەتەقەمەنی کەنیوە ئامادەن بێ بەکارهێنان، مارکەکانی سەری تورکین.
هەر لەلایەکی تریەوە هێزەکانی بەشداربوونی جەنگەکە هەریەکە لەئەمریکا، تورکیا، ئێران، هێزە چەکدارەکانی بارزانی، حەشدی شەعبی و هێزی سەربازی و پۆلیسی عێراقی بەبەرنامەو بەرژەوەندی خۆیانەوە چونەتە ناو جەنگەکەو بەشداری دەکەن و ئامادەکاری بەشی خۆیان لەموسڵی دوای داعش دەکەن. بەدانپیانانەکانی ئەمریکاو حکومەتی عێراقی، لەوەی بارزانی و پێشمەرگە پارەیان وەرگرتوە بێ بەشداری لەم جەنگەدا، بەتایبەتی ئەمە بەدوای قسەکانی مەسعود بارزانیدا لەبەعشیقەدا دێت، کەوتی دوای دەکردنی هێزەکانی داعش

لەموسڵ ئەمە هێزی پێشمەرگە ناکشێنیەوە، ئەوەبوو یەکسەر وەڵامدانەوەی عەبادی و تاکیداتی ئەمەریکای لێکەوتەوە کەپشتر ڕێکەوتوون لەسەری ئەوەی کەهێزی پێشمەرگە بەشداری ئەم جەنگە پێدەکەن بەدوای دەرکردنی داعش لەموسڵ دەبێ بکشێننەوەو لەبەرامبەردا بڕی 415 ملیۆن دۆلاریان داوەتە بارزانی. هەر بۆیە بارزانی زوو لەقسەکانی پاشگەزبۆوە.
هەروەها بەجیا لەوەی کەهەرزوو هێزەکانی هاوپەیمان تاکیدیان لەهێشتەوەی ڕێگا بێ دەرچوونی هێزەکانی داعش کردوەو هەواڵەکان ئەمەش پشت ڕاستەکەنەوە کە 200 داعش بەرەو سوریا دەرچون پەیوەندیان بەداعشەکانی سوریاوە کردەوەو لەوی دەجەنگن، ئەمە بەجیا لەو داعشانەی کەدەوترێ لە ڕێگای هێزەکانی حکومەتی تورکیاوە کەلەدەوری موسڵ بەڵکراون و نەجاتدراون.
هەموو ئەمانە کەگۆشەیەکی بچوکن لەتێپەڕاندنی ئەم ماوەیەی جەنگدا کەئاشکرابوون، بەڵام زۆری تر ماوەکە لەدریژماوەی جەنگەکەو دوای جەنگەکەدا لەهاوکاری داعش و بەگەنامەو پێشێلکاریەکان دەردەکەون. بەڵام ئەوەی دەبێ سەرنجی بدرێ ئەوەیە بەپێی سیاسەت و بەرنامەیەکی پێشوەختی و بەگەنامەکان لەهاوکاری لایەنەکانی دژە تیرۆر لەئەمریکاو هاوپەیمانانی لەم جەنگەدا نەک دژە ئیسلامی سیاسی، سەرەتاکانی دیارە کەدوای دەرکردنی هێزەکانی داعش لەموسڵ، دەبێ خەڵکی موسڵ چی بەڵایەکی خراپتری بەسەربێت لەوەی کەئێستا هەیانە، بەدەست دەستەجاتی ئیسلامی سیاسی ترو هێزی قەومی و تایفیەوە لەجەنگ و کوشتارو هەژاری و بیخانەو لانەیی و چەندبەرەکی کەبەسەریاندا دەسەپێت. کە کاریگەری ئەوانە هەموو خەڵکی موسڵ و کوردستان وعێراق و ناوچەکەش دەگرێتەوە. ئەمە ترسێکەو واقعیەو دەبێ بەجدی وربگیرێت، کە تەنیا بەهێزی خەڵکی کرێکارو زەحمەتکێش، کۆمۆنیستەکان و بەرەی ئازایخواز دەتوانرێت بەری پێبگیرێت.

27/11/2016

دۆ بۆتە پشیلە ...

عەبدولـموتەڵیب عەبدوڵڵا

لە راستیدا باوەڕم بە هیچ نییە
تازە دنیا خۆش ناکاتەوە
بەڵام وا خۆم نیشان دەدەم
وازم لە خەمان هێناوە
ئەوە منم
رۆك پێچەوانەی مردن دێم چاوەڕوانی دەیبا
بەڵام باوەڕم بە هیچ نییە
دەزانم دێ نائارامە
وەك ئەوەی کەسێ لە دەرگا بدا و بڕۆ
لە خەو هەڵسە دنیا دەڕوا
قاچەکانم لە هیچ دەئاڕێن
دەرگا دەکەمەوە پشیلەیەك دەمیاوێنێ
گوێ لە پشیلە دەگرم
وەك ئەوەی گوێ لە دێ بگرم
دەڕۆم هیچ نییە
تازە دێ خۆش ناکاتەوە
دەزانم ناتوانم واز لە خەمان بێنم
دەگەڕێمەوە وا خۆم دەردەخەم هیچ نەبووە
دێ لەبن خەمان دەناڵێ
چاوی پشیلە لەبن تاریکی دەتروسکێ
تازە خەیاڵ خۆش ناکاتەوە
وەك ئەوەی بڕۆم بڕۆم بە هیچ نییە
خەو دەمباتەوە
لە خەونمدا دنیا دەڕوا
رووم لە تاریکی وەرگێڕاوە
نازی پشیلە دەکێشم
دەرگا دەکەمەوە
رۆك پێچەوانەی تاریکی دێ دەمیاوێنێ
دەڕۆم هیچ نییە
دێم بێتە پشیلە

16/10/2016

مەرگی کاسترۆ و هەواستی کۆمۆنیستەکان !! ... سەردار عەبدوڵا حەمە

ئایا کاسترۆ کۆمۆنیست بوو؟کاسترۆ دیکتاتۆر بوو ؟ کوبا سۆشیالیست بوو ؟پروپاگەندەی ئیمپریالیزم و دەستکانی لە جیهاندا بۆ ناساندنی کاسترۆ چەندە ڕاستە ؟ئایا کوبایی پڕ غۆربیەکان بۆ ئاهەنگیان گێڕا بۆ مەرگی کاسترۆ؟ کۆمۆنیستێ ئەنتی ئیمپریالیستەکان کێن ؟ ئایا بۆچی زۆرێک لە هاوڕیانی کۆمۆنیستی کرێکاری وەک چەپی ئەنتی ئیمپریالیست باسیان لە مەرگی کاسترۆ کرد؟. ئەمانە زۆر پرسیاری تر لە دوای مەرگی کاسترۆ وەڵام درانەوە . منیش لە ڕوانگەی خۆمەوە وەڵامی ئەم پرسیارانە دەدەمەوە.

مەرگی کاسترۆ بۆ من جێگای نیگەرانیە وەک ئینسانێک . کەسانێک لە فلوریدای ئەمەریکا بۆ ناوی بەرهەڵستکارانی کوبا ناسێنران هاتنە سەر جادە و خۆشحاڵی خۆیان بۆ مەرگی کاسترۆ دەر ڕی دیارە ڕاسیستەکانی ئەمەریکا لە پشتی ئەمەوە بوون ، بۆ بەوای من خۆشحاڵی دەر بەین بۆ مەرگی هەرکەسێک سەرچاوەکەی فاشیزمە ، ئەوەش بەرهەمی دیموکراتیەکەی ئەمەریکایە . ئەگەر مەرگی هەرکەسێک بۆ ئاوات بخوازی نیشانەی بێتوانایی خۆتە لە سەلماندنی بیرو ڕاکانی خۆت لە بەرانبەریدا ،تۆ ئەگەر دژی کەسێکی فاشیست و دیکتاتۆریش بیت دەبێ هەوە بەدی عەقڵە فاشیەکەی ودەساتە فاشیەکەی بکوژی نێک خاوەنکەی. ئەو شادی دەربەینە ئەوەندە شەرم هێنەر بوو سەرکی گەورەترین هێزی ئوپۆزسیۆنی کوباش دژی ڕاوەستا.

ئەگەر بەمە سەر کۆمۆنیست بوونی کاسترۆ و سۆشیالیست بوونی کوبا دەچێم ئەگەر پەوەری ڕابەڵی کۆمۆنیست ئەوە بێت وەک پشتەوەی چینی کرێکارو سازماندانی ئەم چینە بۆ شۆرشی کۆمەڵایەتی وسۆشیالیزم چاوی لێ بکەین ، وە هێزی سەرکی شۆرش چینی کرێکار بێت ڕابەری کردنی ئەم چینەش بۆ شۆرش ئەرکی ڕابەڵی کۆمۆنیستی بێت ئەو کات ناتوانین بڵێین کاسترۆ ئەو ڕابەڵە کۆمۆنیستە بوو چونکە هێزی سەرکی شۆرشکەی توژی ووردە بورژوازی بوو بە ڕادەی سەرکیش ڕۆشنبیران بوون وڵە شۆرشی کوبادا چینی کرێکار و تێناێت جوتیارانیش هێزی

سەرکی نەبووون وە سیاسەتی ئەو شۆشە کرکاری نەبووو. ئەو سۆشیالیزمەی کە کاسترۆ وجەنگاوەرانی کوبا کە ئەو کاتە چیکفاراشیان لە گەڵدا بوو لە سەرەتای شەشدا بانگەوزایان بۆ دەکرد جگە لە سۆشیالیزمی یەتەپی ووردە بورژوازی هیچی تر نەبوو بۆیە سیستەمەکە لە دوای سەرکەوتنی شۆرش نەیتوانی ببێتە سۆشیالیستی وە نەیتوانی لە سەرمایەداری دوورتی زیاتر بڕوات . بە پاراستنی ئەم جۆرە سیستەمەو بە مانەوەی خۆی لە بەرانبەر هێزە بەرژوازیەکانی لایەنگری بازاری ئازاد چ لە ناوخۆ و چ لە دەرەوە پەیوەستی بە سەرکوت بووە و جۆرێک زەبروزەنگ کە یەکسانە بە دیکتاتۆریەت
هەر لە ساڵی ١٩٥٩ وە کە شۆرش سەرکەوتنی بە دەست هێنا تا ئێستاش لە کوبا سۆشیالیزم دانەمەزراوە لەم ووڵاتەدا بۆچی؟ یەکەم لە هەر وڵاتێکدا کە شۆرشی سۆسیالیشتی تەدا ئەنجام بدرێ ئەرکی شۆڕش هەڵوەشاندنەوەی کاری بە کرێ و خاوەندارێتی تایبەتیە تەنانەت بە خاوەندارێتی دوورتیشەوە ئەم کارە نەکراوە لە کوبا، دووەم هەڵبژاردن لە ڕێگای کەبونەوە گشتیەتەکان و شوراکانەوە نەکراوە لەو ووڵاتەدا ، نەدەبوو سەرۆک کۆماریش خودی کاسترۆ بێت بە ماوەی ٤٧ ساڵ بە بە هەڵبژاردن.
ئەگەر کوبا سۆشیالیشت نیە ئەی چیە؟ بە بۆای من کوباسەرمایەداری دوورتیە ،سەرمایەداری دوورتی وەک مارکس دەڵێت هەنگاوەک لە پێشترە ، ئەمە بە وایە چونکە ئابوری لە دەست دوورت بێت باشترە تا لە دەست چەند دوورمەندەک بێت ،چوکە دابەش کردنی سامانی ووڵات زۆر ناعادیلانە تر دەبە. لە سەرمایەداری دوورتیدا بەشەک لە سامان تەرخان دەکرێ بە خێکی کەم دەرامەت کەمێیک دەسکەوت هەیە کە زۆربەی خێک سوودی لە دەبینێت وەک خێایی کردنی خزمەتگوزاری تەندروستی وخوێندن و بیمەی بێکاری و بیمەی پێکەوتو بە ساڵاچوکان وخانە نشینی لە سەرمایەداری دوورتیدا دەسەڵات ئۆریستۆکراتیە ،هێزی سوپاو پۆلیس ودەزگا هەواڵگریکان و ئەمن لە خزمەتی مانەوەی ئەم دەسەڵاتدایە ، کوبا وابوو.
جا ئەگەر لایەنێک دیەوە ئەم بارودۆخە تێک بدات وبیەوێ سیستەمی بازاڕی ئازاد لەجیاتی سیستەمی سەرمایەداری دوورتی دا بنێ ئەوا زەبرو زەنگێک پەیوستە ئەم زەبروزەنگە لەلایەک بەقازانجی مانەوەی دەسەڵاتە کە چینی بورژوازی ئۆریستۆکراتی سودی لە دەبێنیت لە لایەکی تریش بە قازانجی زۆربەی خێک چونکە ئەو دەسکەوتانە لە دەست دەدەن کە سەرمایەداری دوورتی بۆی دابین کردوون ،لە هەمان کاتدا سیستەمی سەرمایەداری دوورتی دەکرێ بە ناوی سۆشیالیزم و کۆمۆنیستیەوە بێت یا بە ناوی قۆمی ونیشتمانیەوە بێ ، وەک

دەوڵەتەکەی جەمال عەبدولناسر لە میسر و بەعس لە عێراق سوریا وقەزافی لە لیبیا ،(ئەوەش لە بەر چاو بگرن کە کاسترۆ دەستی سەدام و قەزافیش بوو بەڵام وەک ئەوان دەندەن وفاشیست نەبوو) .
لە سەرمایەداری بازاری ئازاددا ئەو خزمەت گوزاریانەی وەک تەندروستی و خوێندن وئاو وکارەبا هەمووی دەبنە کاڵاو خەڵکی دەبێ بە پارە بیانکڕێ جا ئەوەی پارەی نەبێ یا کاری نەبێ لە یان بەبەش دەبێ ئەمەیە جیاوازی نێوان سیستەمی بازاری ئازاد وسیستەمی سەرمایەداری دەوڵەتی ، ململانێی هێزی دژەکیش بە تایبەتی ئەمریکاو ووڵاتانی یەکگرتووا لە گەڵ کوبا هەر لەسەر ئەم بنچینەیە ، واتە کوبا چەک دانادا بە سیستەمی بازاڕی ئازاد کە کەیانوێ کوبا و ئەو ووڵاتانەی لە ژێر کاریگەری کوبان بکەنە بازارێک بۆ خۆیان وهەژموونی خۆیان بە سەریاندا بسەپێنن قازانج و سوودیان بۆ باشتر بێن لە کاتێکا سەرمایەداری دەوڵەتی لە یەکێتی سوڤیەت و بلۆکی بە ناو سۆشیالیشتی ئەورپا چەکی دادا بۆیان.
کۆمۆنیستەکان ناتوانن بە کوبا وێکچوونی سۆڤیەتی جاران بڵێن دەوڵەتی سۆسیالیستی لە بەرانبەر پەوپاگەندەی سەرمایەداری بازاری ئازاد و دیمکراسیەکەیدا ناکرێ وەک دەوڵەتێکی سۆشیالیست دیفاع لە کوباش بکەن وە ناتوانن وەک ئابڵۆقەکی کۆمۆنیشتیش دیفاع لە کاسترۆ بکەن . وەک ئەرکی کۆمۆنیستەکان دەبێ پشتیوانی بکەن لە کوبا سەبارەت بە ریفۆرمەکانی نێک بە ستراتیجیەکەی چونکە ستراتیجیکەی سۆشیالیزم نیە ، ستراتیجی کۆمۆنیستەکان سۆشیالیزمە نەک ریفۆرم .
کۆمۆنیستەکان زۆر بە شەفافیانە دەبێ بیرو ڕای خۆیان ئاگەیەنن وئەو چرایەی هێدایەت گرتوە بە ڕۆشنایی بیری کۆمۆنیزمی خەڵکی ستەم دیدە نەهێن کز بێت ،دەبێ هەمیشە ڕووناک بێت. کاتێک دیفاع لە کوبا وکاسترۆ دەکەن وەک خۆی بیکەن زیاتر نا ، هەمیشە ئەو پرسیارە لە بەردەم خۆیان دابنێن ئایا کوبا سۆشیالیست بوو یا سەرمایەداری؟ ئەمە بکەنە پێوانە بە دیفاع کردنەکەیان .
بەڵام ئەوەی من بینیم لەم ماوەیەدا و بە دوای مەرگی کاسترۆ پشتیوانی و دیفاع لە کاسترۆ و لە کوبا لە ئاستی خۆی زیاتر بوو بە ئەو کەسانەی خۆیان بە ئابڵۆی کۆمۆنیستی کرێکاری دەزانن .
کۆمۆنیزمی کرێکاری دەبێ دیفاع بکات لەو دەسکەوتە ریفۆرمانەی لە کوبا بە خەڵکی ستەم دیدە بە دەست هاتون ولە دژی ئەو گەمارۆی ئابوریەی ئەمریکاو ڕژائاوا بن دەبێ شەڵگیرانەلە بەرانبەریدا ئابووستن ، دەبێ ئەوە بووترێ کە ئەمە دڵاندانە ترین سیاستێکە کە ئەمریکاو سەرمایەداری بازاری ئازاد ئەنجامی دەدەن لە دژی کوبا وخەڵکەکەی.

دەبی دیفاع لەخەڵکی کوبا بکرێ هەوڵ بدرێ لەوەدا شکستی سۆشیالیستی ئەنجام بدرێ نەک لەوەی کە ئێستا دەسەڵاتدارێ هەرووک چۆن لە بەرانبەر سەرمایەداری بازاری ئازاد تەنها ئەلتەرناتیف سۆشیالیزمێ بە ئاویش هەروایە وە لەبەرانبەر پروپاگەندەی دیکتاتەر بوونی کاسترۆ ئاو ڕاستییەکەیش بەمین کە ژمی ئەمریکاو لایەنگرانی بازاڕی ئازادیش دیکتاتەرن ، هەڵبژاردنی ڕاسیستکی وەک ترامپ وفاشیستکی وەک ئوردوغان و ئاو هەموو دیکتاتەرەی کە دیموکراتی و بازاڕی ئازادکەی ئەمریکا هەر لە لە سعودیە وخەلیج و پاکستانەوە بگرە تا دروست کردنی قاعیدە و داعیش بەرهەمی هێناوە ، دیکتاتەریکەی کاسترۆ هەر هیچ نیە لە چاو ئاوانەی ئاودا .ئەگەر کاسترۆ ٤٧ ساڵ سەرکە لە ئەمریکاش هەر ٤ ساڵ جارێک سەرکەک هەڵدەبژێن جیاوازیان نیەهیچ کامیان سۆشیالیزمیان دانەزراندووە بە خەڵکی ووڵاتکەیان بە جیهان ، لە کاتیکا ئەمریکا ڕیژەی تاوانیشی زۆر زیاترە ،هەر لە هیرۆشیماو ناکازاکی وجەنگی ڤیەتنامەوە بگرە تاجەنگی عێراق و سوریا و لیبیا ویەمەن بە سەدان ملیۆن بوونە قوربانی سیستەمی دیمکراتییەکەی ئەمریکا. لە ئەمریکا دیموکراتی بە خەڵکەکەی نیە بە ئەقلیەتکی بورژوازیە هەر کاتێ کرێکار توانی هەزی کاری خۆی نەفرۆشت و کاری بە کرێ ی نەکرد بە ئاوەی بژی ئاوە دیموکراتیە.

هەموو دەوڵەتکی سەرمایەداری ئەگەر چی سەرمایەداری دەوڵەتی بێت یا سەرمایەداری بازاری ئازاد بێت دیکتاتەریە ئەگەر لەرەو لاوە هەندک دەسکەوت و ئەفەرم هەیە ئاوە بەرهەمی خەبات و ئەنجی هەزی چینی کرێکار وچەپ و ئازادیخوازەکان ورادیکالیزمی کەمەگایە نابە مەرکی دەوڵەتە بۆرژوازیەکانی لە بدرێ ببێتە خەسڵەت سیفاتی ئەم دەوڵەتانە وە وەها نیشان بدرێ دەسکەوتی دیموکراتیەکەی ئاوانە .

نابە کەمۆنیستەکان وەک چەپەکانی ئەنتی ئیمپریالیست هەڵویست بگرن لە سەر کوبا، چەپی ئەنتی ئیمپریالیست جگە لاوەی کوبا بە سۆشیالیست ناو دەبات هەر هیزێکی تریش لە دژی ئیمپریالیزمی ئەمریکا بجەنگێ بە شەڕشگێڕ ناوی دەبات بە ئیسلامی سیاسی جۆری ئێران وحزب اللەو تەنانەت هەندکیان القاعدە و داعشیش بە شەڕشگێڕ ناو دەبەن. دەبە کەمۆنیستە کرێکارەکان خۆیان لەم جۆرە هەڵوەست گرتنە بپارێزن کە بەداخەوە ئاوەی بینم لە تەڤە کەمەایە تیەکان هەندە لە کەمۆنتی کەمۆنیستەکان ناشفاف بوو ، زۆر تر کوبایان وەک سیستەمێکی سۆشیالیست ناساندووە لە باشترین حاڵەتیاندا هەندکیان دەڵێن کوبا سۆسیالیشت نیەو و کاسترۆش کەمۆنیست نەبوو بەڵام لاوەدا ناشفاف بوون کە ناڵین بۆچی وایە ؟ کە زیاتر لە هەوەستی چەپەکی ئەنتی ئەمریکایی و ئەنتی ئەمپریالیستی دەچێت چونکە بە

هەموو شۆیەک وەسفی کوبا دەکەن . ئەگەر هەرکەس چاویان لە بکات جیایان ناکاتەوە لە چەپە ئانتی ئیمپریالیستییەکان لە کاتکا کەمەنیزمی کرێکاری لە دوای خباتکی تیری دوورودرێژ توانی سنوری خۆی دیاری بکات لە گەل ئەم جۆرە چەپە.

سەردار عەبدوڵا حەمە
٢٧/١١/٢٠١٦

چەند سەرنجێك سەبارەت بە خۆپیشاندان … کارا فاتیح

یەکەم: خۆپیشاندانی مەدەنییانە یان نامەدەنییانە

بەو پۆوەر و تێگەیشتنەی دەسەڵاتدار و دارودەستە و (هەشبیر!)انی چواردەوریان، بە مەدەنیەت و مەدەنیبوون هەیانە و وشکەیشان خستوەتە سەر زاری خەڵکی تر و کردوویانەتە دەمامکی کەستێتییەکی عاقڵ و هەشبیر و خاوەن هەڵوێستی شارستانییانە و دوور لە هەڵچوون و تووندوتیژی، هەشتا هەموو هەڵوێست و سیاسەت و پلان و هووبڵووبوونەوەکانی دەسەڵاتداران و یاسا و بنەماکانی فەرمانڕەوایان نامەدەنییانەیە، (بە گومان وەك گوتمانبە پۆوری خۆیان بە مەدەنیەت، دەنا دەزانین ئەم بۆچوونە دەقیق نییە) لەوشەوە بە شۆڕبوونەوەی بە ژیانی تاکەکان، لە ئاستی هەڵگرتن لە منداڵ، پیر، ژن، باندەر، ئاژەڵ، زانست، زەوی، ئاو، کارەبا، هاتوچۆ و خاوێنی و هەموو مافێکی تاك و گشتی نوقمی ژیانێکی نامەدەنین، کۆچی دەسەڵاتدار و هەشبیرانی چواردەوری لە سەروەختی خۆپیشاندان، داوای خۆپیشاندانی مەدەنییانە دەکەن، ئەم ئاوازەیشیان خستوەتە سەر زاری هەموو هەڵە بەناو ئۆپۆزسیۆن و خوێندەوار و بە ناو هەشبیرەکان و گەل و گەمژەکەی خوارەوەی کەمەگایش بە ئاگا لەوەی دەسەڵاتداران بە چ مەبەستێك ئەم ژەهرە بەناو دەکەنەوە، دەیەنێنەوە و دەیەنێنەوە و لە واقیعیشدا پراکتیکی دەکەن، کەسێك ناپرسێت، ئەی دەسەڵاتداران کە ژیان لە ژێر سایەی ئەودا هەموو چرکەیەکی نامەدەنی و تانەت وەحشیگەری بەت و

هەرچی گیاندار و بێ گیانێ لە ڕۆژ و بەها خاڵی کرابنەوە، ئیتر بۆچی تەنها دەتانوەت، خێپیشاندان مەدەنی بێت، کە دیارە کاتێك دەڕۆن با خێپیشاندان مەدەنییانە بێت، مەبەستیان ئەوەیە شتێك بە ناوی خێپیشاندان بە هیچ مەترسییەك و تەنانەت بە هیچ وەڵامدانەوە و حسابکردنێك بە داواکاریی خێپیشاندەران بڕوا بچێت و دەخی باڵادەست وەك خۆی بمێنێتەوە، دەنا خۆ دیارە سەدان جار هیچ شتێکی وەك تەقەکردن و سوتاندن و توندوتیژی و پۆلاماردانیش ووی نەداوە، بۆیە دەسەڵاتداران بڕدەوامن لە ڕەفراندن و تیرۆر و ئەشکەنجە و تەقاندن و دەرکردن.
بۆیە پێویستە لە ئاستی تیۆری و پراکتیکدا ڕووبەڕووی دەستەواژەی خێپیشاندانی مەدەنییانە ببینەوە و نەهێڵن و لە ژێر ئەم ماسکەدا تەنها ئومێد، کە خێپیشاندانە لە بار ببرێت و خێپیشاندەران ببنە گاڵتەجار و مەزەی حاکیمان و هیچ شتێك لە دەخەکە نەگەڕێت.
بۆیە دەبێت خێپیشاندان نامەدەنییانە بێت، بە ئەوەی کەتایی بە هەموو سیمای نامەدەنی و وەحشیگەریی دەسەڵاتداران بهێنێت و ژیانی مەدەنی بە هەموو کەمەگا و زیندەوەر و بەگیانان بگەڕێتەوە.

کەستەک... ...پشکۆ ناکام

.....هەر وەک لە ناو خەڵکا باوە و باس ئەکرێت، هەر کاتێک پارتی پاتریيەکەی زەعیف بوو، ئیتر کەچ ئەچێتە کەوڵی خودی سەرکەی بنەماڵە و حیزبەکەی وئیانەوە بە هەر شێوەیەک بێت ڕەڵی ' کوڵی باش' ببینن، بە تایبەتی دوای ئەو شکستانەی سەرکەی بنەماڵە لەسەر ئاستی هەرێم و عێراق تووشی بووە و دواتر تەوگلانی زیاتر و زیاتری ژێمەکەی هەولێر لە گەندەڵیی ئابووری ئابووری و ئیداری و ئەخلاقیکان، وەک نە بایان دی بە نە باران داوا لە حیزب و لایەنەکان ئەکات: نوقتە سەری دەڵ ، لە ئەوەوە دەست پێ بکەنەوە !لەوانەیە بنەماڵە و پارتی گاڵتە بە ئەقڵی حیزبە کلاسیکەکان بکەن، بەڵام گاڵتە کردن بە هەست و کەرامەتی کەمەڵانی خەڵک کارەکی هەروا ئاسان نیە گەر مەحاڵ نەبێت ، گەلانەوە بە سەری دەڵێ ئەوانین و موحاسەبە دادگایی کردنیش لە ووداوەکانی دەڵکانی پشوو ناکرێ و ئەو یارییە هەرزانەی دەسەڵاتی هەولێر بە باج دان گوزەر ناکات .. ئەگینا خۆ لەو هەموو هەڵەشە و لوت بەرزی و غرورەی سەرکەی

بنەماکە و حیزبەکەی لەپەوا عال و سال خەی ئەهنتە پەش چاو ! گەر سەیری تەوقیتی سەری دەکەکەی ئەمجاریان بکەین بە ئاسانی تێئەگین بەچی جارێکی تر قەوانە سواوەکەی' دانیشتن ' لە ئەیانەوە :

– پاش ئەوەی سەرکەی بنەماکە لە باشیک لەدەمی دەرچوو کە هەزی پەشمەرگە لە دوای ئازاد!کردنی موسڵ ناکشتەوە، هەر زوو عەراق و ئەمریکا هەنایانەوە هەش خەی کە ئاگادار بەت لە ەەککەوتنە ژەر بە ژەرکان(هەرچەندە ئەو 423 ملیەن دەلاری پەشەکەی لە بەری قوربانیەکانی پەشمەرگە خستەتە گیرفانەکانیەوە) ، ئەوبوو بو ناوی سەرکایەتی کورسیەکەی ەاستی کردەوە و ئەباکەکەی خستە پاە کەەی لە زمان و تەرجەمەی قسەکانی لە لایەن میدیا عەرەبیەکانەوە..! بەمەش ئیتر مەودایەک نەما سەرکەی بنەماکە لە ەەککەوتنەکانیا خەی بدزێتەوە کارتەکانی کەوتنە ەوو..

– وەزع و کار و باری تورکیای دەستە ستراتیجیەکەی ئەمەکەی هەولێر، باش نیە و لە چەند لایەکەوە تەکەوتوە، ئەمەش ئوتوماتیکی کاری کردەتە سەر خودی پارتی و تا وەزعی تورکیا خراپتر بەت (کە هیواداریین وا بەت) وەزعی پارتیش باش نابەت بە تایبەتی ئەوەی پەیوەندی بە هاوکاری ئابوری ' نەوت' و سەربازیەکانەوە ' لەدانی گەریلاکانی باکور ' ەوە هەیە، ئەم جوەیەش هەوەکە بە دانانی دەروازەیەک گەر وەزعی تورکیا زیاتر ەوو لە داماین بکات تا بە خشپەیی لەوەی بنە دەرەوە..

– دوای پینە و پەە کردنی درێژکردنەوەی ماوەی سەرکایەتیەکەی، ئەستا بە سەرکی بنەماکە زەحمەتە خەیاتەکی وەک ئەوانەی پەشوو بدزێتەوە دەستیان لە پینە کردنا هەبەت و جارێکی تریش بیخنەوە سەر کورسی سەرکایەتی هەرەم..

– ناەزایەتیەکانی خەک تا بەت فراوانتر ئەبەت و گەر ' گەان' ەگری نەکردایە دەمک چووبوە فەرمی بە گژاچوونەوەی چەکداری، ئەمەش ترسکی ئەوتەی لای بنەماکە و ئەمەکەی هەولێر دروست کردوە کە ئایا تا کەی لەو فەرمەی ئەستای ئەمنەتەوە و فەرمکی تری ' ەاپەین ' ئاسا وەرناگرەت ؟ ئەو کاتە پارتی وەک تاکە هێز ئەکرێتە ئامانج ، چونکە ئەوە هەز و کەسانەی ئەستاش لەگەە پارتیا سەرەتاتکە یانە کە زانیان خەک ەوو لە ەاپەین ئەکات ،بەپەلە گەە ئەگەەن و ئەچنە پاە خەکی نازی، ئەو کاتەش خەک خەی هەوەستی ئەزانەت..

– سەرکی بنەماکە و حیزبەکەی دوو ساە زیاترە هاوار هاواری سەربەخەیی و ەیفراندەم ئەکەن و بیان دەرکەووتوە کە کەمەانی خەک جگە لە نوکتە دروست کردن لە سەریان ، هیچ پەشوازیەکی تریان

نەبوو، چونکە مێژووی بەرهەمێنان و پارتی پێش لەو سیناریۆیانە و کەس قەناعەت بەو ناکات دەوڵەت بکەس وحیزبێک دروست بکرێت کە میللەتەکەی خۆی برسی بکا و حسابی بەرهەمێنیک لەسەروو هەموو حساب و ئیعتیبارێکی نیشتمانی و نەتەوەیی و ئەخلاقی بێت..
– ئەگەر کەسێک هەندێ نەفام بێت و پێی وابێت ئەو پێشنیازە بە ناوەڕۆک کۆن و بە دەربڕین تازەیەی سەرۆکی بەرهەمێنان هەمووی لوغمە ، با باش بزانێت پێش دانیشتن لە لایەن کەمەڵانی خەڵکەوە و بە تێجربەی لوغمەکانی زەمانی بەعسەوە، پووچەڵ کراونەتەوە..
…..ئەنگە ئەمجارەیان بە بەرهەمێنان و حیزبەکەی قورس بێت وەک هەموو جارێک و دوای هەموو بڕزم و سکاندالێک ، دیسانەوە وەک هەماتەن هەر کەس و موشەکەی خۆی بەرە و ‘ کەستەڵ ‘ .. واتا یاریێکی تازە…